

PROVINCIAAL
ONDERWIJS
VLAANDEREN

De Centra voor Leerlingenbegeleiding in cijfers

Schooljaar 2015-2016

Inhoudstabel

Inhoudstabel.....	2
Voorbeschouwing.....	3
Overzicht	5
Leeswijzer	6
Dataverzameling.....	7
Wie kwam in contact met het CLB?	9
De vraaggestuurde begeleiding: met welke vragen komen leerlingen naar het CLB?	13
Vraaggestuurde werking o.b.v. de leeftijd	32
Medische interventies: de leerling op medisch onderzoek	34
Wat doet het CLB met een zorgvraag?.....	44
CLB en het M-decreet.....	52
CLB online.....	60
CLBch@t	60
Onderwijskiezer.....	64
De draaischijffunctie.....	68
Samenwerking met een netwerk	69
Met wie werkt het CLB samen?.....	71
De CLB's binnen het jeugdhulpverleningslandschap	75
De schoolondersteunende werking van het CLB	81
De CLB-sector in een notendop.....	83
De Vlaamse schoolbevolking	90
Bijlage I: overzicht functies.....	93
Bijlage II: overzicht actoren	95

Voorbeschouwing

Geachte lezer,

Aan de vooravond van een nieuw decreet op de leerlingenbegeleiding publiceren we ons vierde jaarverslag van de centra voor leerlingenbegeleiding. Het decreet moet niet alleen duidelijkheid brengen over de opdracht van de CLB's, maar ook over de draaischijffunctie die CLB's opnemen tussen de onderwijs en de welzijns- en gezondheidssector. De cijfers die u in het verslag terugvindt, gaan enkel over de CLB's, maar ze maken ook duidelijk dat het CLB niet geïsoleerd werkt. Een CLB kan zijn opdrachten naar de leerlingen enkel kwaliteitsvol realiseren wanneer het verder kan bouwen op de fundamenteën van een sterke schoolinterne werking en op een sterk netwerk van partners in het bredere maatschappelijke veld.

Binnen het onderwijs zijn er de voorbije jaren belangrijke stappen gezet in het uitbouwen van een samenwerking binnen een continuüm van zorg. De uitdaging van het nieuwe decreet bestaat erin om de mogelijkheden te scheppen om in scholen en CLB's een sterke leerlingenbegeleiding verder uit te bouwen, zodat jongeren antwoorden krijgen op hun vragen. De pedagogische begeleidingsdiensten zijn partners bij uitstek om samen met scholen en CLB's vorm te geven aan kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding.

Naast goede afspraken tussen school en CLB over de afstemming met de schoolinterne leerlingenbegeleiding, moeten leerlingen en hun ouders kunnen rekenen op onafhankelijk werkende CLB's. CLB's moeten laagdrempelig en vlot toegankelijk zijn voor kinderen en jongeren. Ruim een miljoen interventies binnen de vraaggestuurde werking tonen aan dat de CLB's hun rol ernstig nemen en motiveren om in samenspraak met de leerlingen de dienstverlening nog beter af te stemmen op de behoeften van kinderen en jongeren.

Van het decreet verwachten we duidelijkheid over wie waarvoor verantwoordelijk is, zowel binnen het onderwijs als daarbuiten. Voor jongeren en hun ouders moet het duidelijk zijn hoe en waarvoor ze terecht kunnen bij het CLB en hoe en waarvoor het CLB externe partners betreft. Elke partner en actor zal hierin verantwoordelijkheden moeten opnemen om jongeren de ondersteuning te bieden waar zij recht op hebben. Zo mogen de wachtlijsten binnen de integrale jeugdhulp niet alleen maar het probleem zijn van de jongeren en de aanmelders. Er is ook een belangrijke verantwoordelijkheid weggelegd voor de overheid en de voorzieningen met wachtlijsten om ook al in de wachtperiode perspectief op hulp te bieden aan de jongeren.

De cijfers die we hier presenteren geven ons tevredenheid omdat zij aantonen dat de jongeren het CLB kennen en gebruiken als brede instap naar de jeugdhulp, een rol die de centra sinds het IJH-decreet gekregen hebben en met succes invullen. CLB's botsen echter op barrières bij het toeleiden van jongeren naar een jeugdhulpaanbod wanneer de jongere op een wachtlijst terechtkomt. Op dat moment blijkt dat de verantwoordelijkheid van organisaties pas start na de wachtlijst, meestal na vier tot vijf maanden wachttijd. De aanmelder (in veel gevallen het CLB) blijft verantwoordelijk tot de wachtperiode voorbij is en wordt geacht overbruggingshulp te bieden. We concluderen dan ook dat integrale jeugdhulp er niet in slaagt om onze jongeren vlotte toegang te garanderen tot de

jeugdhulp. Vandaag lijkt er dan ook een fundamentele tegenstelling tussen de opdracht van het CLB - jongeren zo snel mogelijk toe te leiden naar de gepaste ondersteuning - enerzijds en de toename van wachttijd en wachtlijsten anderzijds, waardoor de CLB's er slechts gedeeltelijk in slagen hun opdracht te realiseren.

Zoals bij aanvang gesteld kan een kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding alleen gerealiseerd worden wanneer de verschillende partners en actoren hun rol vervullen en bereid zijn om met elkaar af te stemmen. Vanuit de CLB's houden we dan ook een sterk pleidooi om in de opstart van hulp en ondersteuning de CLB's een regierol toe te wijzen binnen een context waarin iedereen een verantwoordelijkheid opneemt vanaf het moment dat er beroep op hem gedaan wordt. Het realiseren van naadloze trajecten voor onze meest kwetsbare jongeren wordt op deze manier mee een verantwoordelijkheid van de meer dan driehonderd verschillende diensten waar de CLB's mee samen werken. Het gaat hier over het versterken van de draaischijffunctie van het CLB. Een functie die we in 2015-2016 ingezet hebben voor de 55.490 jongeren, bijna 8000 meer dan vier jaar geleden.

Duidelijkheid bieden over de rollen en verantwoordelijkheden geeft ook voeding en energie voor het ontwikkelen van nieuwe initiatieven. We zijn dan ook bijzonder trots op onze CLB@chat en onze vele medewerkers die dit mogelijk maken. Het verkennen van nieuwe kanalen om jongeren te ondersteunen geeft ook onze medewerkers energie en goesting om innovatief verder aan de slag te gaan. CLB@chat is, na Onderwijskiezer.be, het tweede online platform dat we uitbouwen en we stellen vast dat deze beide Vlaanderenbrede initiatieven ook door onze jongeren bijzonder geapprecieerd worden.

Wij hopen dan ook dat het decreet leerlingenbegeleiding voldoende middelen en ruimte zal geven om op deze innovatieve weg verder te kunnen zetten.

Veel leesgenot.

Overzicht

Dit jaarverslag wordt opgedeeld in vier grote hoofdstukken:

Deel I: leerlinggebonden CLB-aanbod focust op de leerling. De activiteiten waarbij de leerling centraal staat, worden hier uitgelicht.

In **Deel II: schoolondersteuning** bespreken we de werking van het CLB als schoolondersteunende partner. Niet de leerling, maar wel de school staat hierbij centraal.

Het volgende **Deel III: CLB & de draaischijffunctie** bekijkt hoe en op welke manier het CLB samenwerkt met actoren binnen onderwijs, welzijn, gezondheidszorg en belendende sectoren.

Het laatste hoofdstuk, **Deel IV: organisatie en structuur**, bespreekt tenslotte de organisatie en structuur van het CLB- en het bredere onderwijslandschap.

Leeswijzer

De CLB-sector hanteert een specifiek begrippenkader. Om u daar wegwijs in te maken, schreven we deze leeswijzer. Zo geven we u de belangrijkste begrippen mee om het jaarverslag goed te kunnen interpreteren.

Unieke leerling: in dit jaarverslag wordt vaak gesproken van ‘unieke leerlingen’. Dit betekent dat iedere leerling slechts eenmaal geregistreerd wordt in deze statistieken, ondanks het feit dat heel wat leerlingen meerdere malen in contact kwamen met het CLB tijdens hetzelfde schooljaar.

We illustreren dit even met een voorbeeld. Nora kwam tijdens het schooljaar 2015-2016 meermaals in contact met het CLB. In oktober kwam Nora met haar klas langs voor een medisch consult. Tijdens dit consult besprak de CLB-arts de snijwonden op de armen van Nora. In de maanden die daarop volgden, kwam Nora meermaals op gesprek bij een CLB-medewerker over zelfverwonding. Op het einde van het schooljaar stelde Nora een vraag over studiekeuze. Voor ieder contact (een gesprek, een medisch consult, een onthaal van een vraag) noteerde de CLB-medewerker een nieuwe interventie in het elektronisch leerlingendossier van Nora. Toch zal Nora slechts eenmaal meetellen in het unieke leerlingenaantal, aangezien deze statistieken betrekking hebben op het aantal unieke leerlingen die in contact kwamen met het CLB.

Interventie: een interventie is een contact met de leerling of een contact over een leerling.

Vraaggestuurde werking: CLB-werking op vraag van de leerling, ouder(s) of school. De vraaggestuurde werking rond zorgvragen van leerlingen bestaat uit een logische aaneenschakeling van ‘kernactiviteiten’ die decretaal bepaald zijn. Deze aaneenschakeling van activiteiten wordt een handelingsgericht **traject** genoemd.

Handelingsgericht traject: een opeenvolging van kernactiviteiten (zie hoger) die worden ingezet bij de vraaggestuurde werking. Een traject start steeds met een onthaal en vraagverheldering. Nadien zijn verschillende opties mogelijk: informatieverstrekking, advisering, diagnose, kortdurende begeleiding en/of samenwerking met een netwerk.

Verplicht aanbod: door de overheid bepaalde CLB-opdrachten waarbij medewerking door de leerling, ouder(s) en school verplicht is. Dit is het geval voor de algemene en gerichte medische consulten, de profylactische maatregelen¹ en de begeleiding in het kader van leerplicht. Als we verder in de tekst spreken over *medische consulten*, dan verwijst dit naar de interventies in het kader van het verplicht aanbod.

Het CLB biedt eveneens gratis vaccinaties aan. Hiervoor wordt het vaccinatieschema van de Vlaamse overheid gevolgd en beslissen de ouders of ze al dan niet willen ingaan op dit aanbod. Dit vaccinatieaanbod behoort tot het vraaggestuurde aanbod van het CLB.

Deze vraaggestuurde en verplichte opdrachten vormen samen het CLB-aanbod naar leerlingen toe. Hiernaast vervult het CLB eveneens een taak binnen de **schoolondersteuning**.

¹ Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de operationele doelstellingen van de Centra voor Leerlingenbegeleiding (2009). Hoofdstuk V: Vaccinaties en profylactische maatregelen.
Zie <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=14124>

Dataverzameling

De data, zoals opgenomen in dit jaarverslag, worden verzameld via het elektronisch leerlingendossier LARS. Sinds 2011 werken alle CLB's met hetzelfde elektronische leerlingendossier, waar alle relevante gegevens m.b.t. de CLB-begeleiding van een leerling worden bijgehouden. Het gaat hierbij zowel over de conclusies van de medische consulten, de interventies in het kader van een verplichte begeleiding, als over de vraaggestuurde CLB-begeleiding. Het LARS-dossier vervangt sinds 2011 het vroegere papieren dossier.

Het leerlingendossier kreeg de naam **LARS** mee: Leerling Activiteiten en Registratie Systeem. Het grootste deel van de CLB-registratie in dit leerlingendossier gebeurt a.d.h.v. gestandaardiseerde processen en procedures. Zo kent LARS een uitgebreide nomenclatuur van functies, onderwerpen, actoren enzovoort² die de uniformiteit van de CLB-registratie ondersteunen.

De invoering van dit gezamenlijk en gelijkgericht elektronisch dossier wordt door de CLB's beschouwd als een groeiproces. Sinds 2011 zet de sector dan ook prioritair in op gelijkgerichte registratie en uniform gebruik van LARS. Een gevolg van dit groeiproces is dat dit jaarverslag over een aantal cijfers een betrouwbare tendens kan weergeven sinds de ingebruikname in het schooljaar 2010-2011, maar dit is nog niet het geval voor alle data.

Dit jaarverslag is het vierde jaarverslag dat door de sector wordt gepubliceerd. In dit jaarverslag bekijken we voor een aantal data de evolutie doorheen de laatste 4 schooljaren.

Tenslotte dienen we te benadrukken dat de LARS-dossiers in de eerste plaats leerlingendossiers zijn. Het verwerken van statistieken o.b.v. deze leerlingendossiers is dan ook niet altijd even evident. Zo wordt de CLB-werking rond schoolondersteuning niet geregistreerd in LARS omdat deze op het niveau van de school gesitueerd dient te worden, en niet op niveau van de leerling.

In dit jaarverslag schetsen we een aantal voorzichtige trends die we vaststellen in onze cijfers. Merk op dat het hierbij steeds over relatieve verschillen gaat die worden besproken, die niet getoetst werden op hun wetenschappelijke significantie. Dit jaarverslag beschrijft de activiteiten die de CLB-sector registreerde tijdens het schooljaar 2015-2016 en heeft dan ook niet tot doel een wetenschappelijke publicatie te zijn.

² Zie in bijlage II.

Deel I: LEERLINGGEBONDEN CLB-WERKING

Wie kwam in contact met het CLB?

Het CLB stelt het belang van de leerling centraal. Dit werd zo bepaald bij decreet³ en vormt het startpunt van de missie van alle Centra voor Leerlingenbegeleiding. Het is dan ook vanzelfsprekend dat het eerste hoofdstuk van een sectoraal jaarverslag integraal aan de leerlinggebonden werking wordt gewijd.

Het leerlinggebonden aanbod van het CLB handelt steeds in functie van deze leerling. Deze begeleiding wordt opgesplitst in twee verschillende soorten begeleiding:

- ▶ de verplichte begeleiding met inbegrip van de **medische** consulten, waarbij de gezondheid, groei en ontwikkeling van de leerling wordt gemonitord, en de spijbelbegeleiding;
- ▶ de **vraaggestuurde** begeleiding, waarbij een leerling, ouder(s) of de school een zorgvraag formuleren aan het CLB.

We behouden dit onderscheid bij de verdere bespreking van de leerlinggebonden werking.

Contact met leerlingen

De Centra voor Leerlingenbegeleiding hadden tijdens het schooljaar 2015-2016 contact met 689.085 unieke leerlingen⁴, wat neerkomt op 58,23 % van de totale Vlaamse schoolpopulatie.

Dit aantal wordt hieronder opgesplitst in enerzijds de vraaggestuurde begeleiding en anderzijds de activiteiten in het kader van de verplichte medische consulten met inbegrip van de vaccinaties.

	Aantal interventies	Aantal unieke leerlingen
Vraaggestuurde activiteit	1.187.191	321.016
Medische activiteit	582.899	511.744
<i>Totaal</i>	<i>1.770.090</i>	<i>689.085</i>

Tabel 1 Aantal interventies en unieke leerlingen

Een leerling kan tijdens een schooljaar contact hebben met het CLB voor zowel een vraaggestuurde activiteit, als voor een medische activiteit. De som van het totaal aantal leerlingen blijft echter altijd gelijk.

Leerlingen met een zorgvraag

Voor 321.016 leerlingen, of 27,13 % van de schoolpopulatie, werd een vraag gesteld aan het CLB. Zoals hierboven aangehaald, kan deze vraag komen van de leerling zelf, de ouder(s) of de school. Voor een leerling met een zorgvraag voert het CLB gemiddeld 3,7 interventies of activiteiten uit.

³ Decreet betreffende de Centra voor Leerlingenbegeleiding (01 december 1998) Art. 6 1°.

⁴ Zoals uitgelegd op p. 5 wordt in dit jaarverslag gesproken van 'unieke leerlingen'. Wanneer men de leerlingenaantallen uit het vraaggestuurde en medische aanbod gaat optellen, wordt nl. een hoger totaal aantal leerlingen bekomen. Dit wordt verklaard door leerlingen die zowel op de vraaggestuurde als op de medische begeleiding een beroep deden. In het totaal aantal leerlingen werden deze leerlingen dan ook uitgezuiverd, waardoor er geen leerlingen worden dubbel geteld.

Leerling op medisch consult

511.744 leerlingen kwamen tijdens het vorige schooljaar naar het CLB voor een medisch consult. Dat is 43,24 % van de schoolpopulatie. Tijdens het schooljaar 2015-2016 waren er drie verschillende soorten consulten, in tegenstelling tot de voorgaande schooljaren waar er vier verschillende soorten consulten plaatsvonden. De soorten medisch consult worden later in dit deel uitvoerig besproken.

Evolutie door de schooljaren heen

We stellen vast dat het aantal leerlingen dat bij het CLB langskwam binnen de vraaggestuurde werking, lager ligt dan de voorgaande schooljaren. Hiervoor kunnen verschillende hypothesen aangehaald worden die deze daling kunnen verklaren.

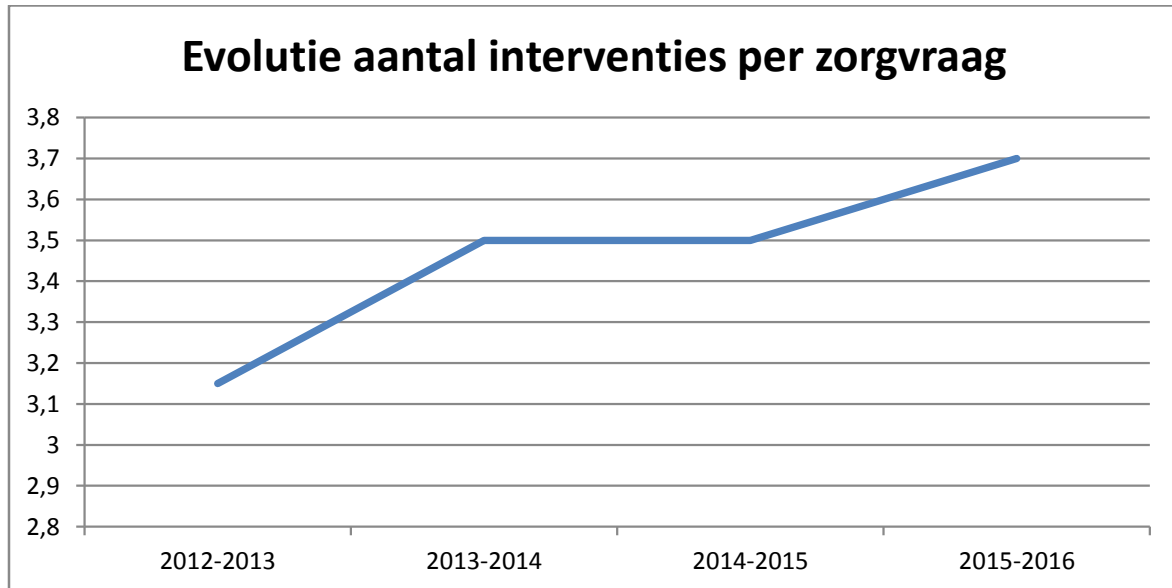
- ▶ In het begin van dit jaarverslag werd aangehaald dat de implementatie van het elektronisch leerlingendossier en de registratie in dat dossier als een groeiproces moet gezien worden. Een verdere optimalisatie van de registratie blijft een constant aandachtspunt binnen het LARS-project. Het is niet uit te sluiten dat een wijziging in de registratieattitude mee aan de basis ligt van deze daling.
- ▶ Leerlingenbegeleiding situeert zich op een continuüm van zorg, waarin zowel de school als het CLB een belangrijke rol opnemen. De laatste schooljaren werd heel wat aandacht besteed aan de afstemming tussen school en CLB binnen deze leerlingenbegeleiding. Dit is tevens een van de uitgangspunten voor het nieuwe decreet op de leerlingenbegeleiding. Een mogelijke verklaring voor de daling van het aantal leerlingen binnen de vraaggestuurde werking ligt in het feit dat de school vaker een rol opneemt binnen de eerstelijnsbegeleiding van leerlingen.
- ▶ We stellen vast dat meer leerlingen online hun weg vinden naar het CLB. Met vragen over studie- en beroepskeuze kunnen leerlingen terecht op de website Onderwijskiezer. Daarnaast kunnen leerlingen sinds 1 februari 2016 terecht bij CLBch@t, waar ze anoniem een vraag kunnen stellen aan het CLB. Het aantal leerlingen die op deze manier online onthaald worden, zit niet vervat in de voorgaande cijfers. Verder in dit jaarverslag wordt aandacht besteed aan de online aanwezigheid van CLB.
- ▶ Tenslotte stellen we vast dat het gemiddeld aantal interventies per zorgvraag stijgt. De onderstaande tabel illustreert de stijging wat betreft het gemiddeld aantal interventies per zorgvraag:

2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
3,15	3,5	3,5	3,7

Tabel 2 Gemiddeld aantal interventies per zorgvraag

We stellen vast dat het aantal leerlingen binnen de vraaggestuurde werking daalt, maar dat het aantal uitgevoerde interventies per zorgvraag stijgt. Een mogelijke verklaring hiervoor is de toenemende complexiteit van zorgvragen. Dit vermoeden wordt bevestigd door verhalen uit de dagelijkse CLB-praktijk. Verschillende CLB's maakten bijvoorbeeld de keuze om de zorgvragen waar veel nood is aan CLB-ondersteuning prioritair te behandelen. Dit zou kunnen verklaren dat het aantal leerlingen dat in contact kwam met het CLB daalde, terwijl het aantal interventies per zorgvraag steeg.

Verder in dit jaarverslag komt aan bod dat het gemiddeld aantal interventies per zorgvraag het hoogst ligt in het domein psychosociaal functioneren. Dat is een domein dat voornamelijk wordt opgenomen door het CLB en in mindere mate door de school. Het CLB vervult een belangrijke rol binnen dit domein wat betreft de toeleiding naar de integrale jeugdhulp.

Figuur 1 Evolutie aantal interventies per zorgvraag

De komende schooljaren zullen duidelijk maken of deze trend zich doorzet. Ook in het derde deel (CLB en de draaischijffunctie) wordt deze hypothese verder uitgewerkt, en dit in het kader van de opdracht die de CLB's opnemen binnen Integrale Jeugdhulp.

Het aantal interventies per leerling binnen de medische werking, blijft wél stabiel. Het CLB voert gemiddeld 1 interventie (1,13) uit per leerling die op medisch onderzoek kwam.

Laagdrempelig?

Cijfers alleen zeggen niet alles. Het feit dat de CLB's tijdens het vorige schooljaar bijna 60 % van de leerlingen bereikten, krijgt enkel een betekenis wanneer we dat cijfer binnen een ruimere context plaatsen.

De opstart van het decreet op de Integrale Jeugdhulp heeft de rol van de CLB's als laagdrempelige toegang (brede instap) tot de jeugdhulp extra in de verf gezet. De 'brede instap' houdt in dat het CLB minstens een onthaal en vraagverheldering biedt voor iedereen die met een vraag naar het CLB stapt, en dit los van probleemkenmerken (dus niet enkel voor schoolgerelateerde vragen). Naast het CLB maken ook de CAW (Centra voor Algemeen Welzijnswerk) en de consultatiebureaus van Kind en Gezin deel uit van de brede instap.

We maken op de volgende bladzijde de vergelijking tussen de verschillende sectoren van de brede instap⁵. Voor het CLB nemen we hierin het aantal leerlingen op binnen de vraaggestuurde werking en het aantal leerlingen waarvoor minstens een contact met het CLB plaatsvond.

⁵ Bron: Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag jeugdhulp2015*, online raadpleegbaar via <http://www.jaarverslagjeugdhulp.be/>

CLB <i>(aantal leerlingen met minstens een contact)</i>	CLB <i>(aantal leerlingen binnen vraaggestuurde werking)</i>	CAW <i>(aantal cliënten binnen de functie onthaal)</i>	Kind en Gezin <i>(aantal kinderen met minstens een fysiek contact)</i>
689.085	321.016	23.589	188.239

Tabel 3 Aantal contacten sectoren brede instap

Op basis van de cijfers zien we dat het CLB het merendeel van de vragen van jongeren bij zich krijgt. Het is jammer dat Kind en Gezin geen opdeling maakt tussen het aantal kinderen dat ze zien in het kader van de periodieke onderzoeken en de vraaggestuurde interventies die ze opzetten, wat betekent dat de cijfers van Kind & Gezin ook contacten in het kader van een consult of gehoorstest bevatten.

We kunnen wel vaststellen dat Kind en Gezin vooral kinderen ziet die nog niet naar school gaan. Dit maakt dat het CLB voor de schoolgaande kinderen meer dan 95 % van de brede instap voor zijn rekening neemt. Gezien de focus binnen de brede instap ligt op een laagdrempelig onthaal van vragen en problemen, lijkt dit een goed kader te bieden om de cijfers van het CLB in een ruimere context te situeren.

Het is duidelijk dat het CLB een cruciale rol opneemt binnen de brede instap. Het merendeel van de vragen wordt onthaald door een CLB. Wat dit verder betekent voor de rol van het CLB binnen de Integrale Jeugdhulp, bekijken we verder in dit jaarverslag.

De vraaggestuurde begeleiding: met welke vragen komen leerlingen naar het CLB?

Binnen de vraaggestuurde werking vertrekt het CLB altijd van een zorgvraag die betrekking heeft op het welbevinden van de leerling, nu of in de toekomst. Het vrijwaren of versterken van het leerproces of de onderwijsloopbaan vormt hierbij steeds het uitgangspunt.

Het vraaggestuurde aanbod is toegankelijk voor leerlingen, ouders en schoolpersoneel. Een zorgvraag heeft altijd betrekking op een of meerdere leerlingen.

De vraaggestuurde werking van het CLB heeft betrekking op de vier onderstaande begeleidingsdomeinen:

LEREN EN STUDEREN	ONDERWIJSLOOPBAAN
PREVENTIEVE GEZONDHEID	PSYCHOSOCIAAL FUNCTIONEREN

Ieder begeleidingsdomein wordt vervolgens opgedeeld in verschillende thema's, die op hun beurt verschillende onderwerpen omvatten. Dit geeft een gedetailleerd en overzichtelijk beeld van de CLB-begeleiding.

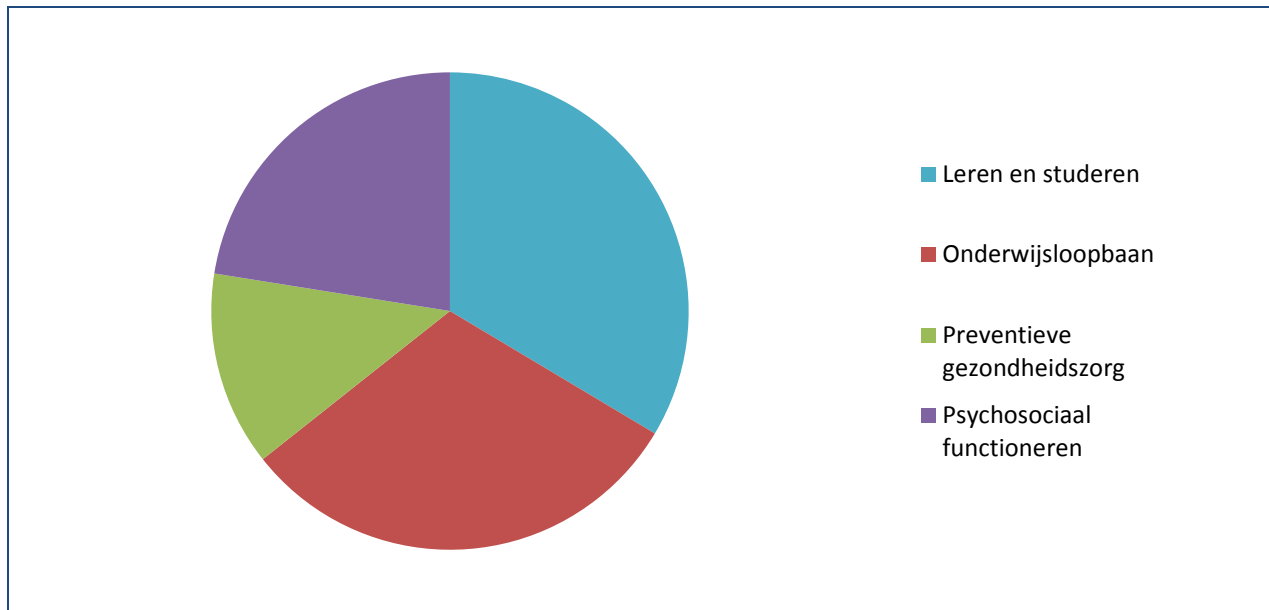
De medische consulten hebben betrekking op het begeleidingsdomein preventieve gezondheidszorg. Naast deze verplichte consulten hebben de CLB's eveneens een vraaggestuurde werking binnen dit domein.

De vraaggestuurde CLB-werking binnen de 4 begeleidingsdomeinen

In het eerste deel van dit jaarverslag werd aangetoond dat voor meer dan 27 % van de volledige Vlaamse schoolpopulatie een zorgvraag werd gesteld aan het CLB. De onderstaande tabel geeft aan voor hoeveel leerlingen de CLB's een zorgvraag ontvingen, opgedeeld tussen de verschillende begeleidingsdomeinen.

	<i>Leren en studeren</i>	<i>Onderwijsloopbaan-begeleiding (OLB)</i>	<i>Preventieve gezondheidszorg (PGZ)</i>	<i>Psychosociaal functioneren (PSF)</i>
Aantal leerlingen die een beroep deden op het CLB voor dit domein	155.646	142.670	61.093	104.235
Aandeel ten opzichte van de schoolpopulatie	13,15 %	12,06 %	5,16 %	8,81 %

Tabel 4 Aantal leerlingen per begeleidingsdomein

Figuur 2 Verdeling leerlingen per begeleidingsdomein

Het is mogelijk dat een leerling tijdens een schooljaar voor meerdere vragen met het CLB in contact kwam. Hiernaast bestaat er eveneens de mogelijkheid dat een zorgvraag of begeleiding voor een leerling betrekking heeft op verschillende begeleidingsdomeinen. Denk hier bijvoorbeeld terug aan het voorbeeld van Nora, die vorig schooljaar zowel op gesprek kwam bij het CLB in het kader van zelfverwonding (PSF), als een vraag stelde over studiekeuze (OLB). Per begeleidingsdomein wordt altijd het aantal unieke leerlingen weergegeven.

Het grootste deel van de onderwerpen binnen de vraaggestuurde werking van het CLB hebben betrekking op leren en studeren. Voor meer dan 1 leerling op 8 (13 %) onthaalde het CLB een vraag binnen dit domein. Zoals we later in dit jaarverslag bekijken, gaat het in de eerste plaats over vragen met betrekking tot leren en cognitie.

Het volgende domein is de onderwijsloopbaanbegeleiding, waarbij voor meer dan 12 % van de leerlingen (of 1 leerling op 8) beroep werd gedaan op het CLB. Bij meer dan 8 % van de leerlingen werd een zorgvraag gesteld binnen het domein PSF (psychosociaal functioneren). Tenslotte ontvangt het CLB ook zorgvragen die betrekking hebben op het domein van de preventieve gezondheidszorg (PGZ). Voor meer dan 5 % van de leerlingen werd een zorgvraag gesteld aan het CLB. Dat is een leerling op 20. Het aanbod van het CLB met betrekking tot de medische consulten en vaccinaties is hier niet onder gevat.

We toonden hiernaast aan dat het gemiddeld aantal interventies per leerling opvallend is gestegen binnen de vraaggestuurde werking. Het lijkt aangewezen om dit gegeven eveneens te gaan analyseren op niveau van de verschillende begeleidingsdomeinen.

Gemiddeld aantal interventies per leerling binnen de vraaggestuurde werking, opgedeeld per begeleidingsdomein

	Leren en studeren	Onderwijsloopbaanbegeleiding	Preventieve gezondheidszorg	Pyschosociaal functioneren
2015-2016	2,7	2,77	1,81	4,07

Tabel 5 Gemiddeld aantal interventies per begeleidingsdomein

We stellen vast dat het gemiddeld aantal interventies het hoogste is binnen het domein van het psychosociaal functioneren. Dat is in zekere zin logisch, omdat we later in dit jaarverslag zullen zien dat het hoogste aantal kortdurende begeleidingen zich situeren binnen dit domein. De kortdurende begeleiding kan worden aanzien als de meest intensieve vorm van hulpverlening die het CLB te bieden heeft. Het CLB biedt hierbij multidisciplinaire en professionele ondersteuning aan de leerling, de ouder(s) of het schoolteam. Dit bestaat uit een aanbod van twee tot acht sessies of gesprekken.

Gemiddeld aantal interventies per leerling binnen de vraaggestuurde werking, opgedeeld per begeleidingsdomein en per geslacht

De onderstaande tabel illustreert het gemiddeld aantal interventies per begeleidingsdomein, opgedeeld naar geslacht van de leerling.

	Meisjes	Jongens
Leren en studeren	2,51	2,79
Onderwijsloopbaanbegeleiding	2,47	2,95
Preventieve gezondheidszorg	1,81	1,8
Psychosociaal functioneren	4,21	3,93

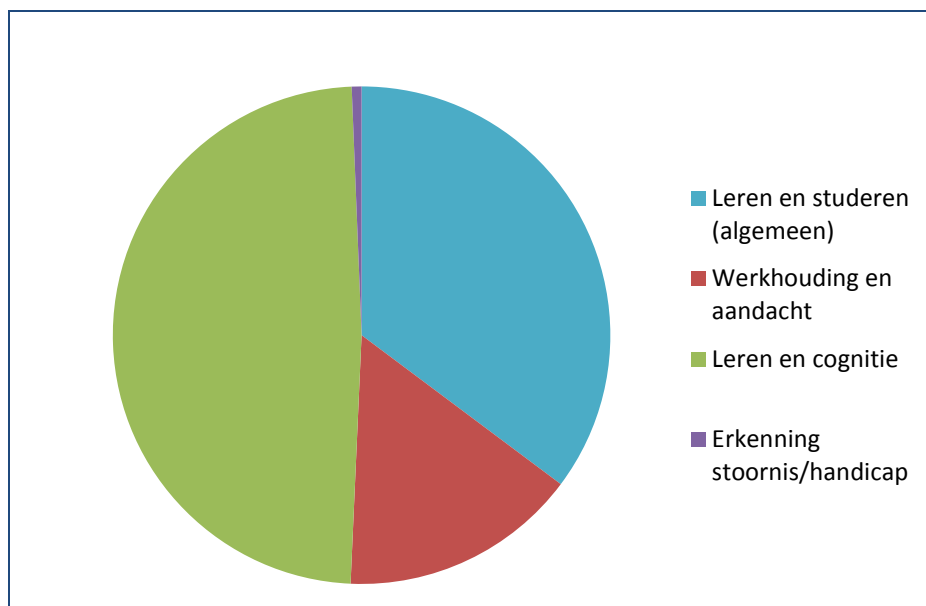
Tabel 6 Gemiddeld aantal interventies per begeleidingsdomein opgedeeld naar geslacht

Voor jongens worden gemiddeld meer interventies ondernomen dan voor de meisjes binnen de domeinen leren en studeren en onderwijsloopbaanbegeleiding. Voor meisjes onderneemt het CLB gemiddeld meer interventies binnen psychosociaal functioneren dan voor jongens.

Domein leren en studeren

	Aantal leerlingen
Leren en studeren – niet nader gespecificeerd	66.098
Leren en cognitie	91.328
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	13.532
<i>Algemene ontwikkeling</i>	36.045
<i>Cognitieve ontwikkeling</i>	18.447
<i>Taal- en spraakontwikkeling (buiten medisch consult)</i>	18.315
<i>Dyslexie en dyscalculie</i>	31.504
Werkhouding en aandacht	29.066
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	11.950
<i>Werkhouding en -tempo</i>	2.656
<i>Leer- en studiemethode</i>	1.705
<i>Motivatie en uitstelgedrag</i>	3.856
<i>Concentratiestoornissen</i>	14.970
Erkenning stoornis/handicap	1.191
<i>Erkenning stoornis/handicap</i>	1.191

Tabel 7 Aantal leerlingen: begeleidingsdomein leren en studeren

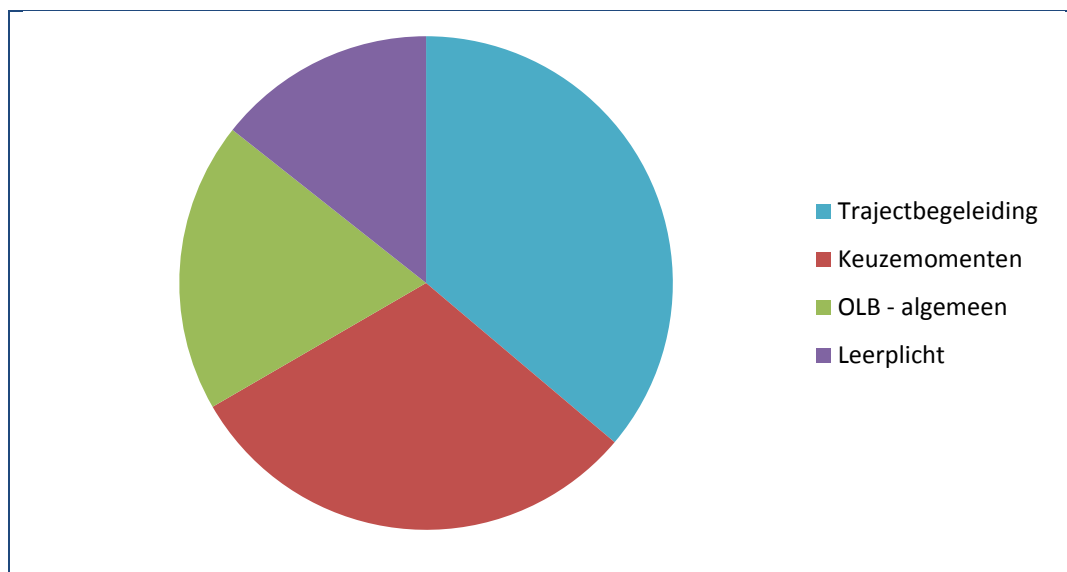
Figuur 3 Verdeling leerlingen binnen domein leren en studeren

In het eerste deel kwam reeds aan bod dat zorgvragen steeds een link hebben met het schools functioneren van de leerling. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het onderwerp 'leren en studeren' het meest bevraagd is binnen de vraaggestuurde werking van het CLB.

Domein onderwijsloopbaanbegeleiding

	Aantal leerlingen
OLB – niet nader gespecificeerd	31.942
Leerplicht	24.105
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	1.359
<i>(Problematische) afwezigheden</i>	20.251
<i>Tijdelijke schorsing i.k.v. tuchtdossier</i>	2.298
<i>Buitengezet op school (BOS)</i>	2.387
<i>Manifeste onwil</i>	32
Trajectbegeleiding	60.748
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	16.510
<i>Instap in kleuteronderwijs/andere instapmomenten</i>	64
<i>Instap in onderwijs en studiekeuze voor anderstalige nieuwkomers</i>	942
<i>Trajectbegeleiding in functie van verslag/gemotiveerd verslag</i>	20.668
<i>GON/ION</i>	16.367
<i>Moeilijke keuzes (overzitten etc.)</i>	8.525
<i>Thuisonderwijs, tijdelijk onderwijs aan huis, ziekenhuisscholen, gemeenschapsinstellingen</i>	944
<i>Overstap naar/binnen leren en werken (en omgekeerd)</i>	2.026
<i>Trajectverandering buiten scharniermomenten</i>	3.135
<i>Buitenschoolse begeleiding</i>	7.837
Keuzemomenten	51.195
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	1.310
<i>Overstap kleuter – lager onderwijs</i>	9.105
<i>Overstap lager – secundair onderwijs</i>	24.460
<i>Overstap naar 2e graad secundair</i>	6.534
<i>Overstap naar 3e graad secundair</i>	2.717
<i>Overstap secundair – hoger onderwijs</i>	6.218
<i>Overstap secundair – andere opleiding dan hoger onderwijs</i>	1.941
<i>Aansluiting arbeidsmarkt</i>	749

Tabel 8 Aantal leerlingen begeleidingsdomein: onderwijsloopbaanbegeleiding

Figuur 4 Verdeling leerlingen binnen domein onderwijsloopbaanbegeleiding

De cijfers binnen dit domein tonen een aantal interessante tendensen. We lichten deze hieronder meer uitgebreid toe.

Leerplicht

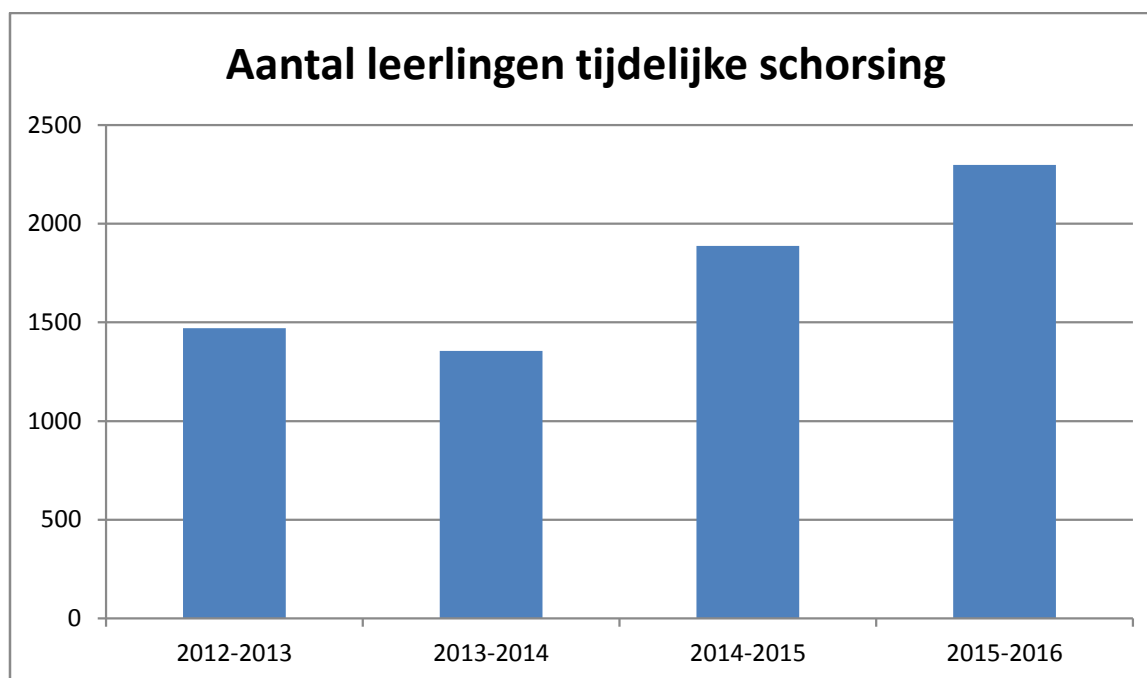
Wanneer we de evolutie van het aantal begeleidingen in kader van 'leerplicht' bekijken, stellen we een stabiel cijfer vast ten opzichte van de vorige schooljaren. Dat is opvallend, aangezien we voor de overige thema's, onderwerpen of domeinen een daling waarnemen. Wanneer we dit echter meer gedetailleerd analyseren, merken we een tendens voor de volgende thema's en onderwerpen:

Tijdelijke schorsingen in kader van tuchtdossier

Scholen kunnen bij wijze van tuchtsanctie een tijdelijke schorsing of uitsluiting invoeren voor leerlingen. Bij een tijdelijke schorsing mag de leerling de lessen of activiteiten van zijn leerlingengroep tijdelijk niet volgen. Begeleiding van het CLB bij een tijdelijke schorsing is niet verplicht. De onderstaande tabel toont het aantal vragen die het CLB ontving tijdens het laatste schooljaar in het kader van een tijdelijke schorsing op school.

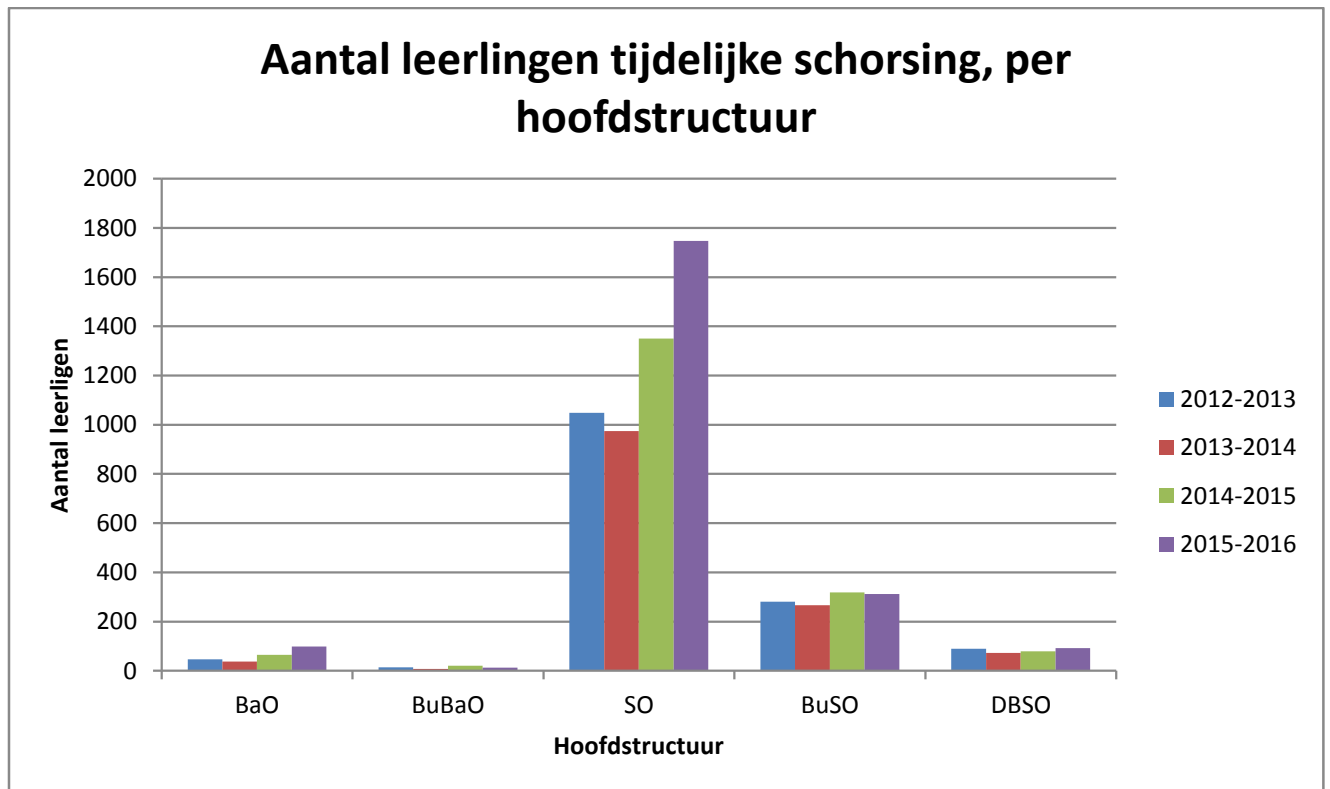
2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
1471	1355	1888	2298

Tabel 9 Evolutie tijdelijke schorsingen in kader van tuchtdossier

Figuur 5 Evolutie tijdelijke schorsingen in kader van tuchtdossier

Het aantal ontvangen zorgvragen in het kader van tijdelijke schorsingen toont een duidelijke stijgende trend.

Om verder te bekijken waar deze stijging zich voornamelijk situeert, illustreert de onderstaande tabel de stijging van het aantal leerlingen met een tijdelijke schorsing opgedeeld naar hoofdstructuur van het onderwijs.

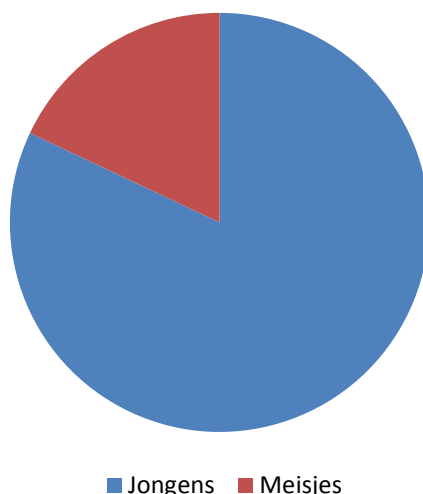

Figuur 6 Evolutie aantal leerlingen tijdelijke schorsing per hoofdstructuur

BaO: basisonderwijs, BuBaO: buitengewoon basisonderwijs, SO: secundair onderwijs, BuSO: buitengewoon secundair onderwijs, DBSO: deeltijds beroepssecundair onderwijs

Het valt onmiddellijk op dat het hoogste aantal leerlingen met een tijdelijke schorsing gesitueerd wordt in het secundair onderwijs. Hier zien we een opvallende stijging van het aantal leerlingen. Tijdens het vorige schooljaar begeleidde het CLB in totaal 1747 leerlingen secundair in het kader van een tijdelijke schorsing op school. Ook in het buitengewoon secundair onderwijs werden heel wat leerlingen begeleid, al stellen we daar een beperkte daling vast ten opzichte van het vorige schooljaar.

Opvallend is ook de stijging van het aantal begeleide leerlingen met een tijdelijke schorsing in het basisonderwijs. Vorig schooljaar ontving het CLB een zorgvraag met betrekking tot deze schorsing voor 101 leerlingen basisonderwijs. Dit aantal is meer dan een verdubbeling dan het aantal begeleide leerlingen in het basisonderwijs tijdens het schooljaar 2012-2013 (namelijk 43 leerlingen).

Aantal lln. tijdelijke schorsing, naar geslacht*Figuur 7 Aantal leerlingen tijdelijke schorsing naar geslacht*

Wanneer we de verhouding jongens-meisjes bekijken voor het aantal tijdelijke schorsingen, stellen we vast dat de meerderheid van de begeleidingen (82 %) betrekking had op jongens.

Buitengezet op school (BOS)

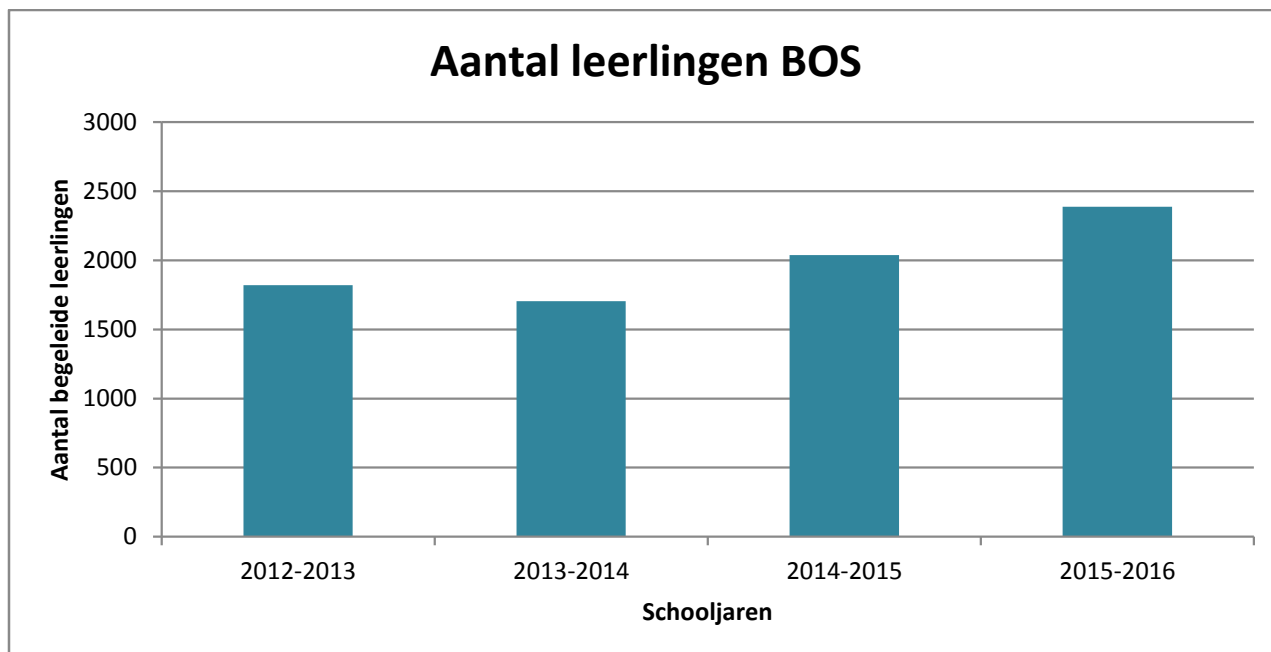
Een maatregel die kan volgen op een tijdelijke uitsluiting op school, is de definitieve uitsluiting waarbij de leerling wordt buitengezet op school. Indien een school de intentie heeft om een leerling definitief uit te sluiten, moet voorafgaand altijd het advies van de klassenraad worden ingewonnen. De klassenraad wordt hierbij uitgebreid met een medewerker van het CLB, die een adviserende stem heeft in de klassenraad. Deze verplichte aanwezigheid van het CLB op de klassenraad voorafgaand aan de definitieve schorsing trad in voege op 1 september 2014.

Indien de definitieve schorsing ingaat in de loop van het schooljaar, is de school verplicht om samen met de ouders en het CLB op zoek te gaan naar een nieuwe school voor de leerling.

De onderstaande tabel schetst de evolutie van het aantal leerlingen die definitief werden uitgesloten in de loop van de laatste schooljaren.

2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
1820	1705	2039	2387

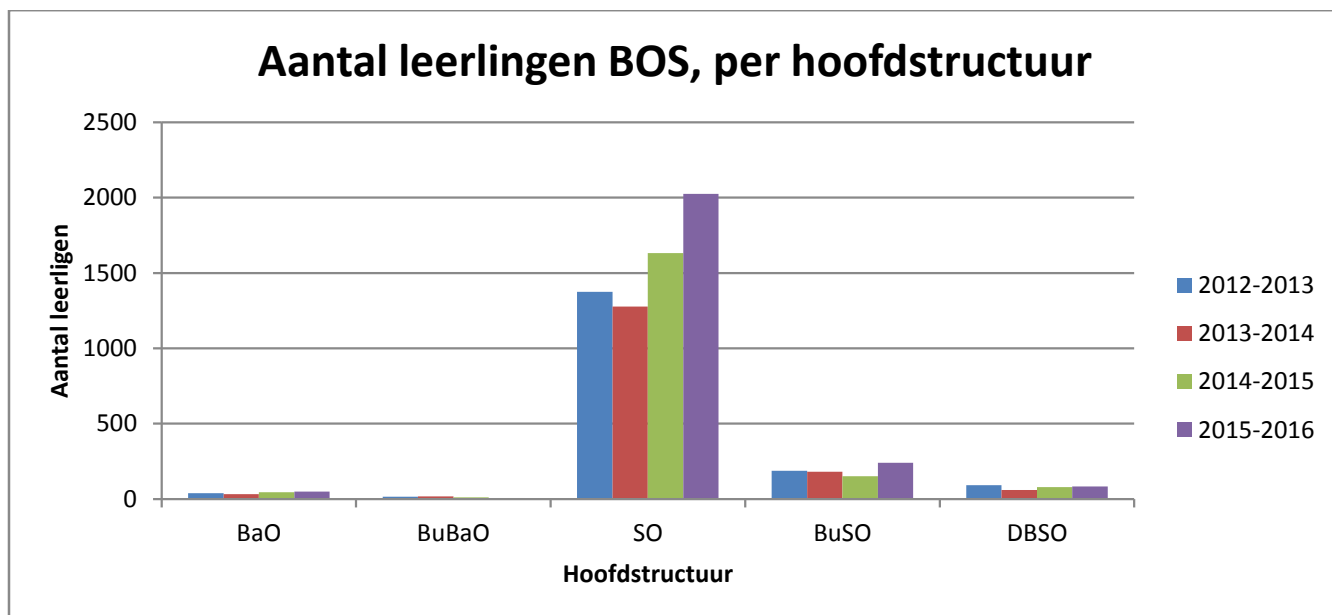
Tabel 10 Evolutie aantal leerlingen buitengezet op school

Figuur 8 Evolutie aantal leerlingen buitengezet op school

We stellen vast dat de stijging van het aantal leerlingen die definitief worden uitgesloten, zich voortzet in opvolging van het vorige schooljaar.

Omdat we ook deze cijfers verder in detail willen bekijken, bevat de volgende grafiek de evolutie van het aantal begeleidde leerlingen voor BOS, opgedeeld per hoofdstructuur.

Figuur 9 Evolutie aantal leerlingen BOS, per hoofdstructuur

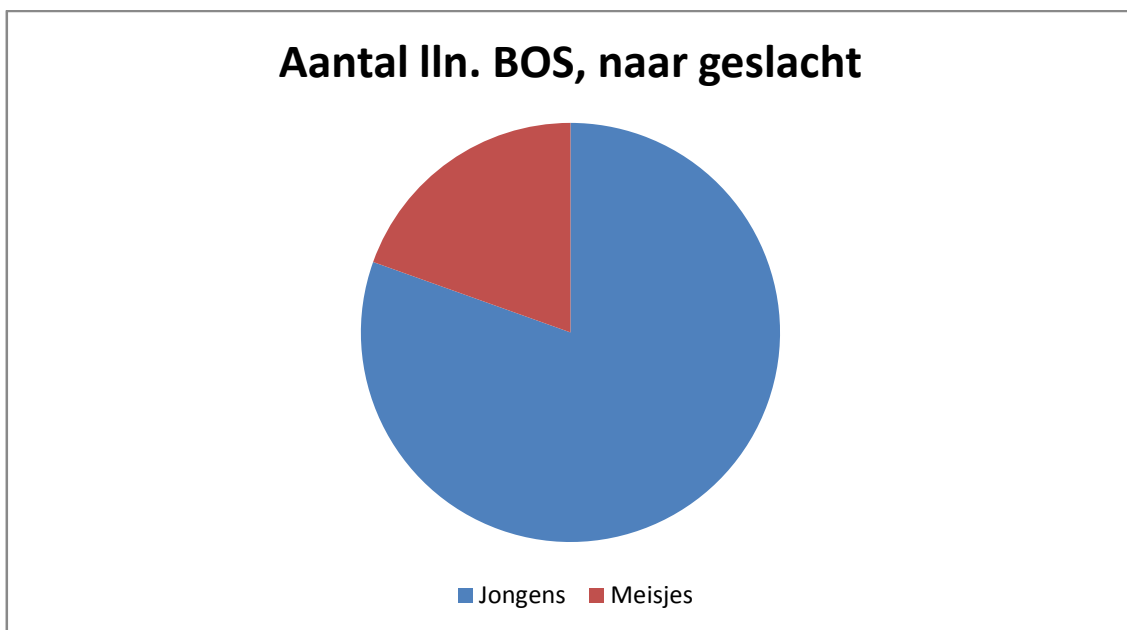
BaO: basisonderwijs, BuBaO: buitengewoon basisonderwijs, SO: secundair onderwijs, BuSO: buitengewoon secundair onderwijs, DBSO: deeltijds beroepssecundair onderwijs

Het grootste aantal leerlingen dat definitief werd uitgesloten situeert zich, net zoals bij de tijdelijke schorsingen, in het gewoon secundair onderwijs. Ook hier stellen we een duidelijke stijging vast:

vorig schooljaar begeleidde het CLB in totaal 2026 leerlingen uit het secundair, terwijl dat in het schooljaar 2012-2013 over 1376 leerlingen ging. De invoer van de verplichte aanwezigheid van het CLB op de klassenraad voorafgaand aan de uitsluiting, laat zich duidelijk optekenen in de bovenstaande grafiek. Deze regel ging in tijdens het schooljaar 2014-2015.

In het basisonderwijs werden tijdens het vorige schooljaar 49 leerlingen uitgesloten, allen uit het lager onderwijs. Dit is een stijging ten opzichte van 2012-2013, waar 38 leerlingen definitief werden uitgesloten.

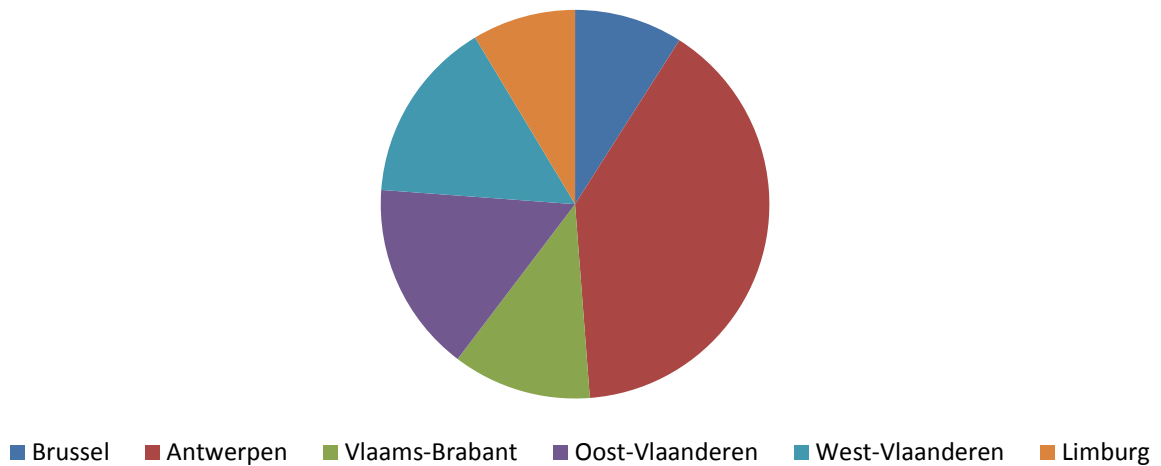
Wanneer we voor de BOS-begeleidingen de opdeling maken tussen jongens en meisjes, stellen we opnieuw vast dat de meerderheid van de begeleidingen betrekking had op jongens (80 %). De stijging van het aantal begeleidingen leerlingen voor BOS doet zich zowel voor bij jongens als bij meisjes.

Figuur 10 Aantal leerlingen BOS, naar geslacht

Ook naar de regio kunnen we een onderscheid maken. Het grootste aantal definitieve uitsluitingen doet zich voor in de provincie Antwerpen, gevolgd door de provincie Oost-Vlaanderen. Deze data zeggen uiteraard pas iets wanneer ze worden afgezet ten opzichte van het totaal aantal leerlingen die schoollopen in de provincie of regio. Daarbij merken we dat het aantal buitengesloten leerlingen hoger ligt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (0,34 % van de totale schoolpopulatie), gevolgd door de provincies Antwerpen (0,26 %) en West-Vlaanderen (0,16 %). Het gemiddelde voor Vlaanderen en Brussel bedraagt 0,18 %.

Aantal lln. BOS, naar regio

Figuur 11 Aantal leerlingen BOS, verdeling naar regio

Instap in het onderwijs en studiekeuze van anderstalige nieuwkomers

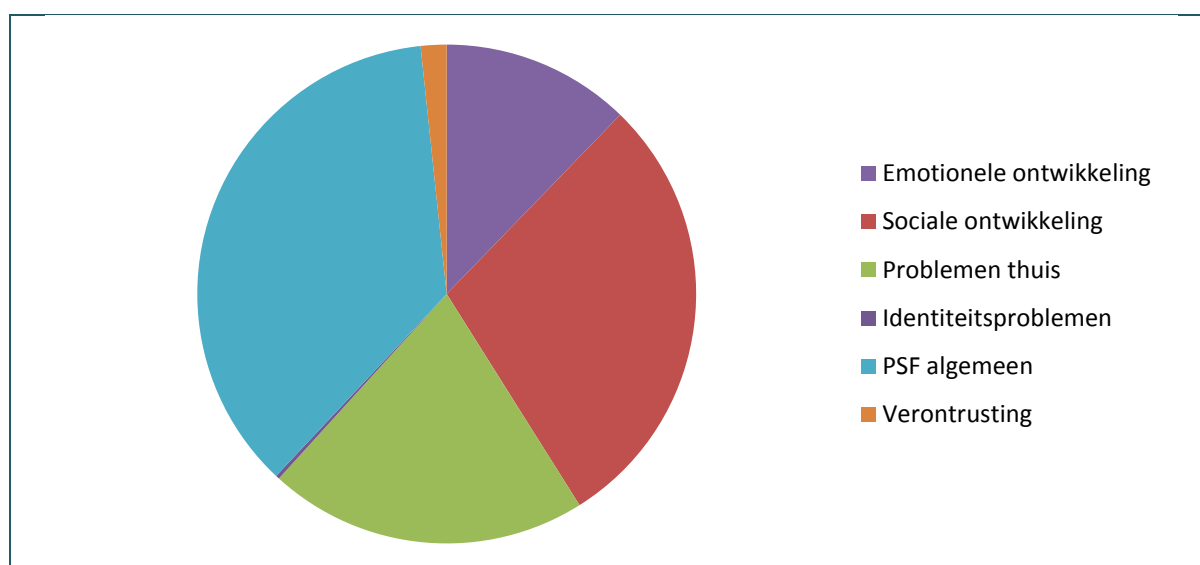
Voor 1152 leerlingen uit het OKAN-onderwijs werd een activiteit ondernomen binnen het domein onderwijsloopbaanbegeleiding. Vorig schooljaar begeleidde het CLB in totaal 942 OKAN-leerlingen m.b.t. de instap in het onderwijs en de studiekeuze. Dat is een stijging - bijna een verdubbeling - ten opzichte van het vorige schooljaar, waar in totaal 518 leerlingen werden begeleid. Voor 696 leerlingen werd een trajectbegeleiding opgestart.

De CLB's ontvingen, in tegenstelling tot scholen, geen bijkomende omkadering voor de begeleiding van OKAN-leerlingen. Tijdens het schooljaar 2015-2016 kende het onderwijs een verhoogde instroom van vluchtelingen. De toename en spreiding van vluchtelingen in combinatie met hun complexe problemen maakt dat de sector heel wat ondersteunings- en begeleidingsvragen krijgt. De vragen beperken zich niet tot de periode van het onthaaljaar. De problemen waarmee deze vluchtelingenkinderen te maken krijgen, zijn immers niet opgelost na 1 jaar onthaalklas. Wanneer we kind- en toekomstgericht denken, zullen meerdere jaren opvolging en ondersteuning noodzakelijk blijven. Kinderen met vluchtervaringen kunnen niet zomaar een blad omslaan en opnieuw beginnen. Daarenboven is het onderwijssysteem er niet op afgestemd om deze kinderen zonder meer naadloos te laten aansluiten bij het regulier onderwijs. Het is aan onderwijs en aan CLB om te blijven zoeken hoe we kunnen afstemmen op hun noden om hen stap voor stap vooruit te helpen. Dit vraagt deskundigheidsopbouw en maatwerk. De opvolging behelst alle CLB-domeinen.

Domein psychosociaal functioneren

	Aantal leerlingen die een beroep deden op het CLB voor dit thema/onderwerp
PSF – niet nader gespecificeerd	51.414
Emotionele ontwikkeling	17.322
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	10.786
<i>Angstproblemen (vermoeden van stoornis)</i>	3.785
<i>Stemmingsproblemen (vermoeden van stoornis)</i>	3.333
<i>Persoonlijkheidsproblemen (vermoeden van stoornis)</i>	908
Sociale ontwikkeling	40.778
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	4.403
<i>Aanpassingsproblemen, sociale vaardigheden</i>	2.427
<i>Interactieproblemen met leerkracht(en)</i>	968
<i>Communicatie- en interactieproblemen (ASS)</i>	12.387
<i>Regelovertredend gedrag</i>	7.325
<i>Pesten en gepest worden</i>	4.297
<i>Gedragsproblemen (vermoeden van stoornis)</i>	16.841
Problemen thuis	29.266
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	22.485
<i>Opvoedingsaanpak en -vaardigheden</i>	4.484
<i>Verwaarlozing en mishandeling (fysisch en psychisch)</i>	1.999
<i>Interactieproblemen binnen het gezin</i>	4.648
<i>Financieel-materiële problemen binnen het gezin</i>	1.473
Identiteitsproblemen	347
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	80
<i>Seksuele geaardheid</i>	122
<i>Cultuur, religie</i>	144
<i>Jongerencultuur, subcultuur</i>	15
Verontrusting	2.367
<i>Verontrusting</i>	2.367

Tabel 11 Aantal leerlingen begeleidingsdomein: psychosociaal functioneren

Figuur 12 Verdeling leerlingen binnen domein psychosociaal functioneren

Een nieuw onderwerp dat geregistreerd wordt sinds 1 september 2015, is verontrusting. Verontrusting is een term die zijn intrede deed in de hulpverlening bij aanvang van het vernieuwde decreet op de Integrale Jeugdhulp in 2014. Er is sprake van verontrusting wanneer de ontwikkelingskansen van de leerling bedreigd worden en/of de (psychische, fysieke of seksuele) integriteit van de leerling of van een of meer gezinsleden worden aangetast. Verontrusting wordt uitgebreider besproken in deel III (CLB en de draaischijffunctie) binnen het hoofdstuk over de integrale jeugdhulp.

Ook binnen het domein PSF stellen we enkele trends vast.

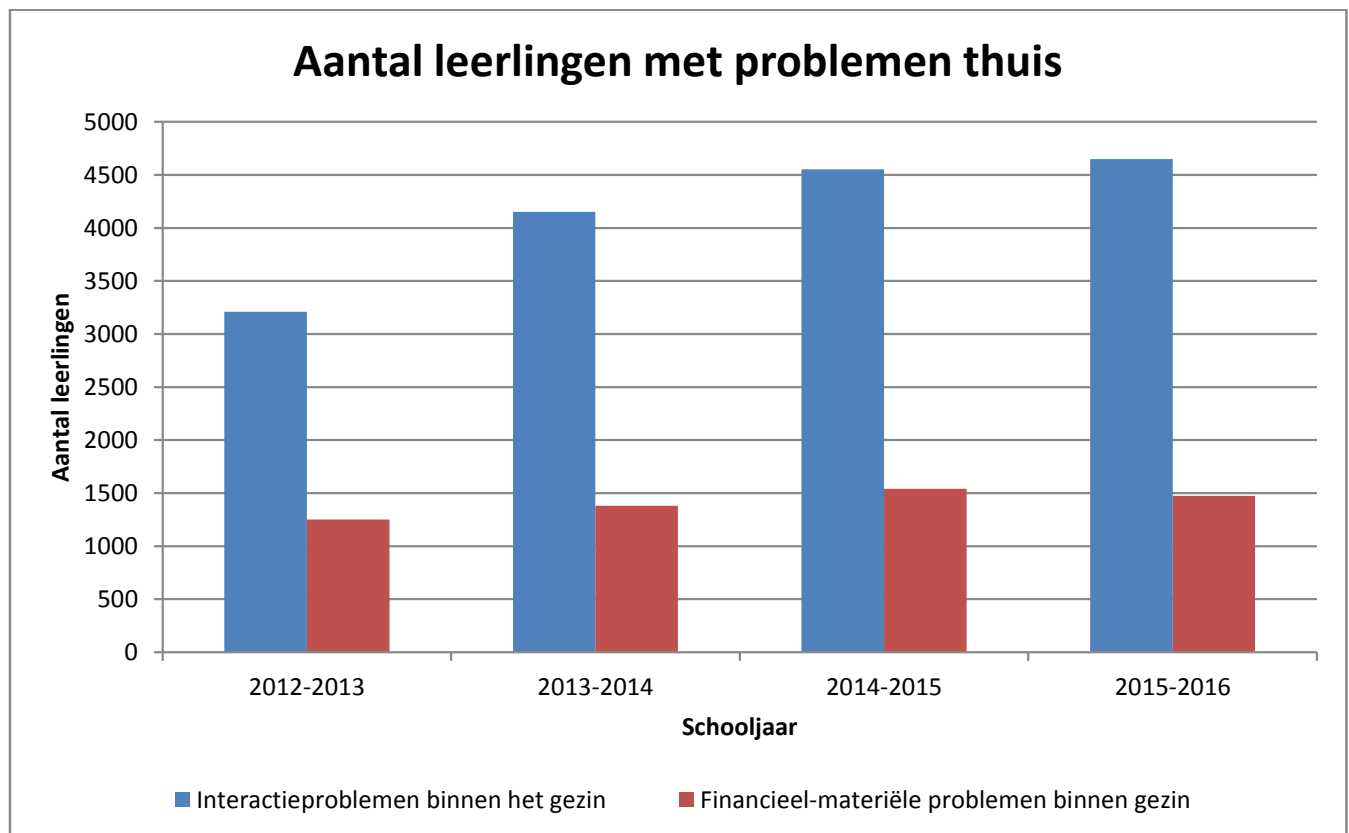
Problemen thuis

Het aandeel begeleidingen door het CLB met als thema 'problemen thuis' vertoont een stijgende lijn. Dit wordt geïllustreerd in de onderstaande tabel:

2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
27.511	28.603	29.047	29.266

Tabel 12 Evolutie aantal leerlingen problemen thuis

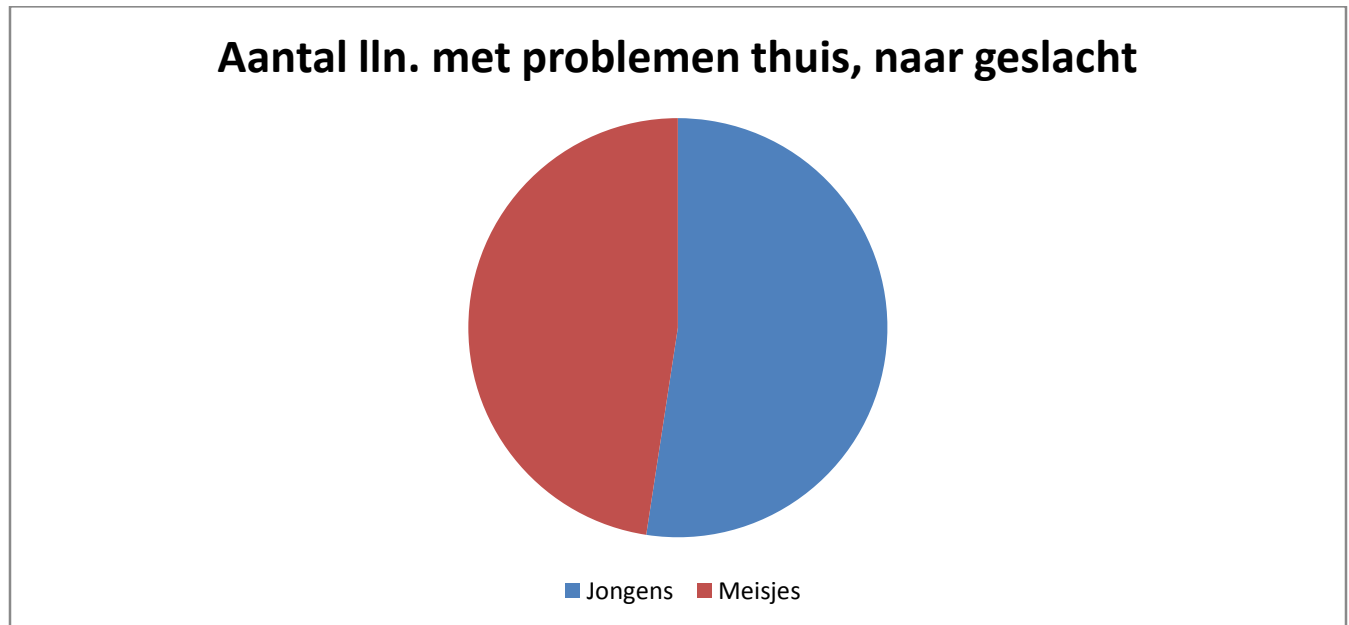
Wanneer we meer in detail gaan bekijken welke onderwerpen binnen het thema 'problemen thuis' vaker geregistreerd worden, valt op dat dit gaat over interactieproblemen binnen het gezin en financieel-materiële problemen binnen het gezin. De onderstaande grafiek toont de evolutie voor beide onderwerpen over de laatste schooljaren:

Figuur 13 Evolutie leerlingen met problemen thuis – opgedeeld naar interactieproblemen binnen gezin en financieel-materiële problemen

De stijging is het grootst voor het onderwerp 'interactieproblemen binnen het gezin'. Een mogelijke verklaring voor deze stijging wordt later aangehaald in het hoofdstuk over integrale jeugdhulp.

Er werden meer jongens dan meisjes begeleid binnen het onderwerp problemen thuis. We stellen echter vast dat het gemiddeld aantal interventies per leerling voor problemen thuis, hoger ligt voor meisjes (4,05 activiteiten) dan voor jongens (3,76 activiteiten).

Figuur 14 Aantal leerlingen met problemen thuis, opgedeeld naar geslacht

Identiteitsproblemen

We stellen eveneens een beperkte stijging vast binnen het thema 'identiteitsproblemen'. We drukken dit voorzichtig uit als een lichte stijging, gelet op het kleine aantal leerlingen die met een vraag over identiteitsproblemen naar het CLB stappen.

2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
260	253	279	347

Tabel 13 Evolutie aantal leerlingen met identiteitsproblemen

Wanneer we meer in detail gaan bekijken voor welke onderwerpen binnen het thema identiteitsproblemen deze stijging zich voordoet, stellen we vast dat dit in beperkte mate verklaard wordt door een toenemend aantal vragen rond seksuele geaardheid. Een grote stijging stellen we vast voor het onderwerp cultuur en religie. Het gaat hierbij bijna over een verdubbeling van het aantal onthaalde vragen voor dit onderwerp in vergelijking met het schooljaar 2012-2013.

Een mogelijke hypothese voor de toename van het aantal vragen met betrekking tot cultuur en religie, kan worden gezocht in de rol die de CLB's opnemen binnen de strijd tegen de radicalisering.

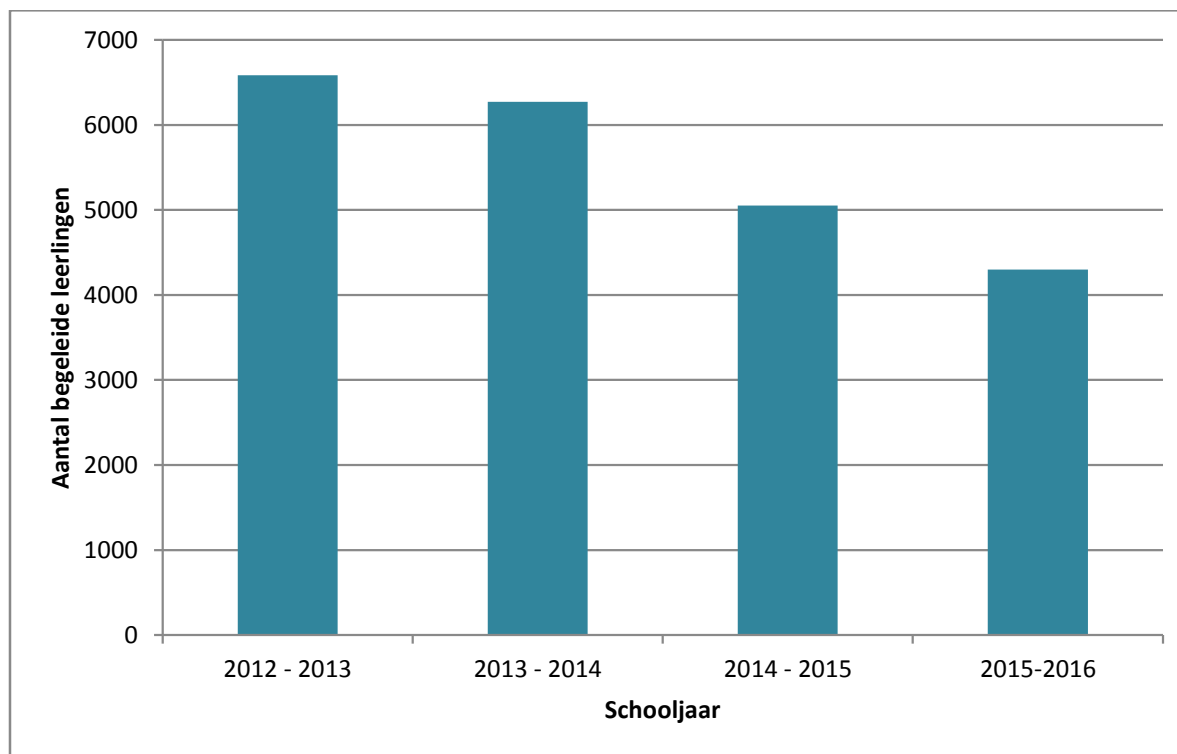
Het aantal begeleide jongens en meisjes voor identiteitsproblemen is quasi gelijk. Het gemiddeld aantal ondernomen activiteiten ligt hoger voor jongens (2,48 activiteiten) dan voor meisjes (2,26 activiteiten).

Pesten

In het vorige jaarverslag werd aangetoond dat het aantal CLB-begeleidingen inzake pesten was gedaald. Ook dit schooljaar kunnen we deze dalende trend verder bevestigen.

Schooljaar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Aantal leerlingen	6583	6272	5053	4297

Tabel 14 Evolutie aantal leerlingen pesten

Figuur 15 Evolutie aantal leerlingen pesten

De daling van het aantal pestslachtoffers wordt bevestigd in allerhande wetenschappelijke literatuur en rapportage, onder andere in het rapport dat UGent publiceerde in opdracht van de Wereldgezondheidsorganisatie⁶.

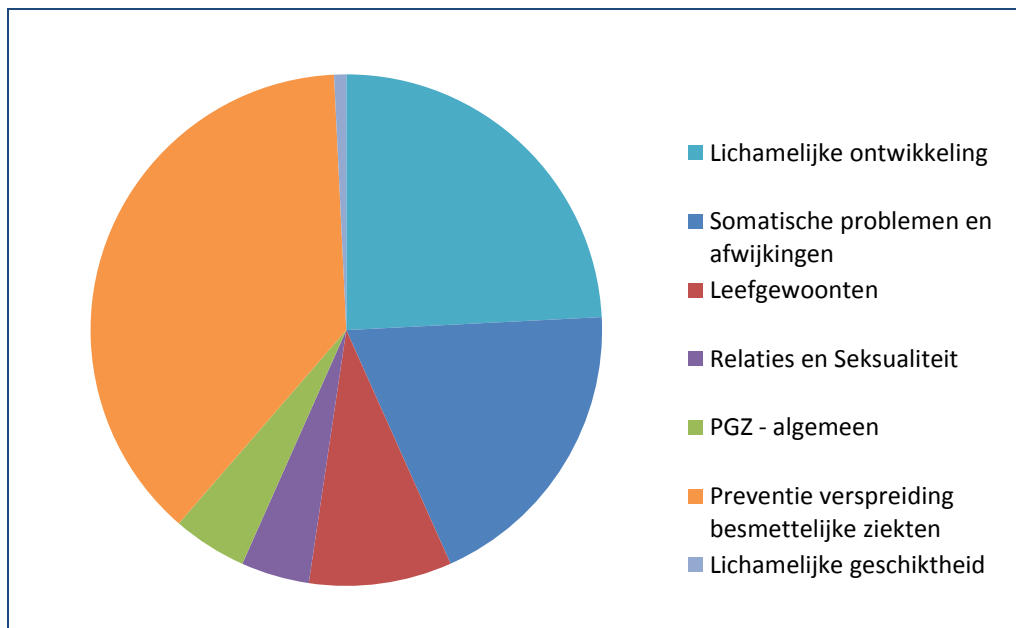
⁶ Bron: Wereldgezondheidsorganisatie (2016), *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2013/2014 survey*, online raadpleegbaar via <http://www.jongeren-en-gezondheid.ugent.be/2016/03/15/internationaal-rapport-growing-up-unequal-gender-and-socioeconomic-differences-in-young-peoples-health-and-well-being-health-behaviour-in-school-aged-children-hbsc-study-international-report-f/>

Domein preventieve gezondheidszorg (PGZ)

Zoals al herhaaldelijk aan bod kwam, bestaan de activiteiten binnen het domein PGZ voor het grootste deel uit medische consulten. Naast dit verplichte aanbod bevat de CLB-werking eveneens heel wat activiteiten die betrekking hebben op de vraaggestuurde werking binnen de preventieve gezondheidszorg. De medische consulten komen in het volgende hoofdstuk uitvoering aan bod.

	Aantal leerlingen
PGZ – niet nader gespecificeerd	3.027
Lichamelijke ontwikkeling	15.594
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	1.392
<i>Groei en pubertaire ontwikkeling</i>	4.289
<i>Mond en tanden</i>	841
<i>Houding en bewegingsstelsel</i>	682
<i>Zindelijkheid</i>	775
<i>Psychomotoriek</i>	8.114
Somatische problemen en afwijkingen	12.331
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	1.983
<i>Neus-keel-oor</i>	155
<i>Gehoor</i>	3.145
<i>Visus</i>	5.149
<i>Hart en longen</i>	342
<i>Huid</i>	308
<i>Endocrinologie</i>	87
<i>Psychosomatische klachten</i>	737
<i>Neurologie</i>	984
Preventie verspreiding van sommige besmettelijke ziekten	24.416
<i>Preventie verspreiding van sommige besmettelijke ziekten</i>	1.382
<i>Besmettelijke ziekten</i>	1.385
<i>Luizen</i>	3.985
Leefgewoonten	5.821
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	158
<i>Hygiëne</i>	1.552
<i>Slaapgewoonten</i>	374
<i>Voedings- en eetgewoonten</i>	1.836
<i>Verslaving</i>	1.891
<i>Beweging en sport</i>	200
<i>Fysieke conditie</i>	
Relaties en seksualiteit	2.785
<i>Niet nader gespecificeerd</i>	1.884
<i>Relatievaardigheid</i>	114
<i>Anticonceptie en seksuele gezondheid</i>	871
Lichamelijke geschiktheid	493
<i>Lichamelijke geschiktheid</i>	493

Tabel 15 Aantal leerlingen: begeleidingsdomein preventieve gezondheidszorg

Figuur 16 Verdeling aantal leerlingen binnen domein preventieve gezondheidszorg

Het grootste aantal vragen binnen PGZ wordt geregistreerd in het kader van lichamelijke ontwikkeling en somatische problemen en afwijkingen.

Vaccinaties

De CLB's staan in voor het vaccineren van alle schoolgaande kinderen. Hiervoor wordt het vaccinatieschema gehanteerd dat door de Vlaamse overheid wordt bepaald⁷. Dit bevat o.a. de inentingen voor polio, kinkhoest, tetanus, mazelen-bof-rubella en baarmoederhalskanker. Enkel de basisvaccinatie tegen polio is wettelijk verplicht. De vaccinaties die binnen het basisvaccinatieschema vallen, worden gratis aangeboden door het CLB. Het CLB zet niet enkel in op de leeftijdsspecifieke vaccinaties, maar biedt hiernaast ook inhaalvaccinaties aan leerlingen en jongeren die, om welke reden ook, een vaccin op een specifieke leeftijd hebben gemist.

In de leeftijdscategorie 5- tot 18-jarigen zijn de CLB's de grootste vaccinator. Meer dan 90 % van de schoolgaande kinderen wordt door het CLB gevaccineerd⁸. Mede hierdoor behoort de vaccinatiegraad in Vlaanderen tot de hoogste ter wereld.

Het HPV-vaccin geraakt stilaan goed ingeburgerd. Uit cijfers van Zorg & Gezondheid⁹ blijkt dat meer dan 85 % van de meisjes geboren tussen 1997 en 2003 werd ingeënt tegen het humaan papillomavirus, in de volksmond baarmoederhalskanker genoemd. De overgrote meerderheid, maar liefst 95 %, van deze meisjes wordt door het CLB gevaccineerd.

In 2016 verschijnt een nieuwe vaccinatiegraadstudie. Deze bevat meer volledige cijfers over de inspanningen die de CLB's leveren in het kader van het vaccineren. De conclusies uit dit rapport worden geïntegreerd in het volgende jaarverslag.

⁷ Voor meer info: zie Agentschap Zorg & Gezondheid, *Het basisvaccinatieschema Vlaanderen 2015*, te raadplegen via <https://www.zorg-en-gezondheid.be/basisvaccinatieschema/>

⁸ Zie: Zorg en Gezondheid, *Vaccinatiegraadstudie 2012*, online raadpleegbaar via <http://www.zorg-en-gezondheid.be/>

⁹ Zorg en Gezondheid, *Gratis HPV-vaccinatie goed ingeburgerd in Vlaanderen*, 5 februari 2016, online raadpleegbaar via <http://www.zorg-en-gezondheid.be/gratis-hpv-vaccinatie-goed-ingeburgerd-in-vlaanderen>

Een belangrijke groep leerlingen die in het kader van de vaccinatie-inspanningen van het CLB dienen aangehaald te worden, zijn vluchtelingen. Het CLB leverde tijdens het schooljaar 2015-2016 extra inspanningen voor deze doelgroep zonder dat hier extra personeel of omkadering tegenover stond. Op medisch vlak gaat er veel extra tijd naar het vaststellen van de vaccinatiestatus, het informeren over vaccinaties, het geven van inhaalvaccinaties en selectieve medische consulten. Hiernaast is verdere opvolging aangewezen voor sommigen omwille van de slechte thuissituatie waaruit zij komen (onder meer wegens de impact van slechte levensomstandigheden in het land van herkomst, slechte gezondheidsvoorzieningen, de impact van trauma's op hun welbevinden).

Voor 2851 leerlingen uit het OKAN-ondersteuning werd een medische activiteit verricht binnen het domein preventieve gezondheidszorg.

Profylactische maatregelen

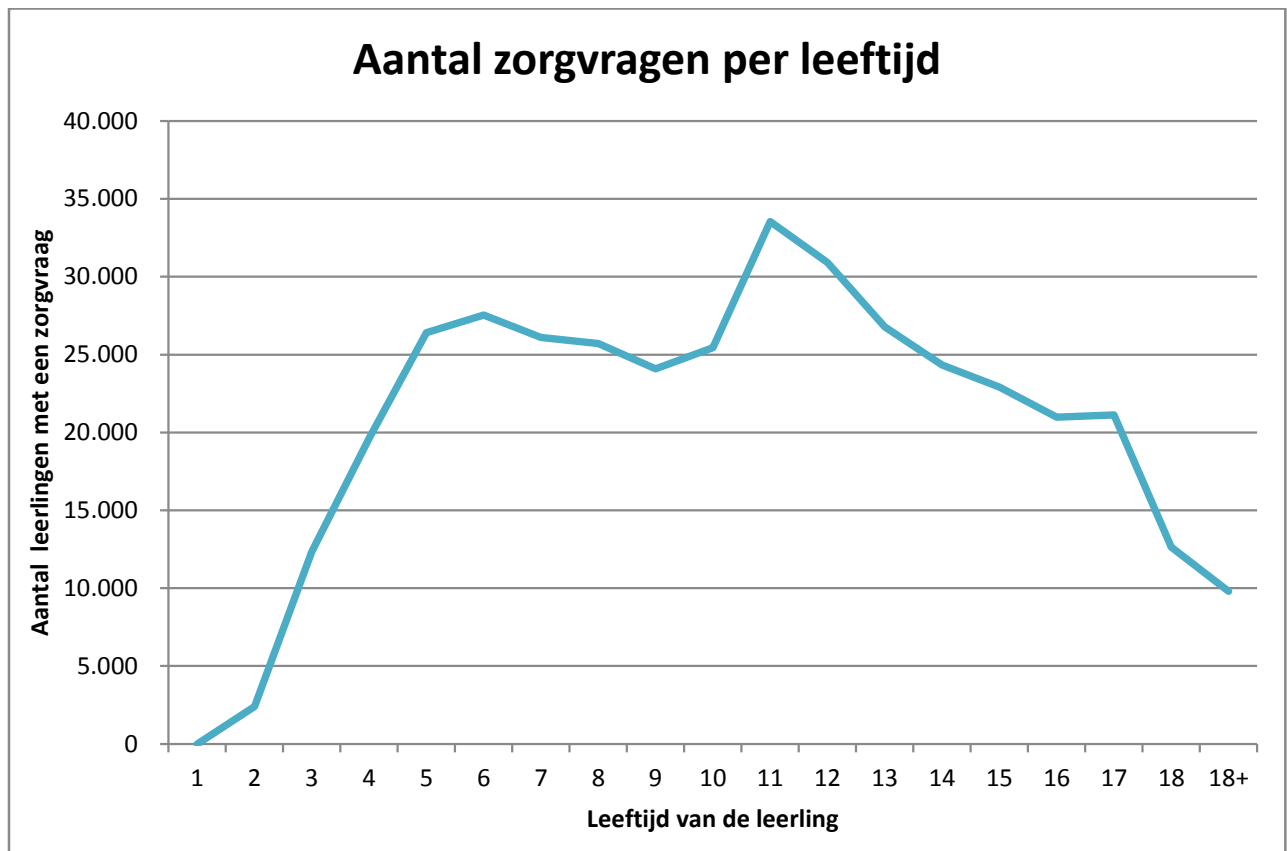
Tenslotte heeft het CLB eveneens een rol te vervullen in de preventie en bestrijding van besmettelijke ziekten. Hiervoor wordt het *Draaiboek Infectieziekten* gevolgd, een evidence based leidraad¹⁰ die voortdurend wordt aangepast in functie van nieuwe wetenschappelijke inzichten en epidemiologische vereisten.

Indien er daadwerkelijk een besmettelijke ziekte werd gedetecteerd op school, moeten zowel de school als het CLB actie ondernemen. De CLB-arts speelt een belangrijke rol in de coördinatie van de profylactische maatregelen op school.

¹⁰ Voor meer info: Draaiboek infectieziekten CLB 2010, *Evidende based voor professionelen*, versie 0.1. Online raadpleegbaar via <http://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/atoms/files/Draaiboek%20Infectieziekten%20CLB%20%282010%29%20-%20september%202010.pdf>

Vraaggestuurde werking o.b.v. de leeftijd

De onderstaande grafiek illustreert het aantal vragen die het CLB ontvangt, gerangschikt op leeftijd van de leerling.

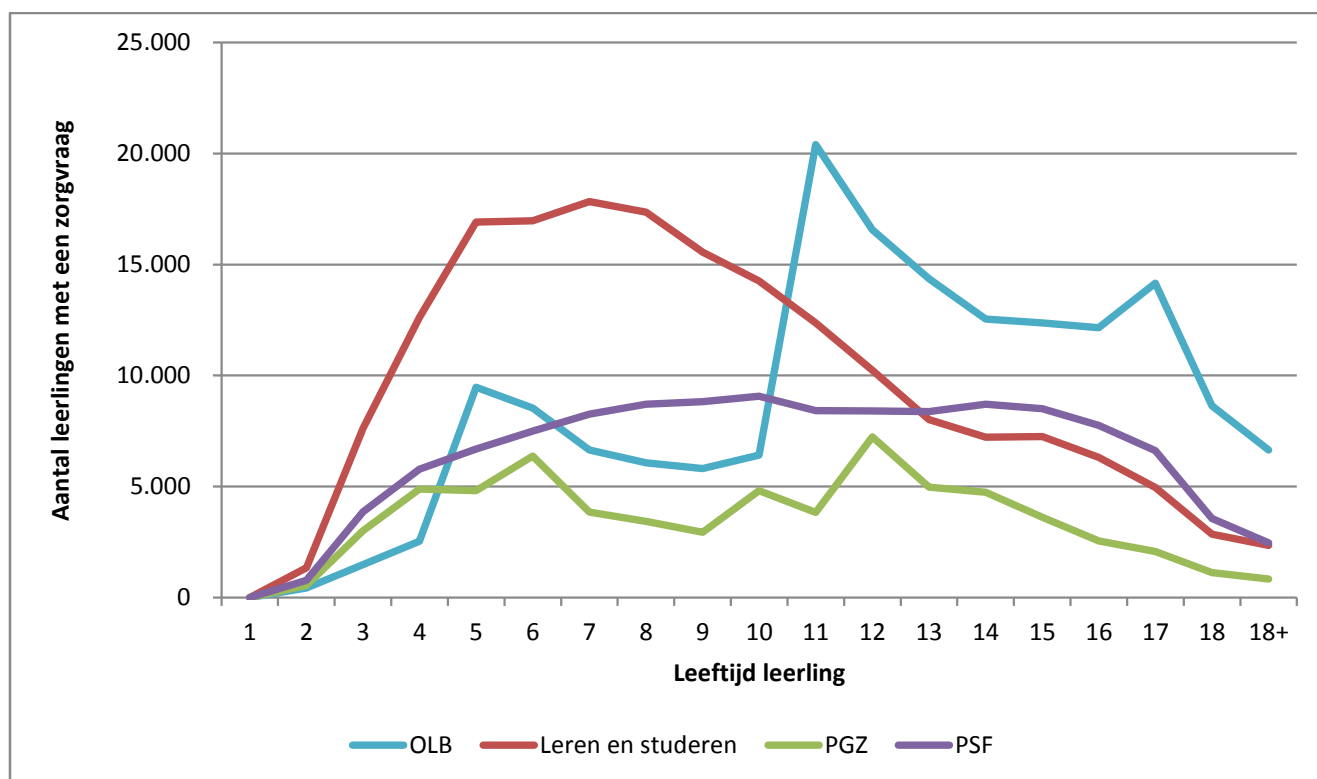
Figuur 17 Evolutie aantal zorgvragen per leeftijd

Bovenstaande grafiek illustreert een belangrijke piek op het einde van het lager onderwijs (op de leeftijd van 11 en 12 jaar). Dat heeft uiteraard in de eerste plaats te maken met (de keuzebegeleiding bij) de overgang van het lager naar het secundair onderwijs. Daarnaast vindt in het 5e leerjaar eveneens een medisch consult plaats, wat ook aanleiding kan geven voor het stellen van vragen aan het CLB. Ook op het einde van het secundair zien we een kleine piek, ondanks een algemeen dalende trend met de toenemende leeftijd van leerlingen.

Het aantal zorgvragen stijgt enorm bij de aanvang van het lager onderwijs (start van de leerplicht), en daalt sterk aan het einde van het secundair onderwijs (einde van de leerplicht).

Leeftijdsgebonden vragen

De vorige tabellen concentreerden zich vnl. op de vraag met welke vragen leerlingen naar het CLB stappen. Een aantal van de onderwerpen die hierbij aan bod kwamen, komen echter uitdrukkelijker aan bod op bepaalde leeftijden. Figuur 18 op de volgende pagina illustreert het belangrijkste domein waarrond leerlingen (of hun ouders) zorgvragen hebben, opgedeeld per leeftijd van de leerling.

Figuur 18 Aantal leerlingen met een zorgvraag, opgedeeld per leeftijd en begeleidingsdomein

We stellen vast dat het aantal zorgvragen van leerlingen evolueert met de leeftijd. Vooral de leeftijd van 11 jaar (waar de overgang van het basis- naar het secundair onderwijs plaatsvindt) blijkt cruciaal te zijn. Vóór de leeftijd van 11 is leren en studeren het vaakst bevraagde begeleidingsdomein, hierna wordt dat onderwijsloopbaanbegeleiding. Dit wijst erop dat moeilijkheden en problemen met betrekking tot leren en studeren in de eerste jaren van het lager onderwijs worden begeleid, en de klemtoon van de CLB-begeleiding in de verdere jaren verschuift naar de onderwijsloopbaan.

Voor OLB of onderwijsloopbaanbegeleiding worden drie pieken onderscheiden, die zich voordoen op de leeftijden waar leerlingen voor een belangrijk keuzemoment staan over hun onderwijsloopbaan: op 5 jaar, 11 jaar en 17 jaar. Ook voor 18-plussers blijft OLB het voornaamste begeleidingsdomein waar vragen over worden gesteld aan het CLB.

De bovenstaande grafiek geeft zorgvragen weer en heeft met andere woorden enkel betrekking op de vraaggestuurde werking van het CLB. Voor de preventieve gezondheidszorg (PGZ) stellen we niettemin ook een aantal pieken vast: op 6-jarige leeftijd en op 12-jarige leeftijd. Een meer bescheiden piek doet zich voor op de leeftijd van 10 jaar.

PSF toont de meest stabiele curve: dit begeleidingsdomein blijft bij benadering stabiel met een lichte stijging tussen de leeftijden van 7 jaar tot 17 jaar, om vervolgens sterk af te nemen.

Medische interventies: de leerling op medisch onderzoek

511.744 leerlingen kwamen tijdens het schooljaar 2015-2016 langs voor een medisch consult. Dit betekent dat bijna de helft van de schoolpopulatie (43,24%) op medisch consult kwam. Wanneer we dit over een tijdspanne van 2 schooljaren bekijken, bereikt het CLB zo goed als de volledige Vlaamse schoolpopulatie in het kader van dit systematisch contactmoment.

De leeftijden waarop de leerlingen op medisch onderzoek komen, zijn in de regelgeving vastgelegd. Het gaat over alle leerlingen uit de eerste en tweede kleuterklas, het derde en vijfde leerjaar, en het eerste en derde jaar van het secundair onderwijs.

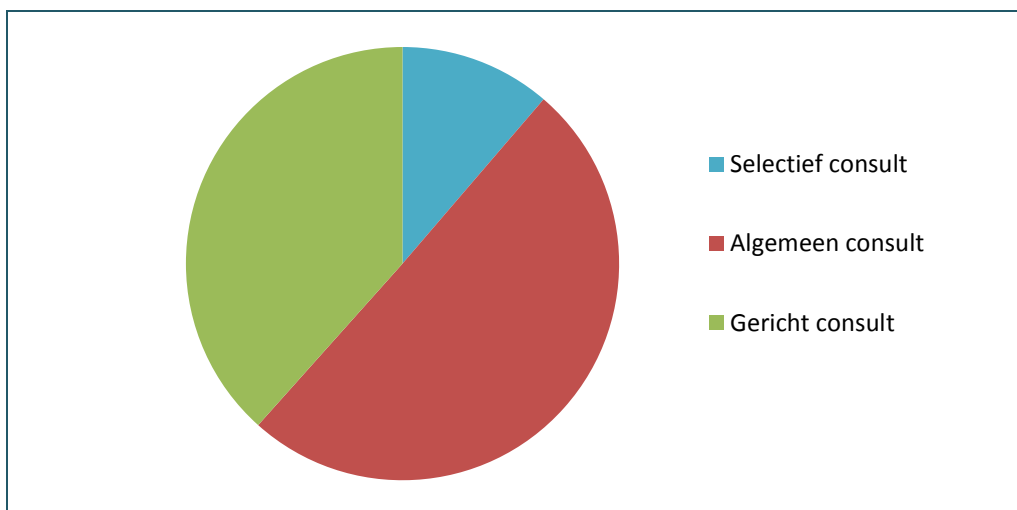
Soorten medisch consult

Er bestaan drie verschillende soorten medisch consult binnen de CLB-werking: het algemeen, het gericht en het selectief consult. Zoals eerder aangehaald, werd het bijzonder consult afgeschaft met ingang van 1 september 2015. De algemene, bijzondere en gerichte consulten vinden plaats op vastgelegde tijdstippen tijdens de onderwijsloopbaan van de leerling. Deze consulten richten zich op de ontwikkeling en evolutie van algemene of specifieke gezondheidskenmerken van de leerling. De selectieve consulten vinden plaats in het kader van opvolging van een vorig medisch consult, op vraag van de leerling, ouders of op initiatief van het CLB.

Voor de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs worden de vaste tijdstippen gedefinieerd op basis van de leeftijd van de leerling. Zo vindt het algemene consult van het vijfde leerjaar plaats in het kalenderjaar waarin de leerling elf jaar wordt.

Medische interventie	Aantal leerlingen
Algemeen consult	279.977
Tweede jaar kleuteronderwijs (of in het kalenderjaar waarin de leerling vijf jaar wordt)	71.356
Vijfde leerjaar (elf jaar)	69.634
Eerste jaar secundair (dertien jaar)	68.235
Derde jaar secundair (vijftien jaar)	69.696
Eerste jaar deeltijds beroepssecundair onderwijs	1.056
Gericht consult	213.595
Eerste jaar kleuteronderwijs (vier jaar)	66.776
Eerste leerjaar (zeven jaar)	75.428
Derde leerjaar (negen jaar)	71.391
Selectief consult	62.828
Selectief consult	62.828
Aantal unieke leerlingen medisch consult	511.744

Tabel 16 Aantal leerlingen per soort medisch consult

Figuur 19 Verdeling aantal leerlingen per soort medisch consult

Gelieve op te merken dat ook hier de bemerking geldt wat het aantal unieke leerlingen betreft: een leerling kan tijdens een schooljaar voor meer dan een soort consult naar het CLB komen (het gaat dan over een combinatie van een algemeen of gericht consult met een specifiek consult).

Op de volgende bladzijden wordt dieper ingegaan op een aantal belangrijke medische thema's die aan bod komen tijdens de medische consulten.

Lengte en gewicht

Een belangrijk medisch thema dat wordt opgevolgd, is de groei van de leerling. Deze groei wordt onder meer aan de hand van het gewicht en de lengte van de leerling gemonitord. Hiervoor worden standaarden of richtlijnen op Vlaams niveau ontwikkeld, wat bijdraagt tot de gelijkgerichtheid tussen de verschillende CLB's.

Aan de hand van de lengte- en gewichtscijfers wordt de Body Mass Index, of kortweg BMI, berekend. De tabel op de volgende bladzijde geeft de spreiding aan van de BMI voor alle leerlingen die onderzocht werden tijdens het schooljaar 2015-2016.

Conclusie BMI	Aantal leerlingen	% van alle onderzochte leerlingen
Extreem ondergewicht	1.728	0,34
Ondergewicht	50.770	9,92
Normaal gewicht	371.034	72,5
Overgewicht	66.616	13,02
Obesitas	20.504	4
Ontbrekend of onbetrouwbaar	1.151	0,22

Tabel 17 Aantal leerlingen per conclusie BMI

Voor 511.744 leerlingen (of 43 % van de schoolpopulatie) werd een BMI-conclusie geregistreerd in het elektronisch leerlingendossier.

Voor de meerderheid van de leerlingen (72,5 %) wordt een normaal gewicht als conclusie genoteerd. Meer dan 17 % van de leerlingen heeft (extreem) overgewicht en bij meer dan 10 % van de leerlingen is sprake van (extreem) ondergewicht.

Voor 1151 leerlingen ontbreekt de conclusie of BMI, of werd aangegeven dat die niet betrouwbaar is. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een leerling met zijn been of arm in het gips zit. Zoals bepaald in de richtlijn of standaard, kan het CLB in dat geval de leerling doorverwijzen naar de behandelende arts, of zelf een opvolgingsonderzoek (selectief consult) voorstellen. Deze richtlijnen of standaarden reiken ook hier handvatten aan voor het CLB bij het maken van de inschatting of een doorverwijzing al dan niet is aangewezen en wat een mogelijk vervolgtraject voor de leerling kan zijn. De onderstaande tabel geeft aan in welke mate leerlingen werden doorverwezen i.v.m. gewicht. Hierbij wordt het volgende onderscheid gemaakt:

- ▶ **geen doorverwijzing** indien dat niet is aangewezen of er geen indicatoren zijn die aangeven dat een doorverwijzing wenselijk is;
- ▶ **interne doorverwijzing** betekent dat het CLB het gewicht verder opvolgt, bv. door middel van een selectief consult op een later tijdstip of een kortdurende begeleiding rond een eet- of gewichtsprobleem;
- ▶ een **externe doorverwijzing** vindt plaats indien er voldoende indicaties zijn die aangeven dat een doorverwijzing wenselijk is.

Doorverwijzing	Aantal leerlingen
geen doorverwijzing	495.248
interne opvolging (selectief consult)	5.878
externe doorverwijzing	10.677

Tabel 18 Aantal doorverwijzing voor BMI

Na de doorverwijzing verwacht het CLB een schriftelijke terugkoppeling indien de doorverwijzing naar een externe dienst gebeurde. Indien het CLB hiervan geen terugkoppeling ontvangt, stuurt het CLB een rappel om de leerling en zijn/haar ouders te herinneren aan de doorverwijzing. Voor doorverwijzingen m.b.t. gewicht werden in totaal 825 rappels gestuurd. Dit betekent dat er bij 92 % van de doorverwijzingen sprake was van een constructieve samenwerking tussen het CLB en de netwerkpartner waarnaar werd doorverwezen.

De CLB's registreren niet enkel de conclusies van het medisch onderzoek, maar beschikken ook over een andere informatie over de leerling, zoals school, leeftijd en studierichting. Op basis van deze gegevens kunnen we nagaan of er een oorzakelijk verband is tussen regio, studierichting en leeftijd van de leerling, en de conclusie van de BMI. Dit levert de volgende bevindingen op:

	% leerlingen van schoolpopulatie met een normale BMI	% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: (extreem) ondergewicht	% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: overgewicht of obesitas
Antwerpen	72,33 %	9,77 %	17,77 %
Brussel	69,37 %	8,69 %	21,70 %
Limburg	71,23 %	10,47 %	17,95 %
Oost-Vlaanderen	72,31 %	10,77 %	16,76 %
Vlaams-Brabant	73,65 %	10,22 %	15,97 %
West-Vlaanderen	73,65 %	10,91 %	15,23 %
Gemiddelde (alle regio's)	72,50 %	10,26 %	17,02 %

Tabel 19 Verdeling conclusie BMI naar regio

We stellen voor het tweede jaar op rij vast dat er in de provincies Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen procentueel gezien meer leerlingen voorkomen met een normale BMI. In de regio Brussel wijken de BMI-conclusies het sterkst af van het gemiddelde. Het opvallendste verschil doet zich voor wanneer we de leerlingen met overgewicht of obesitas bekijken: in Brussel ligt dit aandeel (21,70 %) opvallend hoger dan het gemiddelde voor alle regio's voor deze categorie (17,02 %).

Een volgende indeling die we kunnen maken o.b.v. de gegevens uit het elektronisch leerlingendossier, is een indeling op basis van de leeftijdscategorie. Merk op dat de 18-plussers niet langer worden opgenomen in dit overzicht aangezien deze categorie niet langer een representatief aantal van de Vlaamse (school)populatie vertegenwoordigt. Leerlingen die ouder zijn dan 18 jaar worden namelijk niet langer systematisch gecontroleerd op groei. Indien het CLB een BMI-waarde registreert voor een leerling, is dat altijd in het kader van een selectief consult met een concrete aanleiding of bezorgdheid over het gewicht van de leerling.

Leeftijdscategorie	% leerlingen van schoolpopulatie met een normale BMI	% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: (extreem) ondergewicht	% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: overgewicht of obesitas
2-5 jaar	75,55 %	10 %	14,35 %
6-12 jaar	72,29 %	10,15 %	17,46 %
13-18 jaar	68,49 %	10,99 %	19,91 %
Gemiddelde (alle leeftijden)	72,50 %	10,26 %	17,02 %

Tabel 20 Verdeling conclusie BMI naar leeftijd

Ook wat betreft de invloed van de leeftijd op de BMI-waarde van de leerling stellen we dezelfde trend vast als het vorige schooljaar. Hoe ouder de leerling, hoe groter de kans dat de BMI-waarde zal afwijken van het gemiddelde. Hierbij zien we dat de afwijking van het gemiddelde sterker is voor de hoge BMI-waarden dan voor de lage BMI-waarden.

Een andere vergelijkende tabel die we kunnen opmaken, is de indeling van de leerlingen uit het secundair onderwijs o.b.v. de onderwijsvorm.

	% leerlingen van schoolpopulatie met een normale BMI	% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: (extreem) ondergewicht	% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: overgewicht of obesitas
ASO	70,50 %	12,31 %	16,89 %
BSO	62,74 %	8,92 %	27,64 %
KSO	66,58 %	12,17 %	17,71 %
TSO	69,42 %	10,33 %	19,61 %
Gemiddelde (leeftijdscategorie 13-18 jaar)	68,49 %	10,99 %	19,91 %

Tabel 21 Verdeling conclusie BMI naar onderwijsvorm

Twee onderwijsvormen vallen op. Ten eerste ASO, waar zowel (extreem) ondergewicht als een normale BMI-waarde vaker geregistreerd worden. Hiernaast valt ook het aandeel overgewicht of obesitas op in het BSO.

In een laatste tabel vergelijken we de evolutie van de BMI-waarden doorheen de leeftijd, apart voor jongens en meisjes.

Leeftijdscategorie	% leerlingen van schoolpopulatie met een normale BMI		% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: (extreem) ondergewicht		% leerlingen van schoolpopulatie met een afwijkende BMI: overgewicht of obesitas	
Geslacht	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
2-5 jaar	78,91 %	72,31 %	9,57 %	10,51 %	11,93 %	17,18 %
6-12 jaar	74,49 %	70,22 %	9,81 %	10,53 %	15,39 %	19,23 %
13-18 jaar	70,78 %	66,73 %	11,80 %	10,14 %	17,06 %	22,74 %
Gemiddelde (alle leeftijden)	75,23 %	70,23 %	10,12 %	10,46 %	14,58 %	19,28 %

Tabel 22 Verdeling conclusie BMI naar leeftijd en geslacht

We stellen een duidelijk verschil vast tussen jongens en meisjes op het vlak van de BMI-waarden. Bij meisjes is veel vaker sprake van overgewicht of obesitas, een verschil dat zich reeds voordoet vanaf de kleuterleeftijd.

Visus: gezichtsscherpte

Visus vormt een belangrijk onderdeel van de medische consulten. Deze visus wordt door het CLB gemonitord voor 4 verschillende aspecten: de gezichtsscherpte op afstand, het dieptezicht, de oogstand en de kleurzin. Ook voor de onderzoeken wat betreft de visus volgen de CLB's gestandaardiseerde richtlijnen die het uniform en kwaliteitsvol werken garanderen. Voor het verwijlsbeleid tenslotte hanteren de CLB's wetenschappelijk verantwoorde richtlijnen.

Het eerste onderdeel van de visus, gezichtsscherpte op afstand, bevat de volgende conclusies:

Conclusie	Aantal leerlingen	% van alle onderzochte leerlingen
Normaal vergezicht	370.598	79,08
Afwijkend vergezicht	44.094	9,41
Regelmatige opvolging door oogarts	51.246	10,94
Andere conclusie	185	0,04
Geen conclusie	1.862	0,4
Ontbrekend of onbetrouwbaar	637	0,13

Tabel 23 Aantal leerlingen per conclusie gezichtsscherpte

De gezichtsscherpte werd gecontroleerd voor 468.622 leerlingen.

Aan het visusonderzoek gaat een gerichte anamnese vooraf. Hiervoor wordt aan de leerling en/of de ouder(s) gevraagd om een gerichte vragenlijst in te vullen voorafgaand aan het medisch onderzoek. In het kleuter- en lager onderwijs wordt bovendien ook de leerkracht actief bevraagd naar mogelijke problemen i.v.m. visus bij de leerlingen. De leerkracht is een belangrijke bron van informatie, aangezien het functioneren van de leerling in de klas het centrale focuspunt vormt voor het CLB.

De informatie die het CLB verkrijgt door deze vragenlijsten, worden zowel meegenomen naar het visusonderzoek zelf, als naar de eventuele opvolging die de leerling dient te krijgen.

Onbetrouwbare of ontbrekende conclusies worden ingevoerd wanneer de leerling bv. zijn bril vergat mee te brengen (de gezichtsscherpte wordt namelijk altijd gemeten mét de bril van de leerling), of wanneer de medewerking van de leerling tijdens het onderzoek niet voldoende was om een betrouwbaar resultaat te verkrijgen (bv. bij de controle van de visus van een kleuter).

Ook voor gezichtsscherpte worden leerlingen waar nodig doorverwezen. De onderstaande tabel illustreert het soort doorverwijzing na een onderzoek van de gezichtsscherpte. Externe doorverwijzingen voor gezichtsscherpte gebeuren naar een oogarts of gespecialiseerde dienst.

Doorverwijzing	Aantal leerlingen
Geen doorverwijzing	429.180
Interne opvolging (selectief consult)	2.707
Externe doorverwijzing	36.735

Tabel 24 Aantal doorverwijzingen gezichtsscherpte

Wat betreft de externe doorverwijzing, werd een rappel gestuurd voor 3620 leerlingen.

Visus: dieptezicht

Het dieptezicht (of binoculair stereozicht) van de leerling wordt enkel onderzocht bij leerlingen van het 5e leerjaar lager onderwijs, of op expliciete vraag van de leerling en zijn/haar ouders. Het is niet zinvol om de test op een vroegere leeftijd af te nemen aangezien het dieptezicht pas volledig ontwikkeld is op de leeftijd van 11 jaar.

Het onderzoek naar het dieptezicht bij deze leerlingen leverde de volgende conclusies op:

Conclusie	Aantal leerlingen	% van alle onderzochte leerlingen
Normaal dieptezicht	63.287	86,67
Gestoord dieptezicht	9.061	12,41
Geen conclusie	558	0,76
Andere	58	0,08
Ontbrekend of onbetrouwbaar	57	0,08

Tabel 25 Aantal leerlingen per conclusie dieptezicht

Het dieptezicht werd getest voor 73.021 leerlingen.

Het CLB kan zelf geen verder onderzoek uitvoeren naar het dieptezicht. Dit betekent dat een doorverwijzing altijd naar een externe partner gebeurt.

Doorverwijzing	Aantal leerlingen
Externe doorverwijzing	1.270
Geen doorverwijzing	71.751

Tabel 26 Aantal doorverwijzingen voor gezichtsscherpte

Bovenstaande tabel toont aan dat niet alle leerlingen met een gestoord dieptezicht worden doorverwezen. Dit wordt verklaard door het vastgelegde verwijsbeleid: enkel een gestoord dieptezicht zonder dat er sprake is van een gekende oogafwijking, vraagt verder onderzoek door een oogarts. Het CLB stuurde 89 rappels ter herinnering aan deze externe doorverwijzing.

Visus: kleurzin

De kleurzin wordt onderzocht in het 1e leerjaar. Bij afwijkend resultaat wordt de kleurzin vervolgens opnieuw getest in het 5e leerjaar. Hiernaast kan het onderzoek naar de kleurzin eveneens plaatsvinden op een ander tijdstip, indien dat uitdrukkelijk gevraagd wordt door de ouders of de leerkracht.

Conclusie	Aantal leerlingen	% van alle onderzochte leerlingen
Normale kleurzin	80.447	95,07
Vermoeden van afwijkende kleurzin	3.004	3,55
Twijfelachtige kleurzin	782	0,92
Andere conclusie	46	0,05
Geen conclusie	302	0,36
Ontbrekend of onbetrouwbaar	42	0,05

Tabel 27 Aantal leerlingen per conclusie kleurzin

De test naar de kleurzin werd afgenomen bij 84.623 leerlingen.

Doorverwijzingen voor kleurzin gebeuren enkel naar gespecialiseerde diensten in ziekenhuizen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal doorverwijzingen voor kleurzin:

Doorverwijzing	Aantal leerlingen
Externe doorverwijzing	93
Geen doorverwijzing	84.530

Tabel 28 Aantal doorverwijzingen voor kleurzin

Aangezien leerlingen met een twijfelachtige kleurzin of vermoeden van een afwijkende kleurzin in het 5e leerjaar opnieuw getest worden, is het aantal leerlingen dat effectief wordt doorverwezen voor kleurzin klein. Het CLB stuurde in totaal 4 rappels voor een externe doorverwijzing kleurzin.

Visus: oogstand

Scheel zien is een risicofactor voor de ontwikkeling van amblyopie of scheelziendheid. Daarom wordt de oogstand nagekeken in de 1e en 2e kleuterklas en in het 1e leerjaar. De volgende conclusies m.b.t. de oogstand zijn mogelijk:

Conclusie	Aantal leerlingen	% van alle onderzochte leerlingen
Normale oogstand	203.600	94,53
Vermoeden van afwijkende oogstand	5.133	2,38
Andere conclusie	473	0,22
Geen conclusie	5.574	2,59
Ontbrekend of onbetrouwbaar	607	0,28

Tabel 29 Aantal leerlingen per conclusie oogstand

De oogstand werd gecontroleerd bij 215.387 leerlingen.

De CLB's volgen bij een doorverwijzing rond oogstand de wetenschappelijke aanbeveling op om enkel naar externe partners door te verwijzen, en zelf geen verder onderzoek uit te voeren.

Doorverwijzing	Aantal leerlingen
Externe doorverwijzing	2.190
Geen doorverwijzing	213.197

Tabel 30 Aantal doorverwijzingen voor oogstand

Er werden in totaal 98 rappels verstuurd.

Puberteitsontwikkeling

Tenslotte vormt ook de pubertaire ontwikkeling een belangrijk aspect van de groei en ontwikkeling van leerlingen doorheen de schoolloopbaan. De pubertaire ontwikkeling wordt aan de hand van drie dimensies beoordeeld. Bij meisjes zijn dit de borstontwikkeling, de pubisbeharing en de leeftijd van de menarche (eerste menstruatie). Bij jongens zijn dit de uitwendige genitaliën, het testisvolume en de pubisbeharing. Deze informatie is noodzakelijk om het groeipatroon correct te interpreteren. Een tweede doelstelling van het onderzoek is de tijdige detectie van een te vroege ontwikkeling van de puberteit of een uitblijven van de pubertaire ontwikkeling. De onderstaande tabel toont de conclusies wat betreft deze ontwikkeling aan, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen jongens en meisjes.

Conclusie	Aantal leerlingen (jongens)	% van alle onderzochte jongens	Aantal leerlingen (meisjes)	% van alle onderzochte meisjes
Normale ontwikkeling	100.256	99,49	101.691	99,86
Afwijkende ontwikkeling	421	0,42	127	0,12
Andere conclusie	93	0,09	19	0,02

Tabel 31 Aantal leerlingen per conclusie pubertaire ontwikkeling

In totaal werd de pubertaire ontwikkeling van 202.607 leerlingen onderzocht. Zowel voor jongens als voor de meisjes stellen we vast dat de overgrote meerderheid (meer dan 99 %) van de onderzochte leerlingen een normale pubertaire ontwikkeling doormaken.

Een doorverwijzing omtrent de pubertaire ontwikkeling kan zowel intern gebeuren (naar een selectief consult), als extern.

Doorverwijzing	Aantal leerlingen (jongens)	Aantal leerlingen (meisjes)
Geen doorverwijzing	106.791	101.578
Interne opvolging (selectief consult)	428	279
Externe doorverwijzing	727	196

Tabel 32 Aantal doorverwijzingen voor pubertaire ontwikkeling

Voor de meisjes werden in totaal 24 rappels verstuurd, voor de jongens 60.

Selectieve consulten

Eerder in dit jaarverslag werd beschreven dat de selectieve consulten niet op vastgelegde tijdstippen plaatsvinden, maar wel als opvolging van een ander medisch consult (als vorm van nazorg), op vraag van een leerling of ouders of op initiatief van het CLB.

De onderstaande tabel illustreert de medische thema's die aan bod kwamen tijdens de selectieve consulten.

Medisch thema	Aantal leerlingen
Visus	
Dieptezicht	214
Gezichtsscherpte	4.575
Kleurzin	407
Oogstand	911
Groei	
Gewicht	9.005
Lengte	9.203
Puberteit jongens	774
Puberteit meisjes	515

Tabel 33 Aantal leerlingen per medisch thema voor selectieve consulten

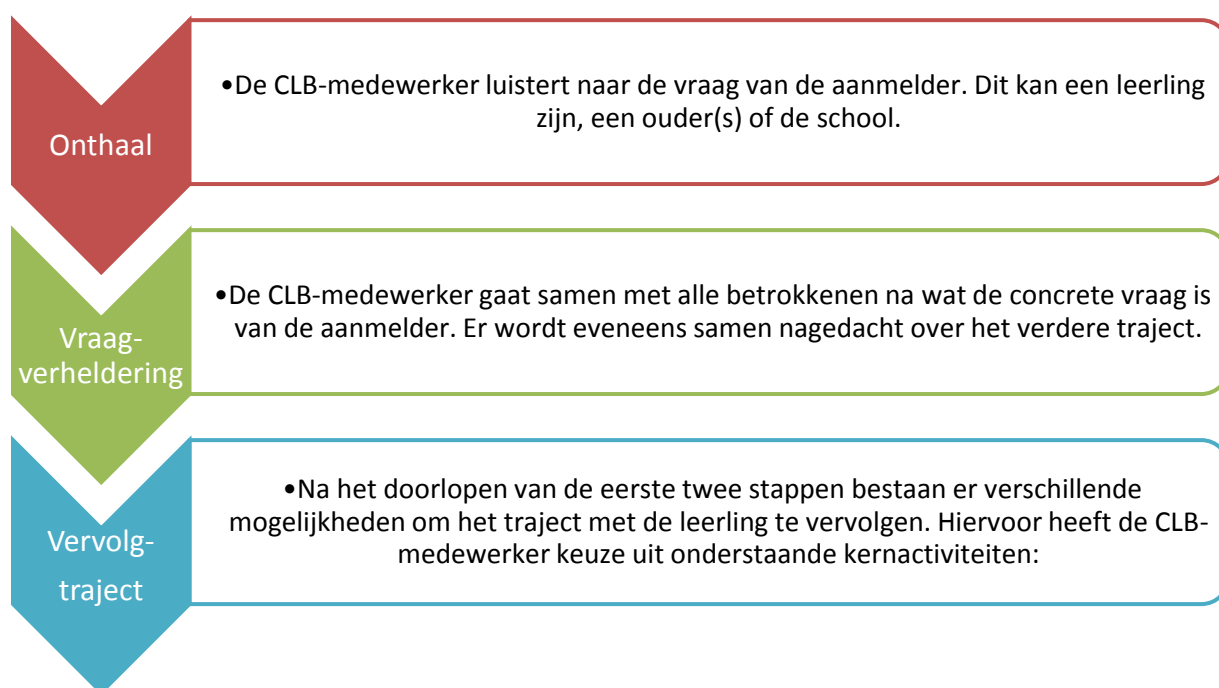
De thema's die het vaakst aan bod komen tijdens een medisch consult zijn de groei (lengte en gewicht) en de gezichtsscherpte op afstand.

Na het medisch onderzoek

De medische consulten zijn niet enkel een gelegenheid om problemen van groei en lichamelijke ontwikkeling op te sporen, maar bieden ook de gelegenheid tot gesprek tussen de leerling en de arts of de paramedisch werker. Tijdens het gesprek kunnen bijvoorbeeld vragen over anticonceptie, zelfverminking, depressieve gedachten of faalangst aan bod komen. In samenspraak met de leerling kan een vervolgcontact worden gepland. In dat geval wordt de leerling verder begeleid binnen de multidisciplinaire vraaggestuurde CLB-begeleiding, waar we in het volgende hoofdstuk verder op ingaan.

Wat doet het CLB met een zorgvraag?

Bij de begeleiding van een leerling met een zorgvraag handelt het CLB op een systematische, doelgerichte en transparante manier. Als gevolg hiervan wordt er een traject opgestart bestaande uit zogenaamde kernactiviteiten. Deze kernactiviteiten bestaan steeds uit een vast patroon, waarbij het CLB de zorgvraag onthaalt en vervolgens verheldert. Afhankelijk van de aard van de zorgvraag zijn vervolgens verschillende vervolgtrajecten mogelijk, gaande van informatieverstrekking tot begeleiding of doorverwijzing naar het netwerk. De onderstaande figuur stelt dit CLB-traject schematisch voor:

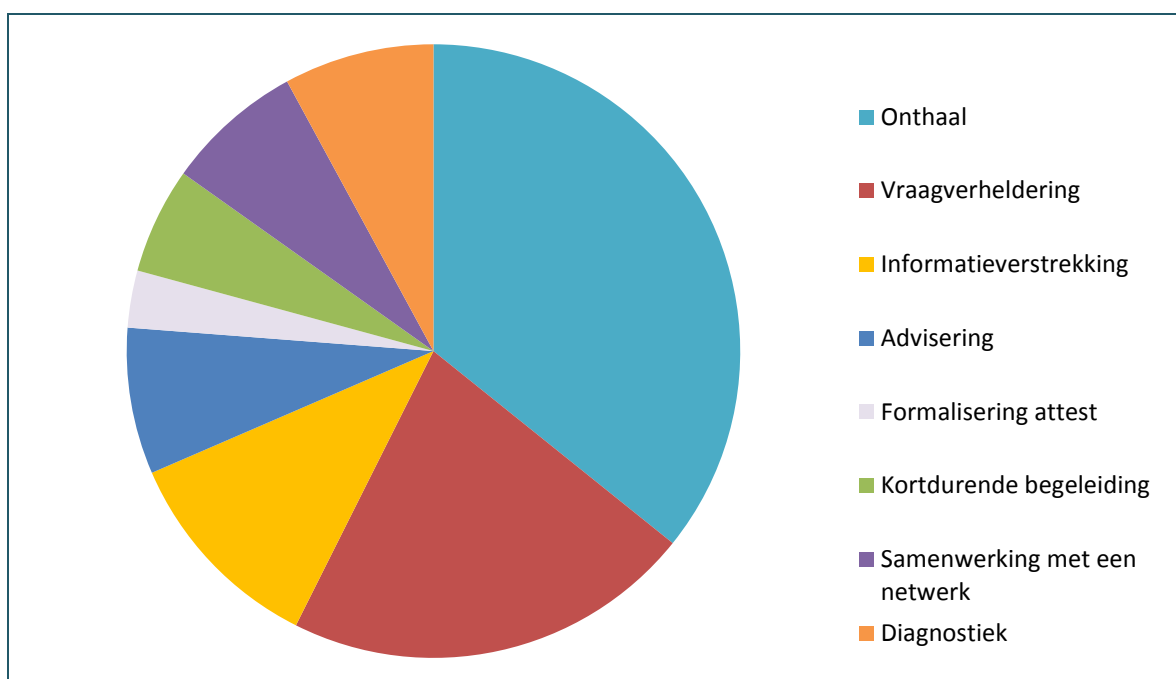

Informatieverstrekking	De CLB-medewerker verstrekt informatie, bv. over keuzemogelijkheden.
Advies	De CLB-medewerker geeft onafhankelijk advies.
Handelingsgerichte diagnostiek (HGD)	Indien de onderwijsnoden van de leerling dit vereisen, kan het CLB diagnostiek afnemen. Hiervoor baseert het CLB zich op wetenschappelijk onderbouwde methodieken en op Prodia-protocollen (zie ook verder).
Formalisering advies/attest	In bepaalde situaties zal het CLB zijn advies, gebaseerd op input van alle betrokkenen, formaliseren in een attest. Dit is bijvoorbeeld noodzakelijk om toegang te verlenen tot het buitengewoon onderwijs, de ondersteuning vanuit het geïntegreerd onderwijs of gespecialiseerde hulpverlening.
Kortdurende begeleiding	Het CLB begeleidt de leerling en/of ouders gedurende 2 tot 8 sessies. Er wordt samen gezocht naar mogelijke oplossingen en antwoorden voor de zorgvraag.
Samenwerking met een netwerk	Het CLB werkt actief samen met een uitgebreid netwerk binnen de onderwijs- en welzijnswereld. Waar nodig worden leerlingen toegeleid naar meer gepaste of gespecialiseerde hulpverlening.

De onderstaande tabel toont aan hoeveel leerlingen beroep deden op de kernactiviteiten van de CLB-begeleiding.

Kernactiviteit	Aantal leerlingen
Onthaal	273.626
Vraagverheldering	165.510
Informatieverstrekking	84.994
Advisering	59.015
Diagnostiek	60.577
Formalisering advies/attest	23.025
Kortdurende begeleiding	42.835
Samenwerking met een netwerk	55.490

Tabel 34 Aantal leerlingen per kernactiviteit

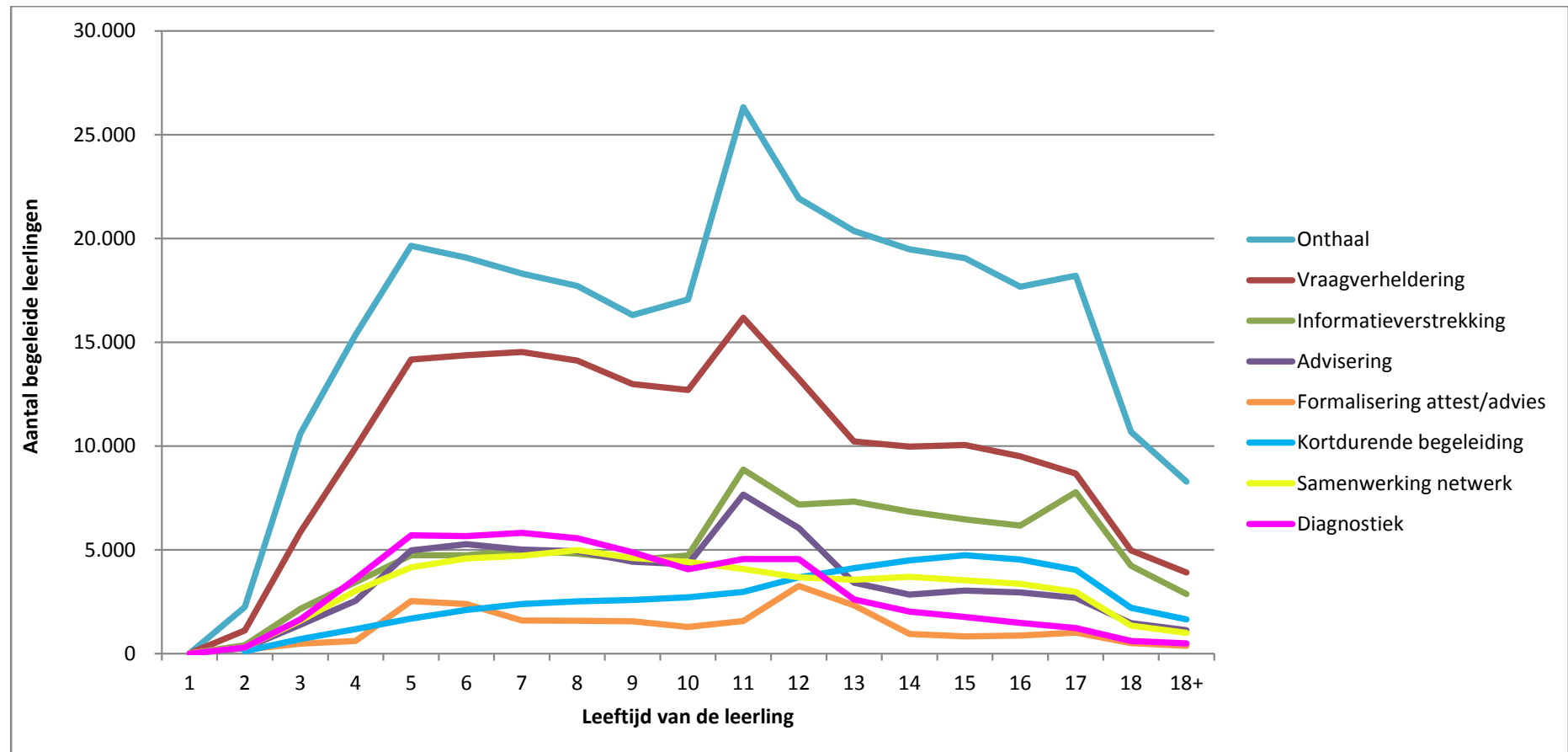
Figuur 20 Verdeling aantal leerlingen per kernactiviteit

Het bovenstaande aantal leerlingen met een *onthaal* omvat alle nieuwe vragen van leerlingen, ouders of de school die tijdens het schooljaar 2015-2016 werden gesteld. Een leerling die reeds tijdens het schooljaar 2014-2015 in begeleiding was bij het CLB, en waarvoor geen nieuwe vraag werd gesteld tijdens het vorige schooljaar, telt dus niet mee in dit aantal. Zij kunnen daarentegen wel meetellen in andere functies wanneer we spreken over bijvoorbeeld een kortdurende begeleiding of diagnostiek.

In vergelijking met de cijfergegevens van het vorige schooljaar werd door de CLB's meer samengewerkt met het netwerk en ingezet op diagnostiek tijdens het schooljaar 2015-2016.

Leeftijd van de leerling

Uit voorgaande grafieken weten we al dat het soort zorgvragen van de leerlingen (met name binnen welk begeleidingsdomein zich dit situeert) evolueert met de leeftijd van de leerlingen, en dat we duidelijk pieken vaststellen op bepaalde leeftijden. De onderstaande grafiek illustreert de kernactiviteiten die door het CLB worden ingezet, bekeken op het niveau van de leeftijd van de leerling.

Figuur 21 Evolutie kernactiviteiten naar leeftijd van de leerling

De functies *onthaal* en *vraagverheldering* starten reeds voor de leeftijd van 2 jaar (voor de leerling schoolgaand is), terwijl de overige functies aan bod komen vanaf de leeftijd waarop de leerling het kleuteronderwijs aanvat. We stellen voor alle functies, met uitzondering van kortdurende begeleiding, een duidelijke eerste piek vast bij de overgang van het kleuter- naar het lager onderwijs, en een tweede bij de overgang van het lager naar het secundair onderwijs.

De functie *diagnostiek* neemt duidelijk af eens de leerling het secundair onderwijs heeft bereikt. Het aantal *kortdurende begeleidingen* stijgt dan weer opvallend eens de leerling de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt.

Informatieverstrekking bereikt een duidelijke piek vanaf de leeftijd van 11 jaar t.e.m. de leeftijd van 17 jaar. Het proces rond studiekeuze speelt hier vermoedelijk een grote rol.

We bekijken hieronder welke domeinen het vaakst werden ingezet per functie.

Onthaal

De onderstaande tabel illustreert het aantal leerlingen die beroep deden op de functie onthaal, verdeeld over de verschillende begeleidingsdomeinen.

<i>Begeleidingsdomein</i>	<i>Aantal leerlingen</i>
Leren en studeren	118.832
Onderwijsloopbaanbegeleiding	103.878
Preventieve gezondheidszorg	32.527
Psychosociaal functioneren (PSF)	76.850

Tabel 35 Aantal leerlingen per domein voor functie onthaal

Het grootste aantal zorgvragen worden onthaald binnen de begeleidingsdomeinen *leren en studeren* en *onderwijsloopbaanbegeleiding*. Deze cijfers liggen in dezelfde lijn als de cijfers uit het vorige hoofdstuk, waarbij we vaststelden dat beide domeinen het vaakst bevestigd werden binnen de vraaggestuurde werking van het CLB.

Voor 1 leerling op 4 (23,12 %) voerde het CLB een nieuw onthaal uit tijdens het schooljaar 2015-2016. Dat dit aantal lager ligt dan het aantal leerlingen die beroep deden op het CLB binnen de vraaggestuurde werking, wordt verklaard door het feit dat voor heel wat van deze laatste groep het onthaal werd opgestart tijdens het voorgaande schooljaar (of zelfs voorgaande schooljaren).

De cijfers voor *vraagverheldering*, de activiteit die volgt op de kernactiviteit *onthaal*, liggen in dezelfde lijn als de cijfers voor *onthaal*. Ook daar vormen *leren en studeren*, en *onderwijsloopbaan* de grootste domeinen wat betreft *vraagverheldering*.

De cijfers die we hierboven weergeven zijn enkel de cijfers die opgenomen zijn in het elektronisch leerlingendossier. Daarnaast onthalen de CLB's sinds 1 februari 2015 ook online vragen via CLBch@t. We stellen vast dat heel wat leerlingen de weg vinden naar dit online medium. Dankzij de anonieme toegankelijkheid biedt CLBch@t een laagdrempelig onthaal. Omwille van deze mogelijkheid tot anonimiteit, worden de chatgesprekken niet opgenomen in het leerlingendossier. Meer over CLBch@t kan je lezen in het hoofdstuk 'CLB online'.

Informatieverstrekking

Nadat een zorgvraag onthaald en verhelderd is, kan het CLB beslissen om informatie te verstrekken. De onderstaande tabel illustreert het aantal leerlingen waarop informatieverstrekking werd ingezet.

Begeleidingsdomein	Aantal leerlingen
Leren en studeren	26.355
Onderwijsloopbaanbegeleiding	42.031
Preventieve gezondheidszorg	11.527
Psychosociaal functioneren (PSF)	23.043

Tabel 36 Aantal leerlingen per domein voor functie informatieverstrekking

Informatieverstrekking wordt het vaakst ingezet binnen het domein onderwijsloopbaanbegeleiding. Wanneer we kijken over welke onderwerpen en thema's informatie wordt gegeven, blijkt dit in hoofdzaak studiekeuze te zijn. Dit bevestigt ook de trend die we bij de functie onthaal beschreven, waarbij we vaststelden dat de grootste piek van de functie informatieverstrekking wordt gesitueerd tussen de leeftijd van 11 t.e.m. 17 jaar, de leeftijdsperiode die cruciaal is wat betreft studie- en beroepskeuze.

De CLB's zetten door middel van Onderwijskiezer ook actief in op het verstrekken van online informatie wat betreft studie- en beroepskeuze. Dit project komt eveneens uitgebreid aan bod in het hoofdstuk 'CLB online'.

Advisering

Advisering is een andere mogelijkheid waarover het CLB beschikt in het begeleidingstraject. Het CLB geeft steeds handelingsgerichte adviezen vertaald naar de specifieke onderwijscontext.

Begeleidingsdomein	Aantal leerlingen
Leren en studeren	22.957
Onderwijsloopbaanbegeleiding	32.849
Preventieve gezondheidszorg	4.161
Psychosociaal functioneren (PSF)	16.730

Tabel 37 Aantal leerlingen per domein voor functie advisering

Voor 5 % van de leerlingen, of 1 leerling op 20, verstrekt het CLB een advies.

De meeste advisering heeft betrekking op de onderwijsloopbaan. Dat zijn in de eerste plaats adviezen m.b.t. een verslag of gemotiveerd verslag. Hiernaast geeft het CLB advies bij o.a. moeilijke keuzes (bijvoorbeeld overzitten), een vervroegde instap in het lager onderwijs, een definitieve uitsluiting (zie ook het vorige hoofdstuk) en buitenschoolse begeleiding.

Het CLB verstrekt steeds een onafhankelijk advies.

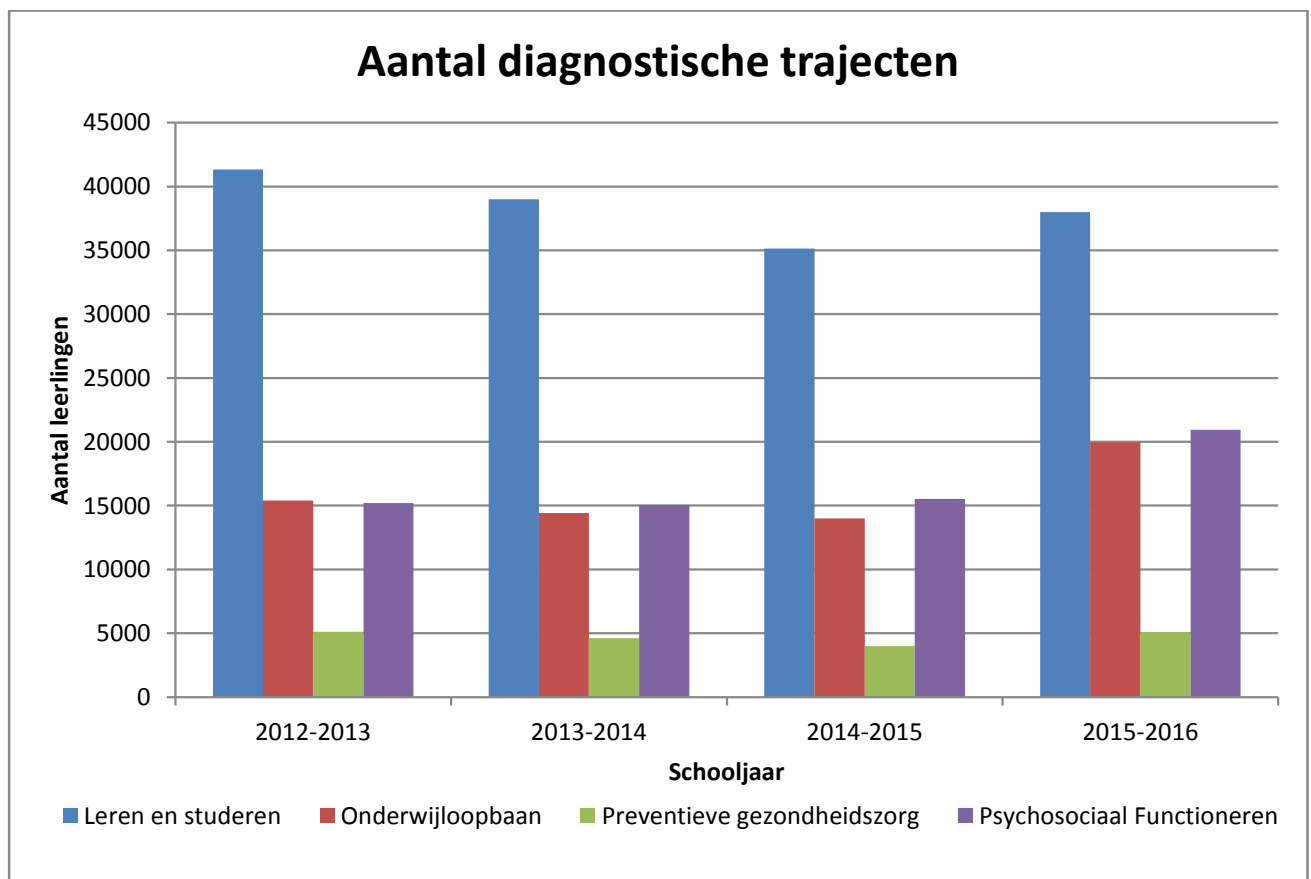
Handelingsgerichte diagnostiek

Het CLB kan er vervolgens ook voor kiezen om zelf een handelingsgericht diagnostisch traject (of kortweg HGD-traject) op te starten met de leerling. De diagnostiek die het CLB zelf verzamelt is altijd onderwijsgerelateerd.

Begeleidingsdomein	Aantal leerlingen
Leren en studeren	37.991
Onderwijsloopbaanbegeleiding	19.964
Preventieve gezondheidszorg	5.105
Psychosociaal functioneren (PSF)	20.954

Tabel 38 Aantal leerlingen per domein voor functie handelingsgerichte diagnostiek

We stellen vast dat het aantal diagnostische trajecten binnen het CLB gestegen is en dit voor alle begeleidingsdomeinen. Voor meer dan 5 % van de schoolpopulatie doorloopt het CLB een diagnostisch traject. De volgende grafiek illustreert de evolutie van het aantal diagnostische trajecten per begeleidingsdomein, en dit voor de laatste vier schooljaren.

Figuur 22 Evolutie diagnostische trajecten per begeleidingsdomein

Voor het domein psychosociaal functioneren stellen we een stijgende trend vast over de laatste vier schooljaren. Voor de domeinen leren en studeren en onderwijsloopbaan stellen we ook een stijging vast, maar enkel ten opzichte van het vorige schooljaar, waar we een daling kenden ten opzichte van de schooljaren daarvoor.

Binnen het domein OLB situeert de stijging zich duidelijk binnen de trajectbegeleiding in functie van het verslag en het gemotiveerd verslag. Sinds 1 september 2014 is het CLB de enige gemachtigde instantie om dergelijke verslagen af te leveren, in tegenstelling tot de voorgaande schooljaren waar ook andere instanties hiertoe geautoriseerd waren. Het vertalen van de onderwijsbehoeften van de leerling naar de schoolcontext staat hierbij centraal.

Binnen het domein PSF wordt de stijging verklaard door een toenemend aantal diagnostische trajecten in kader van sociale ontwikkeling en problemen thuis.

Formalisering advies/attest

Begeleidingsdomein	Aantal leerlingen
Leren en studeren	2.511
Onderwijsloopbaanbegeleiding	19.716
Preventieve gezondheidszorg	881
Psychosociaal functioneren (PSF)	958

Tabel 39 Aantal leerlingen per domein voor functie formalisering advies/attest

Wat betreft het formaliseren van een advies of attest stellen we een stijging vast binnen het domein van de onderwijsloopbaanbegeleiding. Ook deze stijging heeft te maken met trajectbegeleiding in functie van een verslag of gemotiveerd verslag.

Kortdurende begeleiding

Onderstaande tabel geeft een idee rond welke begeleidingsdomeinen de kortdurende begeleidingen georganiseerd worden.

Begeleidingsdomein	Aantal leerlingen
Leren en studeren	12.903
Onderwijsloopbaanbegeleiding	15.592
Preventieve gezondheidszorg	3.404
Psychosociaal functioneren (PSF)	24.027

Tabel 40 Aantal leerlingen per domein voor functie kortdurende begeleiding

Vorig jaar rapporteerden we een daling in het aantal kortdurende begeleidingen. Globaal gezien zet deze daling zich verder voort. Het grootste aantal kortdurende begeleidingen situeert zich binnen het domein PSF. In het vorige hoofdstuk rapporteerden we een stijging binnen dit domein wat betreft de onderwerpen interactieproblemen binnen het gezin en identiteitsproblemen. Dit stellen we ook vast wat betreft het aantal kortdurende begeleidingen voor beide onderwerpen.

Voor 511 leerlingen werd een kortdurende begeleiding opgestart binnen het onderwerp verontrusting, een onderwerp dat geregistreerd wordt sinds 1 september 2015. Hierop komen we in het derde deel terug.

Het doel van een kortdurende begeleiding is het bieden van een antwoord door het CLB op de zorgvraag van de leerling. In dat geval is het CLB van oordeel dat de leerling met een kortdurende begeleiding, bestaande uit een aanbod van twee tot maximaal acht sessies, verder kan geholpen worden met de zorgvraag. Indien het CLB van oordeel is dat een kortdurende begeleiding niet volstaat, zal het altijd beroep doen op de draaischijffunctie zodat de leerling naar meer gepaste hulp kan toegeleid worden.

Het CLB verstrekt zelf geen therapie. Ook voor het bieden van overbruggingshulp in afwachting van de opname in een meer gespecialiseerde dienst, is de kortdurende begeleiding niet geschikt.

Samenwerking met een netwerk

De laatste mogelijkheid die het CLB heeft om in te zetten binnen een traject, is de samenwerking met het netwerk. Hier wordt uitgebreid op ingegaan tijdens het derde deel van dit jaarverslag, wanneer de draaischijffunctie van het CLB wordt besproken.

CLB en het M-decreet

Het schooljaar 2015-2016 vormde een mijlpaal in het gehele onderwijslandschap. Het M-decreet, het *Decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften*, kende op 1 september 2015 zijn globale uitrol in het onderwijsland. Ook voor CLB bracht dit nieuwe decreet belangrijke wijzigingen met zich mee.

Zoals eerder aangehaald, is het CLB sedert 1 september 2014 de enige gemachtigde instantie die een (gemotiveerd) verslag kan opmaken. Een verslag geeft recht op een inschrijving in het buitengewoon onderwijs, of op studievoortgang o.b.v. een individueel aangepast curriculum (IAC) binnen het gewoon onderwijs. Een gemotiveerd verslag maakt bijkomende ondersteuning (geïntegreerd onderwijs of kortweg 'GON') in het gewoon onderwijs mogelijk. Voorheen konden ook andere instanties, waaronder een Centrum voor Ontwikkelingsstoornissen (COS), een inschrijvingsverslag opmaken i.f.v. een instap in het buitengewoon onderwijs.

Tijdens het schooljaar 2014-2015 trad het M-decreet reeds in beperkte mate in werking voor de CLB's. Op 1 september 2015 werd de nieuwe regelgeving volledig van kracht en dit niet enkel voor CLB's, maar ook voor scholen.

Typologie buitengewoon onderwijs

De typologie binnen het buitengewoon onderwijs werd eveneens aangepast bij de intrede van het M-decreet. De onderstaande tabel bevat de verschillende types die het CLB kan selecteren bij het uitschrijven van een verslag buitengewoon onderwijs.

Typologie BuO sinds M-decreet	
Type	Omschrijving
Basisaanbod	Voor kinderen voor wie de onderwijsbehoeften dermate zijn en voor wie al tijdens het gewone kleuter- of lager onderwijs aantoonbaar blijkt dat de aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen ofwel disproportioneel, ofwel onvoldoende zijn opdat de leerling het gemeenschappelijk leerprogramma kan volgen.
2	Verstandelijke beperking ¹¹
3	Voor kinderen met ernstige emotionele of gedragsproblemen die geen verstandelijke beperking hebben zoals bepaald voor type 2
4	Motorische beperking
5	Kinderen die opgenomen zijn in een ziekenhuis, een residentiële setting of verblijven in een preventorium
6	Visuele beperking
7	Auditieve beperking of een taal- of spraakstoornis ¹²
9	Voor kinderen met een autismespectrumstoornis die geen verstandelijke beperking hebben zoals bepaald voor type 2

Tabel 41 Overzicht typologie buitengewoon onderwijs

¹¹ Leerlingen moeten hierbij voldoen aan bepaalde voorwaarden. Meer info via https://www.onderwijskiezer.be/v2/basis/basis_buo_detail.php?detail=15&var=BuLO

¹² Meer informatie over de voorwaarden waaraan leerlingen moeten voldoen, via https://www.onderwijskiezer.be/v2/basis/basis_buo_detail.php?detail=20&var=BuLO

Het type basisaanbod (dat in de plaats komt van de vroegere types 1 en 8) is bedoeld voor kinderen voor wie de onderwijsbehoeften dermate zijn, en voor wie aantoonbaar blijkt dat de aanpassingen (o.a. remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen) ofwel disproportioneel, ofwel onvoldoende zijn om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te kunnen blijven meenemen in een school voor gewoon onderwijs.

Een inschrijving in het type basisaanbod niveau basisonderwijs is maximaal twee schooljaren geldig. Een inschrijving in het type basisaanbod niveau secundair onderwijs is maximum geldig tot het eind van de opleidingsfase. Aan het einde van deze periode volgt een evaluatie door de klassenraad en het CLB. Wanneer na deze evaluatie blijkt dat de aanpassingen wel proportioneel zullen zijn om de leerling het gemeenschappelijk curriculum te laten volgen in een school voor gewoon onderwijs, maakt de leerling de overstap naar het gewoon onderwijs. De klassenraad en het CLB kunnen op basis van een evaluatie beslissen dat de inschrijving in het basisaanbod al dan kan worden verlengd. In het basisonderwijs kan met maximaal twee schooljaren worden verlengd. In het secundair onderwijs geldt de verlenging voor de kwalificatiefase en de facultatieve integratiefase.

Verslagen

Sinds de introductie van het M-decreet, is voor de toegang tot het buitengewoon onderwijs een verslag opgemaakt door het CLB vereist. Dit verslag bevat een grondige beschrijving van de doorlopen fasen van het zorgcontinuüm en de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling gebaseerd op het integratief beeld aan de hand van het ICF-CY-kader¹³. ICF is een bio-psycho-sociaal model dat niet alleen rekening houdt met zogenaamde 'kindfactoren', maar ook de context mee in beeld brengt. In de conclusie van het verslag wordt aangegeven welk type/opleidingsvorm buitengewoon onderwijs aangewezen is. Het sjabloon van verslag is een product van netoverstijgende samenwerking en wordt door alle CLB's gehanteerd.

De onderstaande tabel toont het aantal verslagen die tijdens het schooljaar 2015-2016 werden opgemaakt door het CLB.

Soort verslag	Aantal verslagen	Verhouding t.o.v. totaal aantal verslagen
Eerste verslag	6.396	59,81 %
Gewijzigd verslag	971	9,08 %
Wijziging van inschrijvingsverslag naar verslag	3.326	31,10 %
Eindtotaal	10.693	100 %

Tabel 42 Aantal verslagen, opgedeeld per type verslag

De bovenstaande tabel heeft betrekking op de verslagen die werden geregistreerd voor 1 september 2016. Bij wijze van overgangsmaatregel moet de leerling niet beschikken over het verslag op moment van inschrijving (dan volstaat een voorlopig document van het CLB), maar ten laatste bij de start van de lesbijwoning (meestal op 1 september).

Deze deadline 'Verslag klaar bij inschrijving' blijkt in de praktijk niet haalbaar te zijn voor de CLB's. De onhaalbaarheid heeft vooral te maken met de data die vooropgesteld worden binnen het inschrijvingsrecht, die veel te vroeg liggen om degelijke handelingsgerichte diagnostische trajecten af te werken. Voor het proces van de opmaak van een verslag voltooid kan worden, dient er immers

¹³ Meer informatie over ICF-CY via <http://www.rivm.nl/who-fic/icf-cy.htm>

overleg te zijn met de school, de ouders en waar van toepassing ook de leerling. Dit afgerond krijgen, met een sluitende conclusie omtrent de haalbaarheid van het volgen van een gemeenschappelijk curriculum vóór 1 maart, is quasi onmogelijk (en voor leerlingen die gebruik kunnen maken van de voorrangregeling al helemaal onbegonnen werk). Bij wijze van uitzonderingsmaatregel dienden de verslagen voor het huidige schooljaar (2016-2017) pas afgewerkt te zijn tegen 1 september.

De onderstaande tabel toont het aantal verslagen aan die door de CLB's werden gefinaliseerd¹⁴ in de maanden september en oktober 2016, de periode waarin de nodige administratie wordt afgewerkt.

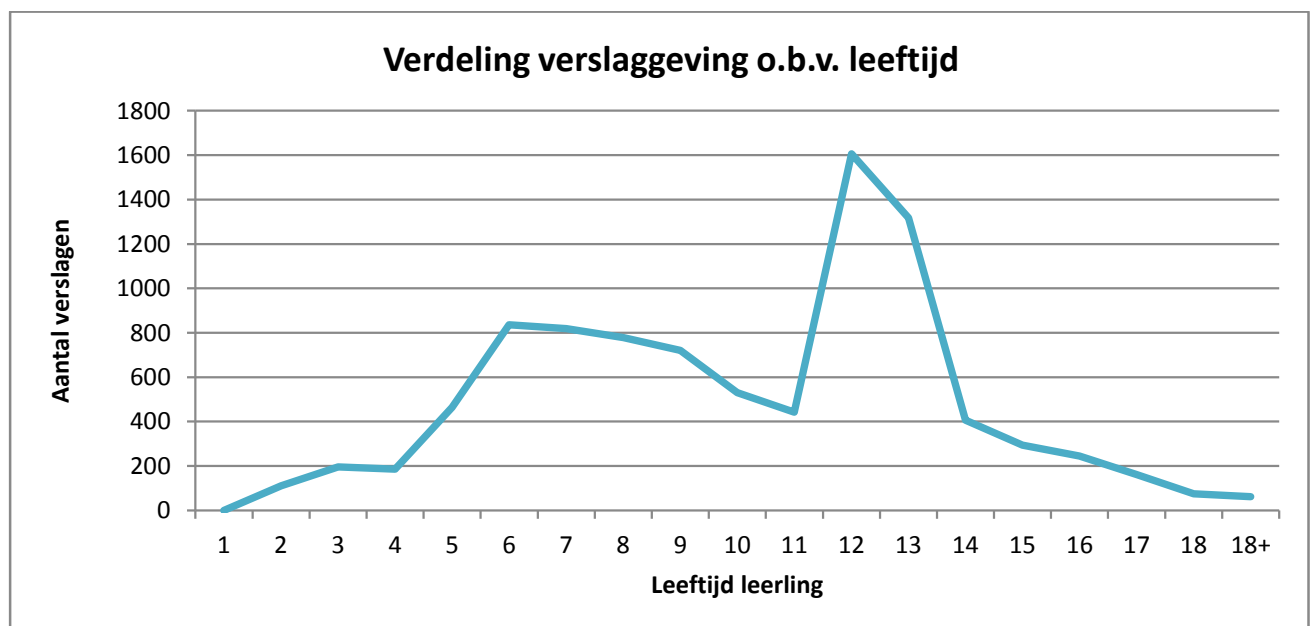
September	Aantal verslagen
Eerste verslag	306
Gewijzigd verslag	35
Wijziging van inschrijvingsverslag naar verslag	84
Totaal aantal september	425
Oktober	Aantal verslagen
Eerste verslag	137
Gewijzigd verslag	7
Wijziging van inschrijvingsverslag naar verslag	15
Totaal aantal oktober	159
Totaal aantal verslagen september en oktober	584

Tabel 43 Aantal verslagen geformaliseerd in september en oktober 2016, naar soort verslag

In de maanden september en oktober werden door het CLB nog 584 verslagen geformaliseerd in LARS. Deze worden toegevoegd aan het aantal verslagen van het schooljaar 2015-2016.

Leeftijd van de leerling: attestering en verslaggeving buitengewoon onderwijs

De onderstaande grafiek toont de leeftijd van de leerling aan op het moment dat een verslag wordt uitgeschreven.

Figuur 23 Verdeling verslaggeving o.b.v. leeftijd

¹⁴ Dit betekent de datum waarop het verslag werd geformaliseerd in LARS. Hierdoor bevat deze tabel zowel verslagen die betrekking hebben op het schooljaar 2015-2016, als verslagen die ingingen in het schooljaar 2016-2017.

We stellen een eerste piek vast bij de start van het lager onderwijs en een tweede piek bij de overgang van lager naar secundair onderwijs. Dit wordt verklaard door de overstap van het buitengewoon basisonderwijs naar het buitengewoon secundair onderwijs, een overstap die een wijziging van verslag vereist.

Gemotiveerde verslagen

Voor sommige leerlingen is het inzetten van ondersteuning in het kader van het geïntegreerd onderwijs, in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen, nodig en voldoende om de leerling het gemeenschappelijk curriculum binnen het gewoon onderwijs te laten volgen.

Voor het inzetten van deze ondersteuning in het kader van geïntegreerd onderwijs heeft de leerling sedert de invoer van het M-decreet nood aan een gemotiveerd verslag dat door het CLB wordt uitgeschreven¹⁵. Dit gemotiveerd verslag bevat een analyse van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling gebaseerd op het integratief beeld aan de hand van het ICF-CY-kader, een analyse van de ondersteuningsbehoeften van ouders en het schoolteam, en een overzicht van de bijkomende maatregelen die nodig zijn om de leerling te laten participeren binnen het gemeenschappelijk curriculum.

Soort gemotiveerd verslag	Aantal gemotiveerde verslagen	Verhouding t.o.v. totaal aantal gemotiveerde verslagen
Eerste gemotiveerd verslag	5.193	81,30 %
Gewijzigd gemotiveerd verslag	372	5,82 %
Wijziging van inschrijvingsverslag naar gemotiveerd verslag	822	12,88 %
Eindtotaal	6.387	100 %

Tabel 44 Aantal gemotiveerde verslagen, naar soort gemotiveerd verslag

De deadline voor het gemotiveerd verslag wordt gelegd op de GON-teldag, wat voor het huidige schooljaar 3 oktober 2016 was. Deze teldag geldt als uiterste datum waarop de administratie van het CLB werd afgewerkt. Dat betekent dat de CLB's tot die datum de tijd kregen een gemotiveerd verslag te finaliseren. De onderstaande tabel bevat het aantal gemotiveerde verslagen die werden gefinaliseerd in de maanden september en oktober 2016¹⁶:

September	Aantal gemotiveerde verslagen
Eerste gemotiveerd verslag	2.810
Gewijzigd gemotiveerd verslag	179
Wijziging van inschrijvingsverslag naar gemotiveerd verslag	372
Totaal aantal september	3.361
Oktober	Aantal gemotiveerde verslagen
Totaal aantal oktober	43
Totaal aantal gemotiveerde verslagen	3.404

¹⁵ Voor de ingang van het M-decreet dienden leerlingen geïntegreerd onderwijs te beschikken over een inschrijvingsverslag, net zoals de leerlingen die nood hadden aan buitengewoon onderwijs.

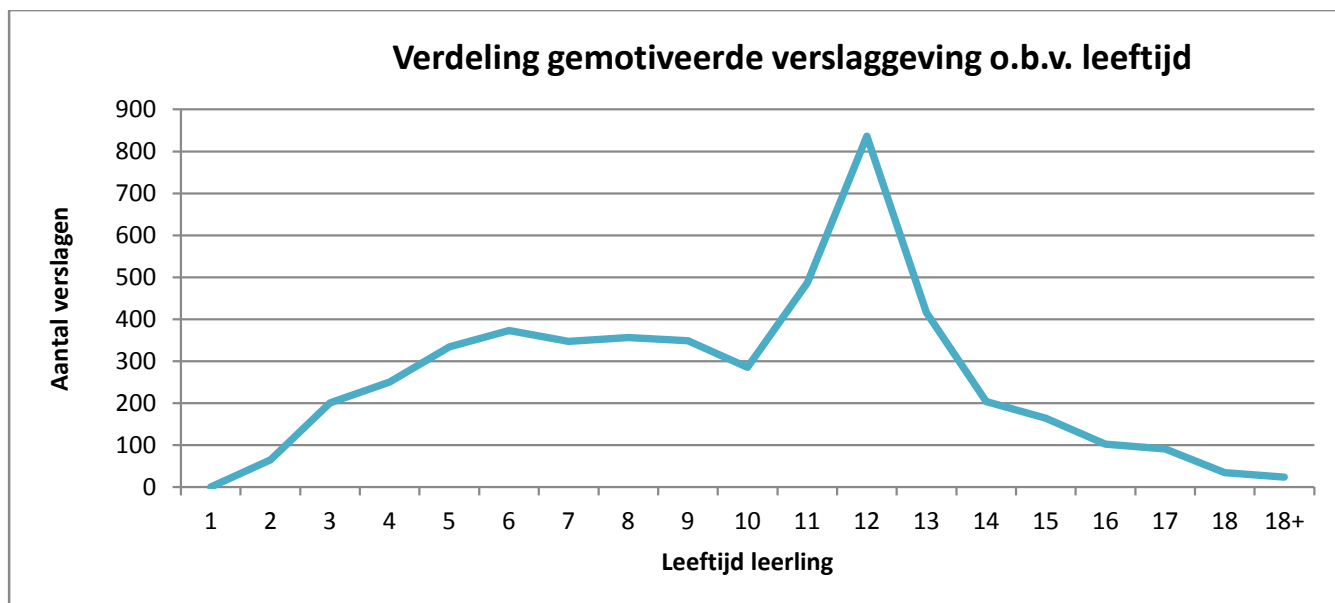
¹⁶ Dit betekent de datum waarop het gemotiveerd verslag werd geformaliseerd in LARS. Hierdoor bevat deze tabel zowel verslagen die betrekking hebben op het schooljaar 2015-2016, als gemotiveerde verslagen die ingingen in het schooljaar 2016-2017.

september en oktober

Tabel 45 Aantal gemotiveerde verslagen geformaliseerd in september en oktober 2016

Leeftijd van de leerling: gemotiveerde verslagen

De grafiek hieronder illustreert de leeftijd van de leerling op het moment dat het gemotiveerd verslag of GON-inschrijvingsverslag wordt uitgeschreven.

Figuur 24 Evolutie gemotiveerde verslaggeving o.b.v. leeftijd

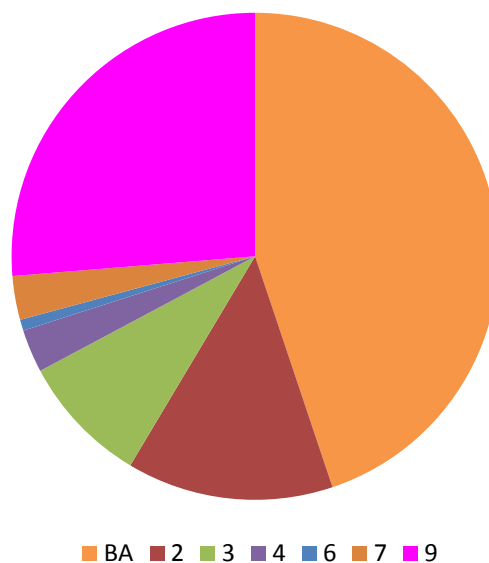
Verslaggeving o.b.v. de types

De tabellen en taartdiagrammen op de volgende bladzijde tonen de verdeling van het aantal uitgeschreven (gemotiveerde) verslagen o.b.v. de verschillende types buitengewoon onderwijs. Deze grafieken bevatten worden opgedeeld voor de verslagen en gemotiveerde verslagen. De verslagen en gemotiveerde verslagen die werden uitgeschreven in de loop van september en oktober werden hier niet bijgeteld.

Verslagen

Type	Aantal verslagen
Basisaanbod	4.911
2	1.502
3	946
4	313
6	80
7	319
9	2.879

Aantal verslagen per type

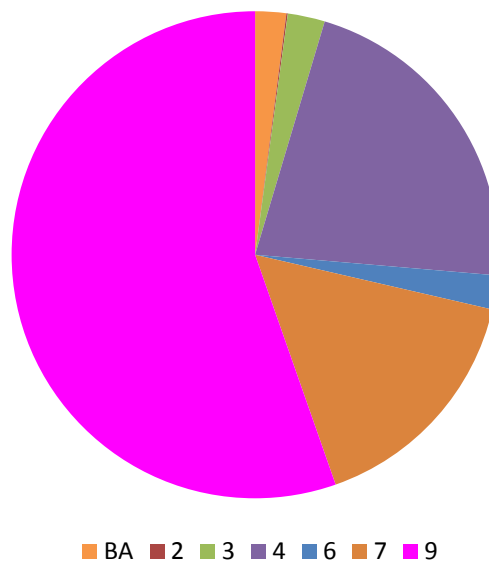

Figuur 25 Aantal verslagen per type BuO

Gemotiveerde verslagen

Type	Aantal verslagen
Basisaanbod	133
2	6
3	160
4	1.408
6	146
7	1.038
9	3.586

Aantal gemotiveerde verslagen per type

Figuur 26 Aantal gemotiveerde verslagen per type BuO

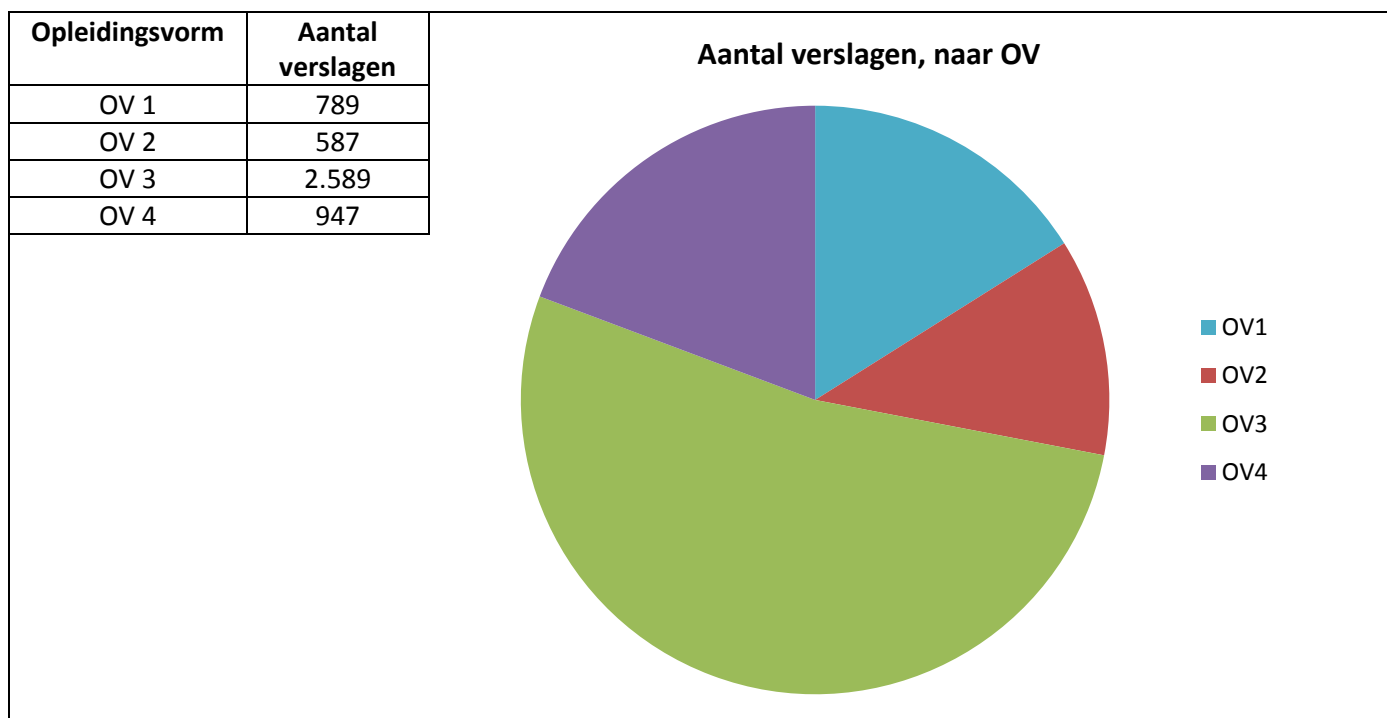
Opleidingsvorm buitengewoon secundair onderwijs

In het buitengewoon secundair onderwijs bevat het verslag, naast de vermelding van het type, ook een vermelding van de opleidingsvorm. Er bestaan vier verschillende opleidingsvormen¹⁷:

Opleidingsvorm	Richt zich op:
1	maatschappelijke participatie en evt. arbeidsdeelname in een omgeving met ondersteuning
2	maatschappelijke participatie en tewerkstelling in een omgeving met ondersteuning
3	maatschappelijke participatie en tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu
4	maatschappelijk functioneren en participeren, al dan niet in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is, en op het aanvatten, binnen de context van het gemeenschappelijk curriculum, van vervolgonderwijs of op tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu, al dan niet met ondersteuning

Tabel 46 Overzicht opleidingsvorm buitengewoon secundair onderwijs

Hierbij de verdeling van het aantal uitgeschreven verslagen naar opleidingsvorm. De verslagen en gemotiveerde verslagen die werden geformaliseerd in de maanden september en oktober worden hier niet bijgerekend.

Verslagen

Figuur 27 Aantal verslagen naar opleidingsvorm

¹⁷ Bron: Departement Onderwijs, *Buitengewoon secundair onderwijs*, online raadpleegbaar via <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/default.aspx/so/bus0>

CLB online

Het CLB is niet enkel op de 'klassieke' manier bereikbaar. Hoewel de meerderheid van de contacten met leerlingen, ouders en scholen nog steeds via een face-to-face of telefonisch contact gebeuren, profileren de CLB's zich ook steeds meer via online aanwezigheid. Tijdens het schooljaar 2015-2016 uitte deze online aanwezigheid zich in twee projecten: CLBch@t en Onderwijskiezer.

CLBch@t

Achtergrond van het project

Al in 2013 en 2014 namen enkele CLB's (Stedelijk CLB Antwerpen en de Vrije CLB's in Limburg en West-Vlaanderen) het lokale initiatief om chathulpverlening aan te bieden op woensdagnamiddag. Vanaf 1 februari 2016 werden deze verschillende projecten geïntegreerd en ging de netoverstijgende CLBch@t van start met deelname van alle CLB-centrumnetten en -koepels.

Tijdens het schooljaar 2015-2016 was de CLBch@t bereikbaar op maandag-, dinsdag- en donderdagavond van 17 uur tot 20 uur, en op woensdag van 14 uur tot 20 uur. Meer dan 100 CLB-medewerkers engageerden zich en volgden een opleiding tot CLB-chatmedewerker.

CLBch@t heeft niet tot doel in online begeleiding te voorzien. De chat is daarentegen beschikbaar voor breed onthaal en vraagverheldering, emotionele ondersteuning, informatieverstrekking, advisering en tenslotte ook voor doorverwijzing naar het eigen CLB of naar het (online) netwerk. CLBch@t werkt onder de volgende principes:

- ▶ **Anonimiteit:** de bezoeker geeft zijn identiteit enkel vrij wanneer hij dat zelf wil
- ▶ **Laagdrempelige toegang:** vrije online toegang, geen complexe aanmeldingsprocedures, snelle aanname van de oproep
- ▶ **Discreet:** ook tijdens de chat heeft de CLB-medewerker beroepsgeheim
- ▶ **Flexibiliteit:** dankzij CLBch@t is het CLB nu ook online en buiten de normale openingsuren bereikbaar.

Bezoekers van CLBch@t¹⁸

In de periode van 1 februari 2016 t.e.m. 30 juni 2016 werden in totaal 2431 gesprekken gevoerd via de CLBch@t, met een gemiddelde van 26 gesprekken per sessie van 3 uur. Op 22 maart 2016, de dag van de aanslagen in Brussel, kreeg de chat meer dan 60 oproepen te verwerken. CLBch@t werd hiervoor die avond en de rest van de week versterkt met extra CLB-chatmedewerkers om het grote aantal vragen te kunnen verwerken.

¹⁸ Bron: CLBch@t (2016), *Eindrapport proefproject Juni 2016*.

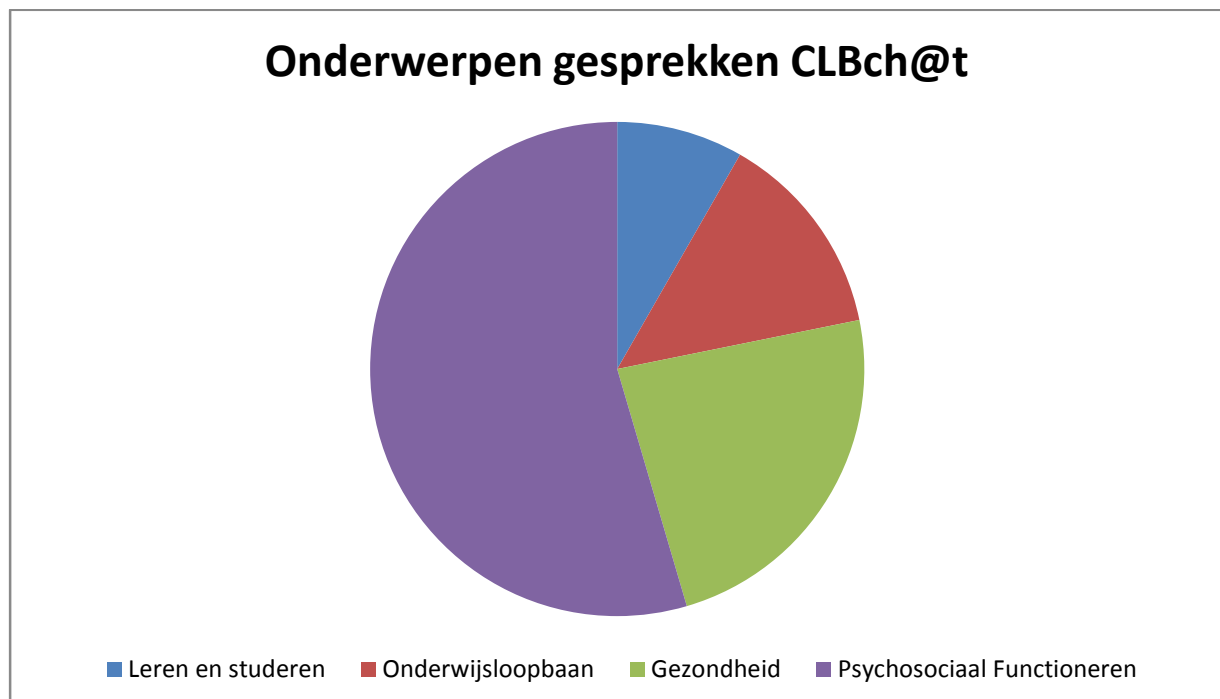
Een gesprek duurt gemiddeld 15 minuten. In de meerderheid van de gesprekken komen de bezoekers langs met een relatief eenvoudige of korte vraag waarbij de CLB-chatter onmiddellijk een antwoord kan verstrekken. Voorbeelden hiervan zijn vragen over het medisch onderzoek en studiekeuze of studieoriëntering (waarbij wordt samengewerkt met Onderwijkskiezer, zie ook verder).

Toch duurt een gesprek op 12 langer dan 50 minuten. Dit komt CLBch@t ook heel wat zwaardere of complexere vragen te verwerken krijgt, bv. over zelfmoordgedachten, zelfverwonding of pesten. Bij dergelijke vragen zal de CLB-chatmedewerker altijd trachten om de leerlingen te motiveren de stap te zetten naar meer gepaste hulpverlening vanuit de methodiek van het oplossingsgericht werken. In 23 % van de gesprekken of een gesprek op 4 wordt de leerling doorverwezen naar het CLB. De chatmedewerker gaat hierbij zo aanklappend mogelijk te werk, door bv. samen met de leerling op te zoeken wie de contactpersoon is van zijn/haar school of om de contactgegevens van het CLB op te zoeken. Indien dat nodig is, wordt samen bekeken wanneer en op welke manier de leerling of ouder het best kan langsgaan bij het CLB.

Aangezien de leerling ervoor kan kiezen een anoniem gesprek te voeren met het CLB, hebben we geen cijfergegevens over de meerderheid van de bezoekers. Van de leerlingen die wél hun leeftijd kenbaar maken, weten we dat meer dan 1 leerling op 10 (12 %) 16 jaar is of ouder. Iets minder dan 10 % van de leerlingen is jonger dan 12 jaar. CLBch@t is toegankelijk voor leerlingen van het lager en secundair onderwijs.

Ongeveer 5 % van de bezoekers zijn ouders. In mindere mate komen ook leerkrachten, schooldirecteurs en anderen (bv. een buurvrouw) een vraag stellen op CLBch@t. Scholen geven aan het project zeer waardevol te vinden.

De onderstaande afbeelding illustreert de onderwerpen die aan bod komen op CLBch@t.

Figuur 28 Verdeling gesprekken CLBch@t, naar begeleidingsdomein

De meerderheid van gesprekken (55 %) heeft betrekking op het domein psychosociaal functioneren. De vaakst voorkomende gespreksonderwerpen hierbij zijn zelfmoordgedachten, zelfverwonding, verlies en verdriet, relatievaardigheid, pesten, welbevinden op school en problemen thuis.

Een gesprek op 4 heeft betrekking op gezondheid. Naast vragen over de medische onderzoeken, ontvangt CLBch@t eveneens vragen over de puberteit, seks en relaties, verslaving en gewicht. We stellen vast dat heel wat gevoelige onderwerpen zoals bijvoorbeeld seksualiteit en anticonceptie, een duidelijke plaats krijgt in de CLBch@t. De mogelijkheid om online en anoniem een vraag te stellen werkt voor veel bezoekers drempelverlagend.

Een kleine 14 % van de gesprekken handelen over de onderwijsloopbaan. Dit zijn in hoofdzaak gesprekken over studiekeuze en oriëntering en leerplicht. In 8 % van de gesprekken tenslotte wordt een vraag gesteld over leren en studeren, met als onderwerp leermoeilijkheden, motivatie, leer- en studiemethode en faalangst.

Na afloop van het gesprek krijgt de bezoeker de kans om het gesprek met CLBch@t te evalueren naar tevredenheid. Niet iedereen neemt hiervoor de tijd, omdat heel wat bezoekers bijvoorbeeld chatten via een smartphone en het gesprek onmiddellijk afsluiten nadat de vraag werd beantwoord. Van de bezoekers die wél een score toekenden aan het gesprek, geeft 80 % aan tevreden tot zeer tevreden te zijn over de CLBch@t. Op de volgende bladzijde worden enkele reacties gebundeld van bezoekers.

Proefperiode

De eerste periode van CLBch@t (1 februari 2016 – 30 juni 2016) werd gezien als een proefperiode. Op 1 september 2016 is het project definitief uit de startblokken geschoten. Tijdens het schooljaar 2015-2016 werd dan ook, naast het opstarten van CLBch@t en inwerken van de chatmedewerkers, vooral ingezet op een bekendmakingscampagne door middel van affiches en flyers. Het project haalde eveneens meermaals de media.

Onderwijskiezer

Achtergrond

De website Onderwijskiezer is inmiddels een begrip geworden in het onderwijslandschap. Sinds de start van dit netoverstijgende initiatief op 30 augustus 2011 heeft de website naam en faam verworven onder leerlingen, leerkrachten, ouders en CLB-medewerkers.

Deze website (www.onderwijskiezer.be) biedt onafhankelijke, objectieve en kwaliteitsvolle informatie over het gehele onderwijslandschap. De website bevat een databank met alle mogelijke scholen in het Nederlandstalig onderwijs en biedt uitgebreide informatie over het hoger en voortgezet onderwijs.

Onderwijskiezer bevat zeven online tests die peilen naar de belangstelling of studiemethode en –motivatie van de leerling.

Online test	Beschrijving	Doelgroep
	Een test waarmee je je belangstelling ver kent.	Leerlingen einde basisonderwijs
	Een vragenlijst die peilt naar je studiehouding.	Leerlingen einde basisonderwijs
	Een test waarmee je je belangstelling ver kent.	Leerlingen einde 1e graad Secundair onderwijs
	Een vragenlijst die peilt naar je studiehouding.	Leerlingen einde 1e graad Secundair onderwijs
	Een test om je belangstelling voor opleidingen van het hoger onderwijs in kaart te brengen.	Leerlingen einde Secundair onderwijs
	Een vragenlijst die peilt naar je studiemotivatie en studiemethode.	Leerlingen einde Secundair onderwijs
	Een zelfrapportagevragenlijst waarbij je jezelf beoordeelt op 6 keuzetaken, die belangrijk zijn in het keuzeprocess naar het hoger onderwijs toe.	Leerlingen einde Secundair onderwijs

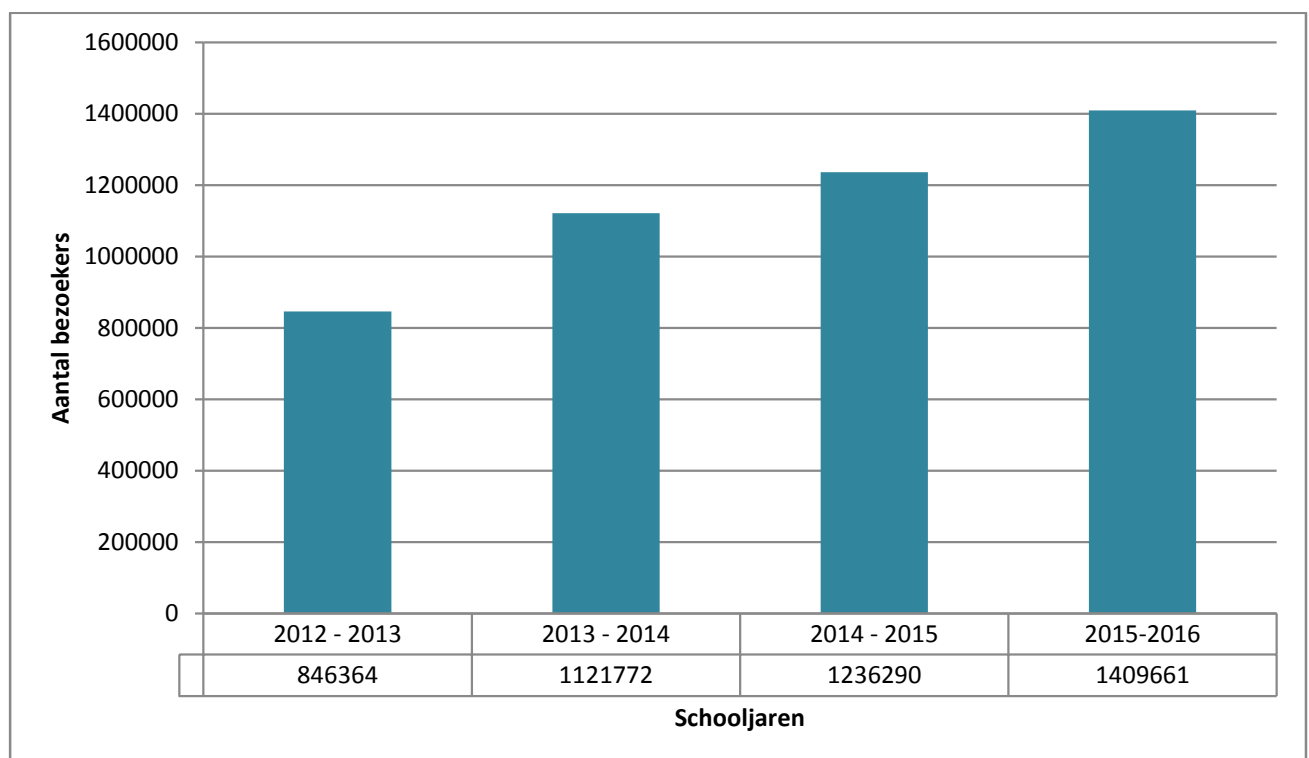
Tabel 47 Overzicht zelftests Onderwijskiezer

Sinds het schooljaar 2015-2016 werkt Onderwijskiezer eveneens samen met Columbus, het Vlaanderenbreed exploratie-instrument voor laatstejaarsleerlingen secundair onderwijs die overwegen om de stap te maken naar het hoger onderwijs.

Tenslotte bevat Onderwijskiezer ook heel wat informatie voor ouders en leerkrachten over de structuur en samenstelling van het Vlaamse onderwijslandschap.

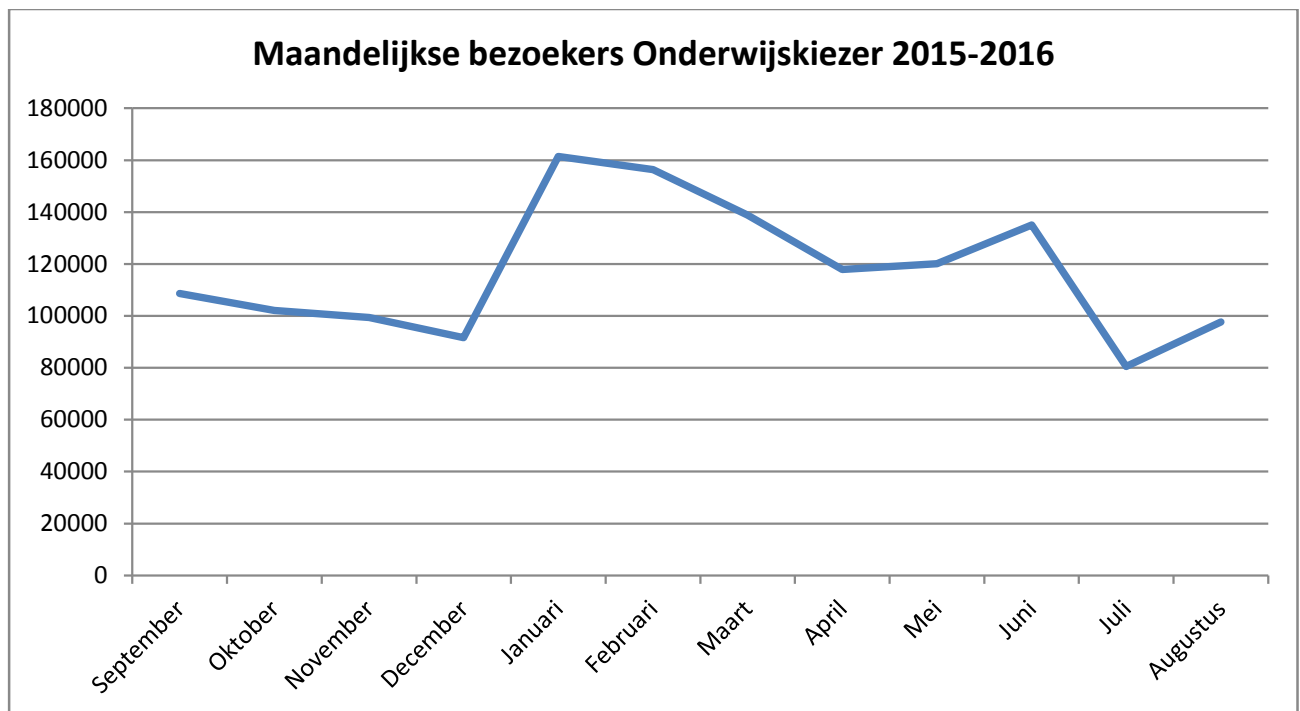
Bezoekers Onderwijskiezer

Dat Onderwijskier een populaire website is en blijft, blijkt jaar na jaar uit de bezoekersaantallen. Tijdens het schooljaar 2015-2016 ontving Onderwijskiezer maar liefst 1.409.661 bezoekers, waarvan 1.125.527 nieuwe gebruikers van de site blijken te zijn. Het bezoekersaantal blijft jaar na jaar stijgen, zoals blijkt uit onderstaande grafiek:

Figuur 29 Evolutie aantal bezoekers Onderwijskiezer

De website blijkt duidelijke pieken te kennen wat betreft het aantal bezoekers per maand.

Figuur 30 Evolutie bezoekers Onderwijskiezer, per maand (2015-2016)

De piekperiodes situeren zich in januari (na de rapporten van de kerstvakantie) en op het einde van het schooljaar (juni). Belangrijk is dat de bezoekerscijfers van Onderwijskiezer vanaf de maand januari hoog blijven aanhouden, wat erop zou kunnen wijzen dat leerlingen vanaf januari bewuster bezig zijn met studiekeuze en -oriëntering in aanloop naar het volgende schooljaar (waarbij dan bv. de stap wordt gezet naar het hoger onderwijs). In deze periode gaan eveneens de SID-in's (studie-informatiedagen, zie ook verder) door.

Deel II: CLB & DE DRAAISCHIJFFUNCTIE

De draaischijffunctie

Het CLB staat niet alleen in het bieden van gepaste hulpverlening voor de zorgvraag van leerlingen, ouders en scholen. Waar nodig doet het CLB beroep op een aanwijsbaar netwerk van partners uit belendende sectoren. De draaischijffunctie die het CLB hierbij opneemt, bevindt zich dan ook op het snijpunt tussen onderwijs, welzijn en de gezondheidssector.

Een warme overdracht staat steeds centraal binnen de draaischijffunctie. Dat betekent dat het CLB de leerling en/of zijn ouder(s) voldoende handvatten aanreikt om met de best passende hulpverlening aan de slag te gaan. Voor bepaalde doelgroepen zal het CLB hierbij een meer aanklappende houding aannemen zodat de overstap naar het netwerk zo laagdrempelig mogelijk kan verlopen voor de leerling en/of ouder(s). Het CLB vertaalt de noden van de leerlingen vanuit een onderwijsperspectief naar de welzijnsinstellingen, en vice versa.

In dit deel van het jaarverslag wordt verder bekeken hoe deze draaischijffunctie een invulling krijgt binnen de CLB-praktijk.

Samenwerking met een netwerk

Een mogelijke uitkomst na het doorlopen van het handelingsgericht traject, kan eruit bestaan dat het CLB beroep doet op zijn netwerkpartners teneinde een passend antwoord te bieden op de zorgvraag. Zo kwam reeds eerder aan bod dat het CLB zelf geen therapie verstrekt. Ook voor meer intensieve vormen van hulpverlening of crisishulpverlening zal het CLB steeds samenwerken met het netwerk.

De onderstaande tabel toont aan binnen welke begeleidingsdomeinen leerlingen werden doorverwezen naar het netwerk.

Domein/onderwerp	Aantal leerlingen
Leren en studeren	19.661
Onderwijsloopbaanbegeleiding	18.699
Preventieve gezondheidszorg	10.001
Psychosociaal functioneren	23.700

Tabel 48 Aantal leerlingen per domein voor functie samenwerking met netwerk

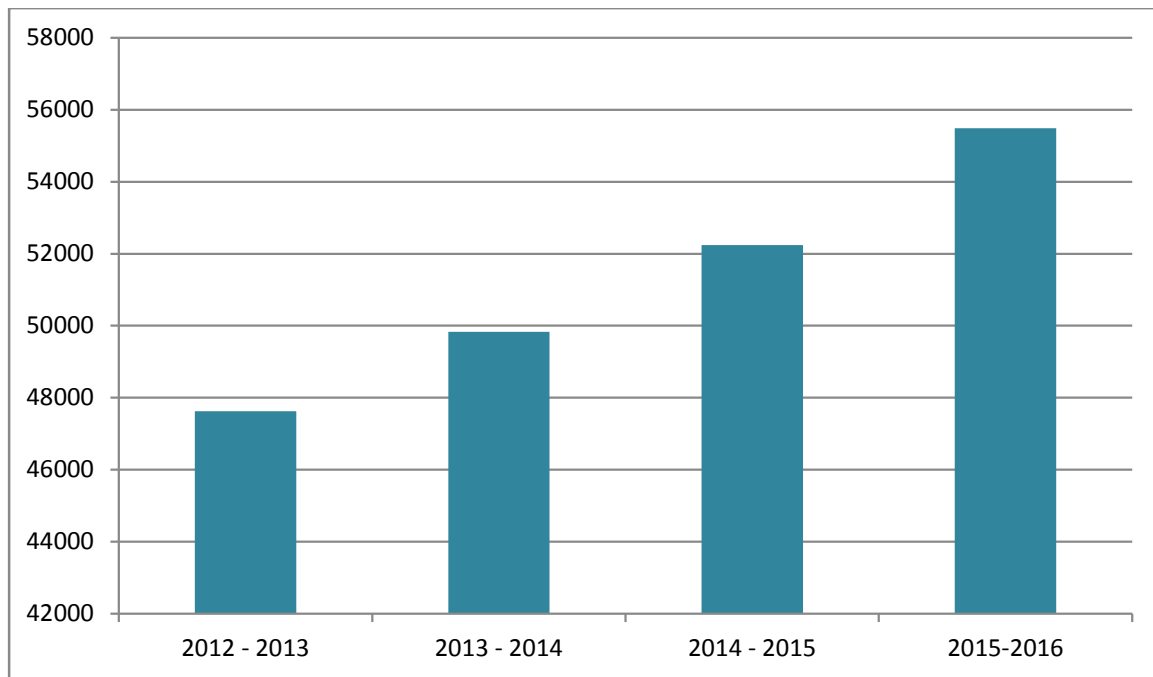
De meerderheid van de samenwerkingen vinden plaats binnen het domein PSF. Dit wordt in de eerste plaats ingezet voor het onderwerp 'problemen thuis', gevolgd door 'sociale ontwikkeling'. Een voorbeeld van dit laatste onderwerp is de diagnose van ASS (autismespectrumstoornis), die niet door het CLB kan gesteld worden, maar waarvoor het CLB steeds zal doorverwijzen naar een kinderpsychiatrische dienst.

Ook binnen de domeinen leren en studeren en onderwijsloopbaan vindt heel wat samenwerking met het netwerk plaats. Voorbeelden hierbij zijn taal-, spraak- en algemene ontwikkeling in het geval van leren en studeren, of de samenwerking met netwerken leerrecht binnen de onderwijsloopbaan.

In navolging van de voorgaande schooljaren stellen we ook dit jaar een stijging vast wat betreft het aantal leerlingen waarvoor het CLB samenwerkt met het netwerk.

Schooljaar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Aantal leerlingen	47.621	49.829	52.238	55.490

Tabel 49 Evolutie aantal leerlingen waarvoor wordt samengewerkt met netwerk

Figuur 31 Evolutie aantal leerlingen waarvoor wordt samengewerkt met netwerk

Een CLB werkt samen met een grote verscheidenheid aan diensten, gaande van CAW (Centra Algemeen Welzijnswerk) en OCMW tot Centra Ambulante Revalidatie (CAR), ziekenhuizen, straathoekwerkers en gezondheidsdiensten met een specifiek aanbod naar etnisch-culturele minderheden.

Met wie werkt het CLB samen?

Om de begeleiding van een leerling zo veel mogelijk kansen op slagen te geven, is het noodzakelijk dat het CLB samenwerkt met vele actoren uit de directe en minder directe omgeving van de leerling. De thuis- en schoolomgeving zijn bepalend voor de opvoeding van een kind of jongere. Ook hier vervult het CLB als het ware een draaischijffunctie, waarbij het CLB het aanspreekpunt vormt voor vele partners die betrokken worden bij de leerlingenbegeleiding.

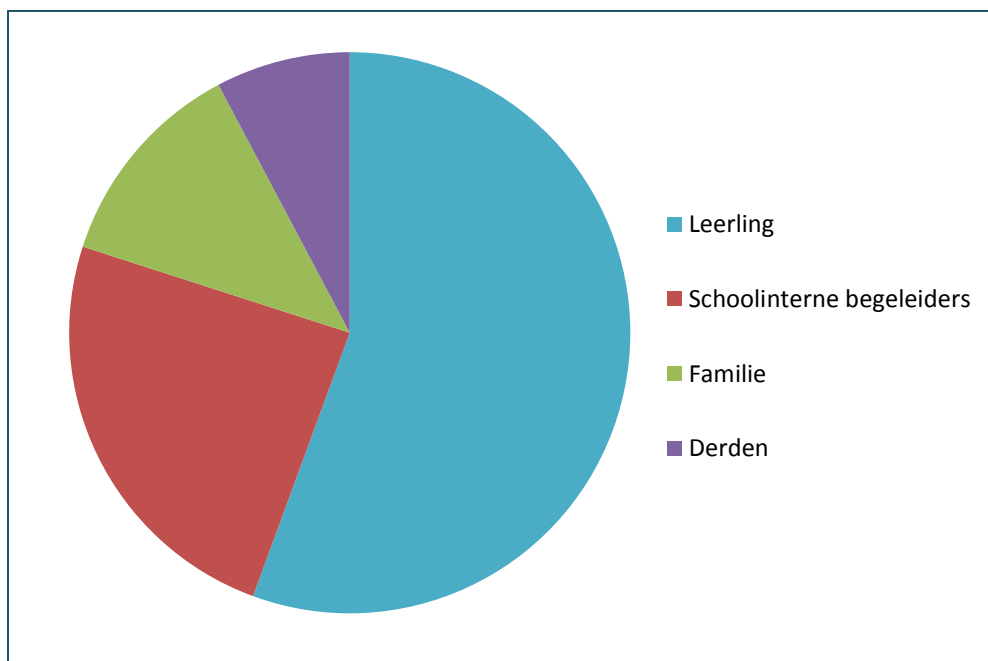
Indien er andere actoren betrokken worden bij de leerlingenbegeleiding, wordt dit steeds besproken met de leerling. Bovendien heeft het betrekken van deze actor(en) als enig doel het verhogen van het welbevinden van de leerling.

Naast de actoren die worden besproken in dit deel, vinden er heel wat CLB-activiteiten plaats waar geen andere actor dan het CLB bij aanwezig is. Een voorbeeld hiervan is een intern multidisciplinair overleg.

We onderscheiden vier grote clusters van actoren die betrokken worden bij de leerlingenbegeleiding.

<i>Cluster van actoren</i>	<i>Aantal leerlingen</i>
Leerling	573.184
Schoolinterne begeleiders	251.140
Familie	126.621
Derden	79.914

Tabel 50 Aantal leerlingen per cluster actor

Figuur 32 Verdeling aantal leerlingen per cluster actor

De leerling wordt het vaakst betrokken bij de CLB-begeleiding. Binnen de cluster 'leerling' kan dat gaan over een individuele leerling, een leerlingen- of klasgroep of de gehele schoolpopulatie. Dit is bijvoorbeeld het geval indien er sprake is van een besmettelijke ziekte op school.

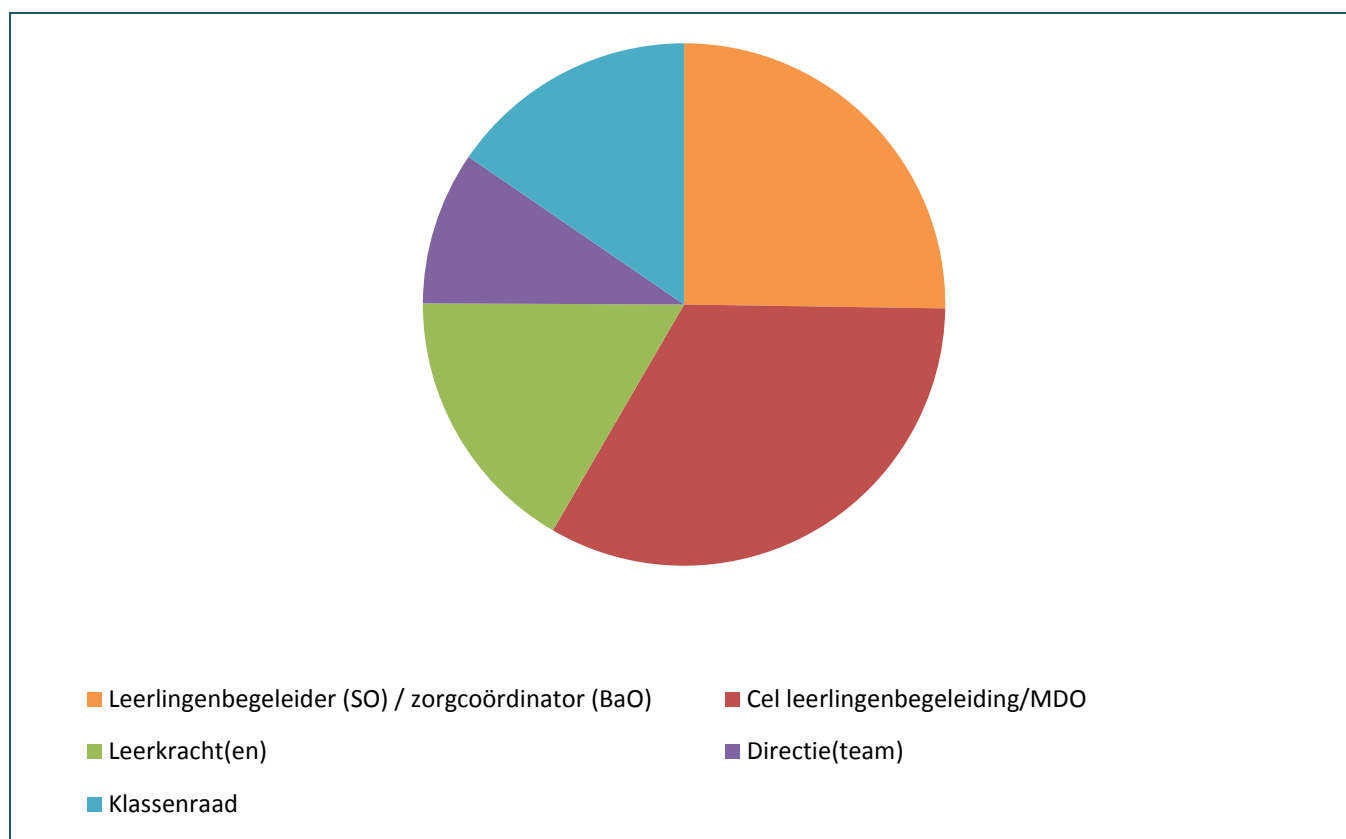
Ter vergelijking met het vorige schooljaar, werd de cluster 'derden' iets vaker betrokken.

Cluster schoolinterne begeleiders

Binnen de school worden verschillende actoren door het CLB betrokken. De onderstaande tabel toont aan welke actoren op school betrokken worden door het CLB:

Actor	Aantal leerlingen
Leerlingenbegeleider/zorgcoördinator	103.336
Cel leerlingenbegeleiding (MDO)	135.691
Leerkracht(en)	68.340
Directie(team)	38.890
Klassenraad	63.206

Tabel 51 Aantal leerlingen per actor - cluster schoolinterne begeleiders

Figuur 33 Verdeling aantal leerlingen per actor - cluster schoolinterne begeleiders

Het eerste aanspreekpunt op school voor het CLB blijkt de cel leerlingenbegeleiding/MDO te zijn. In het lager onderwijs wordt de term 'MDO' (multidisciplinair overleg) gehanteerd, terwijl in het secundair onderwijs hiervoor de term 'Cel leerlingenbegeleiding' in gebruik is. De cel leerlingenbegeleiding of het MDO is een overlegorgaan waarin verschillende personen vertegenwoordigd zijn. Meestal zijn dit de CLB-medewerker, directeur, zorgcoördinator (basisonderwijs), leerlingenbegeleider (secundair onderwijs) en GOK-coördinator. Naargelang de concrete zorgvraag die besproken wordt op dit MDO wordt de cel uitgebreid met bv. een klastitularis, opvoeder of een vakverantwoordelijke.

Aangezien de CLB-begeleiding zich altijd focust op de onderwijsbehoeften en -context van de leerling, hoeft het niet te verwonderen dat het CLB vaak beroep doet op schoolse actoren in het kader van een begeleiding. Belangrijk daarbij is dat het CLB steeds het beroepsgeheim respecteert, en enkel de informatie doorgeeft aan de school die de school dient te weten in het belang van de

leerling. Een voorbeeld hiervan is dat het CLB samen met de school in overleg gaat over de maatregelen die de school kan nemen om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de leerling, zodat ook de leerling zich goed voelt op school.

Terwijl de CLB-medewerker beroepsgeheim heeft, is een leerkracht, zorgcoördinator of elk ander personeelslid van de school gebonden aan het ambtsgeheim. Een drager van ambtsgeheim heeft discretieplicht tegenover derden die niet bij het onderwijsgebeuren van de leerling betrokken zijn (bijvoorbeeld een buurvrouw). Deze discretieplicht is echter niet hetzelfde als beroepsgeheim: bepaalde informatie moet doorgegeven worden aan ambtsgenoten en hiërarchische oversten zoals de directeur.

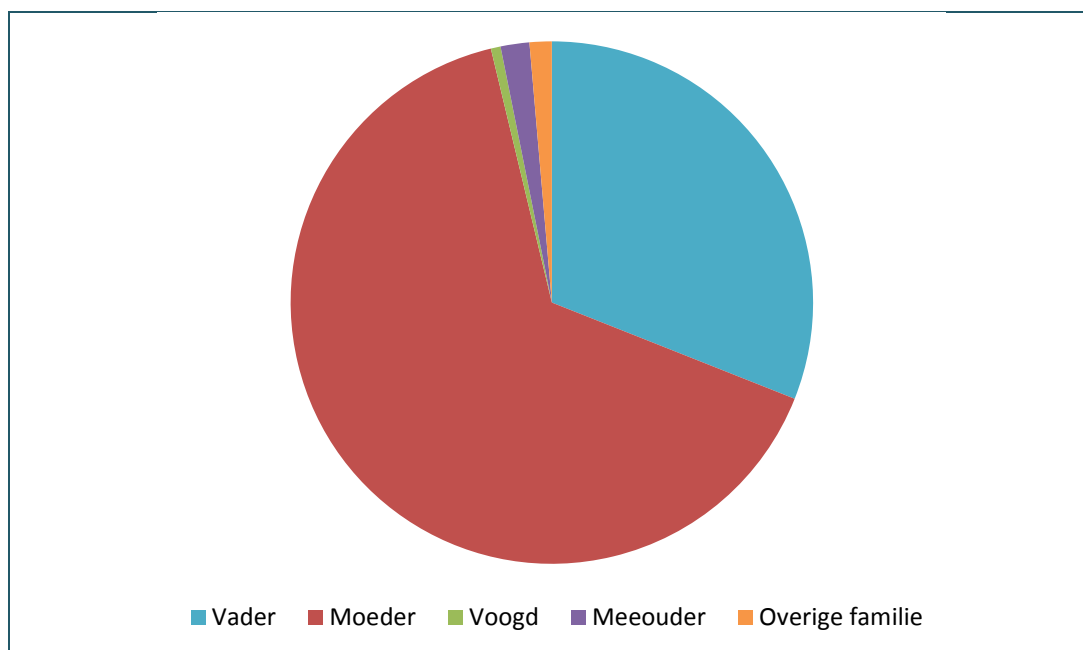
De school heeft wel recht op relevante informatie vanuit het CLB over het functioneren van de leerling op school, zonder dat het CLB daarbij zijn beroepsgeheim schaadt. De toestemming van de ouders en/of leerling is daarbij noodzakelijk.

Cluster familie

Naast de schoolomgeving, is ook de thuisomgeving zeer belangrijk binnen de begeleiding van een leerling. Een leerling die zich thuis niet goed in zijn vel voelt, kan ook op school niet goed functioneren.

Actor	Aantal leerlingen
Vader	53.157
Moeder	111.855
Voogd	1.034
Meeouder	3.051
Overige familie	2.350

Tabel 52 Aantal leerlingen per actor - cluster familie

Figuur 34 Verdeling leerlingen per actor - cluster familie

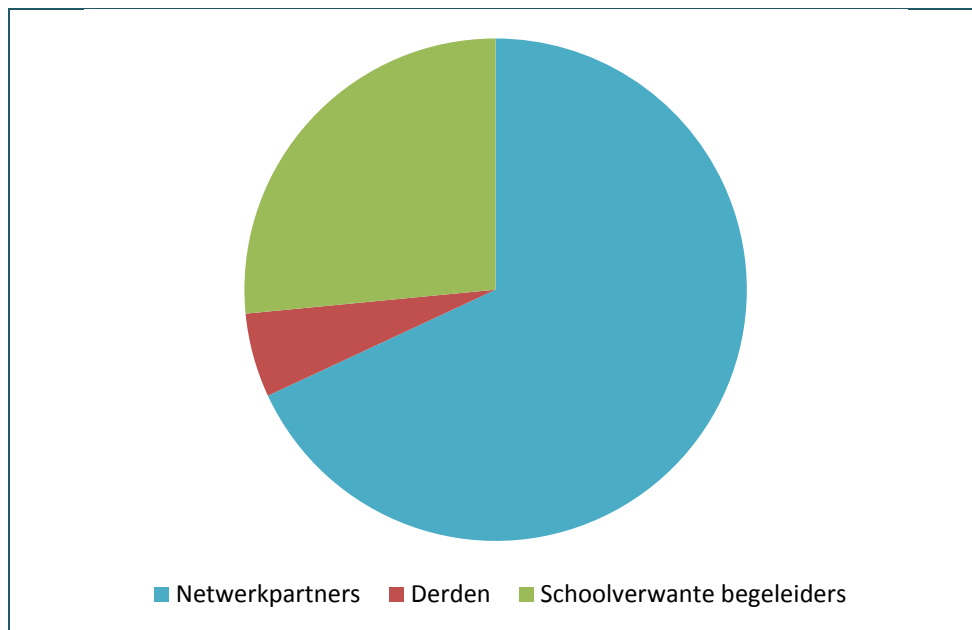
De moeder wordt het vaakst betrokken bij de CLB-begeleiding. Voor bijna 10 % van de schoolpopulatie neemt het CLB contact op met de moeder. Voor vaders is dit de helft: 5 %.

Derden

De cluster derden tot slot bevat drie actoren. Voor definities verwijzen wij u graag door naar bijlage II.

Actor	Aantal leerlingen
Netwerkpartners	65.061
Derden	5.174
Schoolverwante begeleiders	25.354

Tabel 53 Aantal leerlingen per actor - cluster derden

Figuur 35 Verdeling aantal leerlingen per actor - cluster derden

Deze cluster werd vaker betrokken dan dat in de vorige schooljaren het geval was. Dat bevestigt eveneens de vaststelling dat het CLB vaker met het netwerk samenwerkt. Voor 7 % van de leerlingen werd een 'derde' of netwerkpartner betrokken bij een contact met het CLB.

De CLB's binnen het jeugdhulpverleningslandschap

Dit jaarverslag verwees reeds enkele keren naar het feit dat de CLB's deel uitmaken van de Integrale Jeugdhulp of IJH. Het vernieuwde decreet IJH trad in werking op 1 september 2013. De CLB's nemen binnen IJH de rol op van brede instap, waarbij iedereen met een zorgvraag terecht kan bij het CLB, los van zogenaamde probleemkenmerken. Hiernaast nemen de CLB's een rol op als toeleider naar de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. De CLB's zijn daarom erkend als MDT (multidisciplinair team IJH).

De CLB's nemen in de eerste plaats een sterke rol op als aanmelders bij de verschillende diensten jeugdhulp. Via het CLB worden heel wat jongeren toegeleid naar de meest gepaste hulpverlening. Het CLB helpt de jongeren en ouders hierbij de weg te vinden binnen een zeer uitgebreid en divers aanbod aan jeugdhulpverlening. Zoals de cijfers zullen aantonen, stopt de opdracht voor het CLB daar echter niet. Dit toont de sterke positie die de CLB's innemen binnen hun draaischijffunctie: niet enkel de toeleiding naar de meest gepaste hulpverlening wordt opgenomen, maar ook de terugkoppeling naar de school. Indien dat aangewezen is, kan het CLB eveneens instaan voor nazorg eens de jongere is teruggekeerd naar school, met als doel het onderwijsleerproces te vrijwaren.

Onderstaande data over de rol van de CLB's binnen IJH werden gegenereerd uit het jaarverslag jeugdhulp waaraan de CLB-sector actief zijn medewerking verleende¹⁹.

Brede instap

In het begin van dit jaarverslag werd reeds aangetoond dat het CLB de grootste actor is binnen de brede instap. Samen met het CAW en Kind en Gezin worden heel wat vragen op een laagdrempelige manier onthaald.

Vanuit deze functie als brede instap kan het CLB beslissen om de minderjarige door te verwijzen naar het probleemgebonden aanbod, of om zelf een traject op te starten met een leerling. Indien dat laatste het geval is, is het wel belangrijk dat de leerling schoolloopt in het werkgebied van het CLB, en dat de zorgvraag betrekking heeft op het schools functioneren van de leerling. Het CLB start vervolgens met de vraag te onthalen en doorloopt verder het CLB-eigen handelingsgericht traject dat in deel I uitvoerig werd besproken.

Een mogelijke uitkomst van dit traject kan eruit bestaan dat de leerling wordt doorverwezen naar meer gepaste hulpverlening, binnen de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp, binnen het probleemgebonden aanbod of binnen de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. In geval van verontrusting of crisis wordt een alternatief traject gelopen (zie verder).

Kind en Gezin verwijst in zijn functie als brede instap ook regelmatig door naar het reguliere aanbod van het CLB voor verdere begeleiding. Vanuit de preventieve zorg van Kind en Gezin gebeurt 4,1 % verwijzingen naar het CLB. Vanuit de inloopteams gebeuren 14,1 % van de verwijzingen naar het CLB. Deze inloopteams vervullen opdrachten ten aanzien van (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen in een maatschappelijk kwetsbare positie.

¹⁹ Bron: *Agentschap Jongerenwelzijn, Jaarverslag jeugdhulp 2015*, <http://www.jaarverslagjeugdhulp.be/>

Probleemgebonden hulp

Binnen de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp werd een aanbod probleemgebonden hulp geïnstalleerd. Toeleiding naar dit aanbod gebeurt bij voorkeur door een professionele hulpverlener, onder andere door het CLB. De toeleider onthaalt en verheldert eerst de vraag van de jongere en/of ouders en maakt een inschatting over een verdere verwijzing naar de probleemgebonden hulp. We bespreken hieronder enkele van deze vormen van probleemgebonden hulpverlening.

De **Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG)** zijn een actor binnen de probleemgebonden hulp. Voor minderjarigen is het CLB de belangrijkste verwijzer naar hun aanbod. De onderstaande cijfers illustreren dit opgedeeld per leeftijdscategorie:

Leeftijd	0- tot 5-jarigen	6- tot 11-jarigen	12- tot 17-jarigen	18- tot 21-jarigen	19-tot 25-jarigen
Aantal verwijzingen naar CGG door het CLB	10,27 %	21,48 %	19,96 %	9,84 %	0,81 %

Tabel 54 Aantal verwijzingen naar CGG door CLB, opgedeeld per leeftijd

Een ander aanbod binnen de probleemgebonden hulp zijn de **vertrouwenscentra voor kindermishandeling (VK)**, die door Kind en Gezin worden ingericht. Zij bieden casusgerichte ondersteuning aan professionals inzake het omgaan met kindermishandeling. Dit is de zogenaamde reguliere werking van het VK. Meer dan 20 % van alle aanmeldingen bij de reguliere werking van het VK gebeurt door het CLB.

Het Agentschap Jongerenwelzijn richt verschillende **organisaties voor bijzondere jeugdbijstand (OVBJ)** in binnen de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (binnen het probleemgebonden aanbod). Via een OVBJ wordt o.a. contextbegeleiding en dagbegeleiding in groep geboden. Meer dan 21 % van de aanmeldingen bij een OVBJ gebeuren door het CLB.

Na het afsluiten van een dossier binnen een OVBJ, is vaak vervolghulp noodzakelijk. Cijfers tonen aan dat meer dan 10 % van deze vervolghulp door het CLB wordt opgenomen. Dit is mogelijk een onderschatting van de geboden vervolghulp door het CLB, aangezien meer dan de helft van de vervolghulp (54 %) niet geregistreerd wordt door het OVBJ. Het gaat dan vaak over dossiers met een specifieke aanmelding (bijvoorbeeld via een time-outproject of crisis). Dit om de registratielast te beperken.

Een andere vorm van hulpverlening binnen het probleemgebonden aanbod, is **pleegzorg**. 3 % van alle dossiers voor pleegzorg worden door het CLB aangemeld. Na afsluiting van het dossier met rechtstreekse aanmelding, neemt het CLB voor 12 % van de dossiers de vervolghulp op.

De **Centra voor Integrale Gezinszorg (CIG)** zijn voorzieningen die zorgen voor de begeleiding en het verblijf van ouders (al dan niet alleenstaand) en hun kinderen en van aanstaande ouders, bij wie de gezinscohesie, de zorg voor de komende generatie en de maatschappelijke integratie in het gedrang komen of al verstoord zijn. De CIG bieden contextbegeleiding, verblijf van gemiddeld een tot drie nachten per week en verblijf van gemiddeld vier tot zeven nachten per week. Zo'n 4 % van de

aangemelde dossiers bij het CIG worden aangemeld door het CLB. Het CLB staat in voor de vervolghulp bij meer dan 6 % van de dossiers.

Multidisciplinaire teams (MDT)

Zoals vroeger aangehaald, zijn heel wat CLB's erkend als multidisciplinaire teams (kortweg MDT), of werken zij samen met andere CLB's binnen een MDT-samenwerkingsverband. Iedere aanvraag voor niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (NRTJ) dient via een MDT te passeren.

Een van de opdrachten die aan het MDT worden toegekend, is het aanleveren van diagnostiek op vraag van de intersectorale toegangspoort, de ondersteuningscentra voor jeugdzorg en de sociale diensten voor gerechtelijke jeugdhulpverlening. In 54 % van de vragen werd deze diagnostiek aangeleverd door een CLB-MDT.

De belangrijkste opdracht van het MDT wordt echter gevormd door het aanvragen van niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Dit gebeurt door middel van een A-document dat wordt ingediend bij de intersectorale toegangspoort (ITP). Vanuit een CLB-MDT werden tijdens het jaar 2015 in totaal 1731 A-documenten ingediend bij de toegangspoort. Dit aantal vertegenwoordigt meer dan 12 % van alle A-documenten. Met dit cijfer vormen de CLB's het MDT met het grootste aantal ingediende A-documenten.

Gemandateerde voorzieningen

Binnen het IJH-landschap werden twee zogenaamde gemandateerde voorzieningen in het leven geroepen.

Het **Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of OCJ** onderzoekt of het in verontrustende situaties noodzakelijk is om van overheidswege uit hulp op te starten of verder te zetten. Alle hulpverleners hebben een gedeelde verantwoordelijkheid inzake verontrusting. Indien zij echter zelf tegen hun grenzen aanbotsen en twijfelen of vrijwillige hulpverlening nog mogelijk is, kunnen zij beroep doen op het OCJ.

Bijna 20 % van alle aanmeldingen bij het OCJ gebeuren door een CLB. Hiermee zijn de CLB's de tweede grootste aanmelder bij het OCJ, na het parket. Bij de helft van de aanmeldingen door het CLB, zal het OCJ beslissen om interveniërend casemanagement in te zetten en de organisatie van de hulpverlening overnemen.

De tweede gemandateerde voorziening is het **Vertrouwenscentrum voor Kindermishandeling of VK**. Deze heeft als gemandateerde voorziening een andere rol op te nemen dan binnen haar reguliere werking (zie bij probleemgebonden hulp). Als gemandateerde voorziening onderzoekt het VK of er sprake is van maatschappelijke noodzaak in verontrustende situaties en of het nodig is om tussen te komen en hulp op te starten of verder te zetten.

10 % van de dossiers bij het VK (vanuit haar functie als gemandateerde voorziening) worden aangemeld door het CLB.

Het CLB startte voor 537 leerlingen een kortdurende begeleiding op in het kader van verontrusting.

Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp

Het CLB is vanuit zijn functie als MDT een van de belangrijke toeleiders naar de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Ook hier geldt echter dat de hulpverlening niet stopt eens de minderjarige beroep heeft gedaan op het hulpaanbod.

De **OOOC** (onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra) bieden handelingsgerichte diagnostiek, verblijf in het kader van diagnostiek met gemiddeld een tot drie nachten en verblijf met gemiddeld vier tot zeven nachten. Hiernaast nemen zij een engagement op binnen het crisisnetwerk onder de vorm van crisisopvang en/of crisisbegeleiding. Na het afsluiten van een dossier door het OOOC, wordt meer dan 10 % van de vervolghulp opgenomen door het CLB.

Crisis

Niet alle vragen naar jeugdhulp verlopen via het standaardtraject. In sommige gevallen is dringend nood aan hulpverlening en spreekt men van crisissituaties. In dat geval meldt de aanmelder (bv. het CLB) een leerling aan bij een crisismeldpunt.

Tijdens 2015 meldden de CLB's in totaal 963 minderjarigen aan bij een crisismeldpunt. Meer dan een derde van deze aanmeldingen vonden plaats in de provincie Antwerpen. Dit maakt van de CLB-sector de tweede grootste aanmelder van crisissituaties, na de jeugdrechtbanken.

Overbruggingshulp

Het jaarverslag jeugdhulp bespreekt ten slotte ook de gemiddelde wachttijd voor een minderjarige. Deze wachttijd wordt berekend als het verschil tussen het moment waarop de contactpersoon-aanmelder (bv. een CLB) het A-document - dat is het elektronisch aanvraagdocument voor niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp - indient, en de effectieve opstart van de jeugdhulp. De gemiddelde wachttijd in Vlaanderen bedraagt 130 dagen of meer dan 4 maand. Deze wachttijd loopt voor sommige voorziening op tot 162 dagen of meer dan 5 maand wachttijd.

Tijdens deze wachttijd blijven de meeste leerlingen naar school gaan, hoewel hun oorspronkelijke vraag naar hulp of ondersteuning nog niet werd beantwoord. Vele actoren verwachten in die gevallen dat het CLB een rol opneemt.

Zoals in dit jaarverslag werd aangekaart, beschikt het CLB over een aantal mogelijke vormen van begeleiding binnen een traject met een leerling. De meest intensieve vorm van begeleiding die het CLB kan bieden, is een kortdurende begeleiding. Dit jaarverslag kaartte eveneens aan dat deze kortdurende begeleiding wordt ingezet als het CLB van oordeel is dat het samen met de leerling en/of ouder(s) aan de slag kan gaan om de zorgvraag d.m.v. deze kortdurende begeleiding, te beantwoorden. Samengevat betekent dat de kortdurende begeleiding een andere finaliteit heeft dan het bieden van overbruggingshulp in afwachting van het opstarten van (niet-) rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.

De CLB-sector is vragende partij om deze vorm van overbruggingshulp grondig te evalueren en te gaan bekijken welke actor het best geplaatst is om deze rol op te nemen.

Deel III: SCHOOLONDERSTEUNING

De schoolondersteunende werking van het CLB

Naast het leerlinggebonden aanbod, vult het CLB eveneens een ondersteunende rol ten aanzien van de school. Dit wordt schoolondersteuning genoemd. De schoolondersteuning kan zich situeren op een van de vier begeleidingsdomeinen: leren en studeren, preventieve gezondheidszorg, onderwijsloopbaanbegeleiding of psychosociaal functioneren. De schoolondersteuning heeft twee mogelijke doelstellingen²⁰:

1. het versterken van de deskundigheid van leerkrachten bij het opvangen van leerlingen en inzake signaaldetectie;
2. de uitbouw van een adequate vorm van leerlingenbegeleiding of zorgbeleid op school.

Op dit moment registreren de CLB's geen cijfers over deze schoolondersteuning. Dit oorzaak hiervoor is dat LARS in de eerste plaats een **leerlingendossier** is. De sector denkt evenwel na over het ontwikkelen van een schooldossier naar analogie met de elektronische leerlingendossiers, al beschikt de sector daarvoor op dit moment niet over de nodige middelen.

²⁰ Bron: *Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de operationele doelstellingen van de Centra voor Leerlingenbegeleiding*, art. 17, online raadpleegbaar via <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14124#273645>

DEEL IV: ORGANISATIE EN STRUCTUUR

De CLB-sector in een notendop

In de vorige hoofdstukken kwam de inhoudelijke werking van de CLB's aan bod. Hieruit werd duidelijk dat de leerlingenbegeleiding te situeren valt binnen 4 begeleidingsdomeinen: leren en studeren, onderwijsloopbaanbegeleiding, preventieve gezondheidszorg en psychosociaal functioneren.

Aan de basis van de CLB-werking liggen een aantal belangrijke principes. Deze principes werden in 2003 vastgelegd in het *Mission Statement van de CLB's*. De 72 CLB's engageren zich om deze werkingsprincipes dagelijks toe te passen in de leerlingenbegeleiding.

Vertrouwen: de basis voor de relatie tussen het CLB en zijn cliënten (de leerling, zijn ouders, de leerkracht en de schooldirectie) is wederzijds vertrouwen.

Onafhankelijk: de Centra treden onafhankelijk op met als belangrijkste doelstelling het welzijn van de leerling.

Discreet: de Centra garanderen discretie vanuit een respect voor alle betrokkenen.

Respect voor de privacy: de Centra verzamelen en gebruiken enkel gegevens die relevant zijn voor de uitvoering van hun opdracht.

Deskundig: alle medewerkers van de Centra waken over hun deskundigheid en bekwamen zich steeds verder in functie van hun taak.

Laagdrempelig: de Centra stemmen hun werking af op en staan open voor hun doelgroepen. De begeleiding is kosteloos.

Preventief: de Centra ondernemen, waar noodzakelijk en nuttig, tijdig actie om samen met alle betrokken partijen het welzijn van de leerlingen te vrijwaren of te bevorderen.

Emancipatorisch: de Centra werken samen met de school aan de versterking van de eigen verantwoordelijkheid van de leerling en stimuleren zijn ontwikkeling tot zelfredzaamheid, zelfvertrouwen en zelfsturing met respect voor de identiteit van de leerling.

Maatschappijgericht: de Centra houden voeling met de maatschappelijke evoluties en houden hiermee rekening bij de uitvoering van hun opdracht.

Teamwerk: de Centra werken multidisciplinair.

Prioritair: de Centra besteden bijzondere aandacht aan leerlingen die bedreigd zijn in hun ontwikkeling of opgroeien in een risicovolle omgeving.

Financiële middelen

Voor de uitvoering van hun opdracht ontvangen de centra enerzijds werkingsmiddelen, en anderzijds omkaderingsgewichten voor het inzetten van personeel. In het begrotingsjaar 2015 werd beslist, door de minister van Onderwijs, om een besparing van 10 % toe te passen op de werkingsmiddelen van de CLB's. Hiernaast werden de werkingsmiddelen in 2015 voor nascholing eveneens met 2,2 %

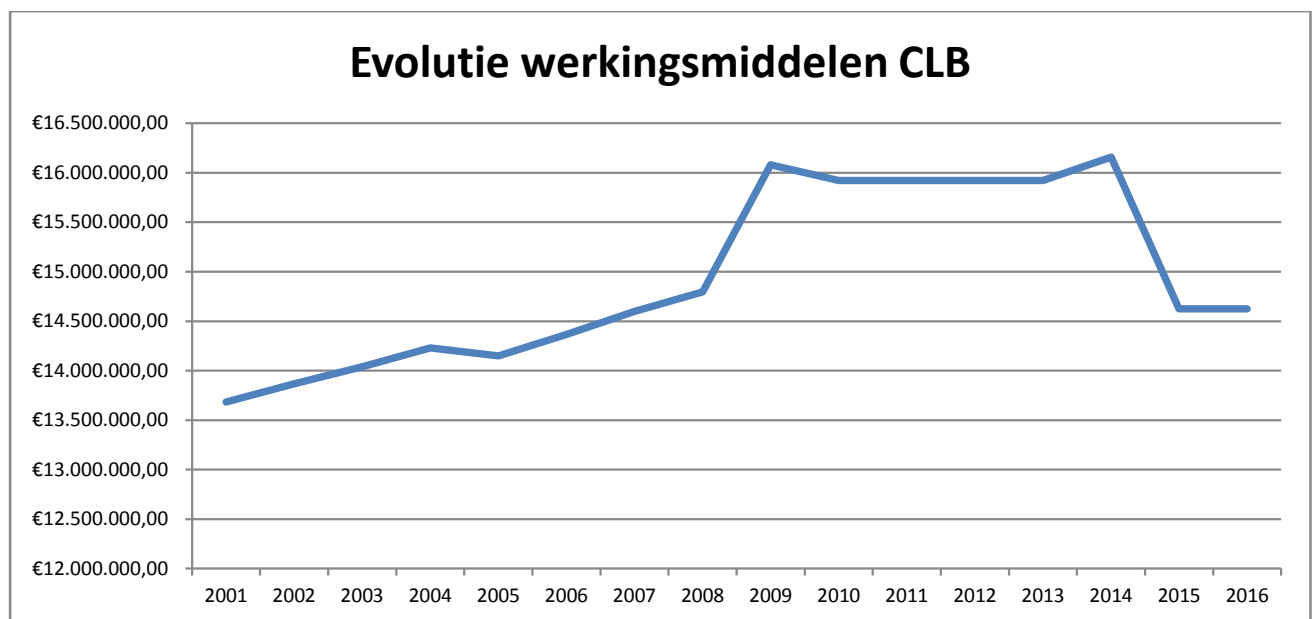
vermindert ten opzichte van 2014. Ook in het schooljaar 2015-2016 waren deze besparingen van toepassing.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de evolutie van de financiële werkingsmiddelen van de CLB, van de oprichting in 2000 tot nu (schooljaar 2015-2016).

2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
13.684.342	13.869.073	14.039.662	14.229.198	14.150.000	14.365.227	14.598.771	14.795.010

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
16.081.220	15.922.000	15.922.000	15.922.000	15.922.000	16.157.632	14.624.000	14.624.000

Tabel 55 Evolutie werkingsmiddelen CLB

Tabel 56 Evolutie werkingsmiddelen CLB

Wat betreft het nascholingsbudget dat beschikbaar is voor CLB-medewerkers, stellen we een dalende trend vast²¹. Dit ondanks het sterk veranderende onderwijs- en CLB-landschap waarbij medewerkers zich steeds verder dienen bij te scholen.

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
217.000	222.000	178.000	182.000	182.000	182.000	183.000	178.000	178.000

Tabel 57 Evolutie globaal nascholingsbudget CLB

De onderstaande tabel illustreert het beschikbare nascholingsbedrag per voltijdse organieke betrekking in het CLB.

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
84,83	86,80	69,81	70,88	71,37	71,40	71,89	69,91	69,51

Tabel 58 Evolutie nascholingsbedrag per voltijdse organieke betrekking CLB

²¹ Bron voor de cijfers uit dit hoofdstuk: Departement Onderwijs & Vorming (2016), Voorpublicatie Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs. Schooljaar 2015 – 2016, online raadpleegbaar via <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistiek/2015-2016/statistischjaarboek2015-2016/publicatiestatistischjaarboek2015-2016.htm>

Op basis van de tabel op de vorige bladzijde stellen we vast dat een CLB-medewerker vorig schooljaar over een nascholingsbudget van € 69,51 beschikte, waar dat in het kalenderjaar 2008 nog € 84,83 was.

Personeel

Naast de werkingsbudgetten, krijgen de CLB's eveneens omkaderingsgewichten ter beschikking voor de invulling van de personeelsformatie. Bij de opstart van de CLB's in 2000 werd een vast contingent van beschikbare omkaderingsgewichten vastgelegd door de overheid. Sinds 2000 werd dit contingent bevroren, wat betekent dat de CLB's werken onder een geslotenenveloppedefinanciering.

Dit contingent omkaderingsgewichten wordt op een 3-jaarlijkse basis onderling verdeeld tussen de 72 CLB's. Hierbij worden de gewogen leerlingenaantallen als eerste parameter gehanteerd. Zoals in het volgende hoofdstuk aan bod zal komen, steeg dit gewogen leerlingenaantal met 8,5 % sinds de oprichting van de CLB's. Het gewogen leerlingenaantal wordt bekomen door aan elke leerling een gewicht toe te kennen o.b.v. het onderwijsniveau waarin hij/zij les volgt. De tabel op de volgende bladzijde toont aan welke gewichten hiervoor gehanteerd worden. Deze worden decretaal vastgelegd.

Gewicht	Onderwijsniveau leerling
7	▪ Buitengewoon onderwijs ▪ Geïntegreerd onderwijs (GON) ▪ Deeltijds secundair beroepsonderwijs ▪ Deelnemers erkende vormingen
4	▪ Eerste leerjaar B ▪ Beroepsvoorbereidend leerjaar ▪ 2e en 3e graad beroepsonderwijs ▪ Anderstalige nieuwkomers in het basis en secundair onderwijs
2	▪ Kleuteronderwijs ▪ Lager onderwijs
1,5	▪ 1e graad secundair onderwijs, m.u.v. eerste leerjaar B en het beroepsvoorbereidend leerjaar ▪ Leerlingen kunst- en technisch secundair onderwijs
1	▪ Alle overige leerlingen secundair onderwijs

Tabel 59 Overzicht wegingsgewichten per onderwijsniveau

Naast deze lineaire omkadering o.b.v. het leerlingenaantal, voorziet de overheid eveneens in een bijkomende omkadering o.b.v. SES-kenmerken en densiteit.

In totaal beschikken de CLB's over een contingent van 2898,85 omkaderingsgewichten. Deze gewichten bevinden zich sinds 2000 in een geslotenenveloppedefinanciering, wat betekent dat het totaal contingent onveranderd is gebleven sinds 2000. Ook een stijging in het leerlingenaantal betekent geen toename in omkadering voor de CLB's.

Het PwC-rapport beveelt de overheid aan om na te gaan of de huidige gesloten enveloppe de financieringsnood van de centra dekt, vnl. rekening houdend met het aantal taken dat aan de sector is toegekend. Ook de CLB-sector kan deze vraag onderschrijven. Daarnaast moet ook de steeds complexer wordende maatschappij én als gevolg hiervan de steeds (multi-)complexer wordende zorgvragen, worden meegenomen.

Personeelsformatie

Nadat de CLB's hun personeelsomkadering ontvangen o.b.v. de berekening die eerder werd toegelicht, wordt de personeelsformatie per CLB ingevuld. Hierbij wordt rekening gehouden met de wettelijke minimumeisen wat betreft de basisformatie²², waarna de CLB-directeur de overige omkadering inzet al naargelang de noden van de plaatselijke context.

Een CLB werkt steeds multidisciplinair. Om deze multidisciplinariteit te kunnen realiseren, heeft de directeur keuze uit een aantal vastgelegde CLB-ambten. Deze worden hieronder opgesomd. Ieder ambt kent vervolgens een bepaalde kost o.b.v. de hieraan gekoppelde looneisen.

Kost omkaderingsgewicht	Ambt
1,6	Directeur
1,6	Arts
1,3	Consulent
1,3	Psycho-pedagogisch consulent
1	Administratief werker
1	Maatschappelijk werker
1	Paramedisch werker
1	Psycho-pedagogisch werker
0,7	Medewerker
0,7	Intercultureel bemiddelaar
0,5	Ervaringsdeskundige

Tabel 60 Overzicht omkaderingsgewicht per ambt

Invulling personeelsformatie

Nadat de personeelsformatie werd ingevuld op basis van bovenstaande regels, heeft de CLB-sector een overzicht van het totaal aantal voltijdse ambten die de CLB's hebben ingericht onder de gesloten enveloppe. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de evolutie van deze voltijds tewerkgestellten in de CLB-sector. Tijdens het schooljaar 2015-2016 werden 2753 voltijdse equivalenten aangesteld. In vergelijking met 2007 stellen we een daling vast van 46 VTE of 1,64 %.

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
2.799	2.786	2.777	2.771	2.763	2.742	2.749	2.739	2.739	2.753

Tabel 61 Evolutie voltijdse equivalenten

Multidisciplinair teamwerk

De multidisciplinariteit binnen de CLB's vormt een van de kernwaarden van de CLB-begeleiding. Zorgvragen en verplichte begeleidingen worden steeds benaderd vanuit een holistisch perspectief, waarbij de verschillende CLB-teamleden vanuit hun achtergrond (hetzij medisch, sociaal of psycho-pedagogisch) een multidisciplinaire bijdrage leveren. Het team kan eveneens uitgebreid worden met medewerkers die een bijkomende bijdrage kunnen leveren, bv. vanuit een interculturele

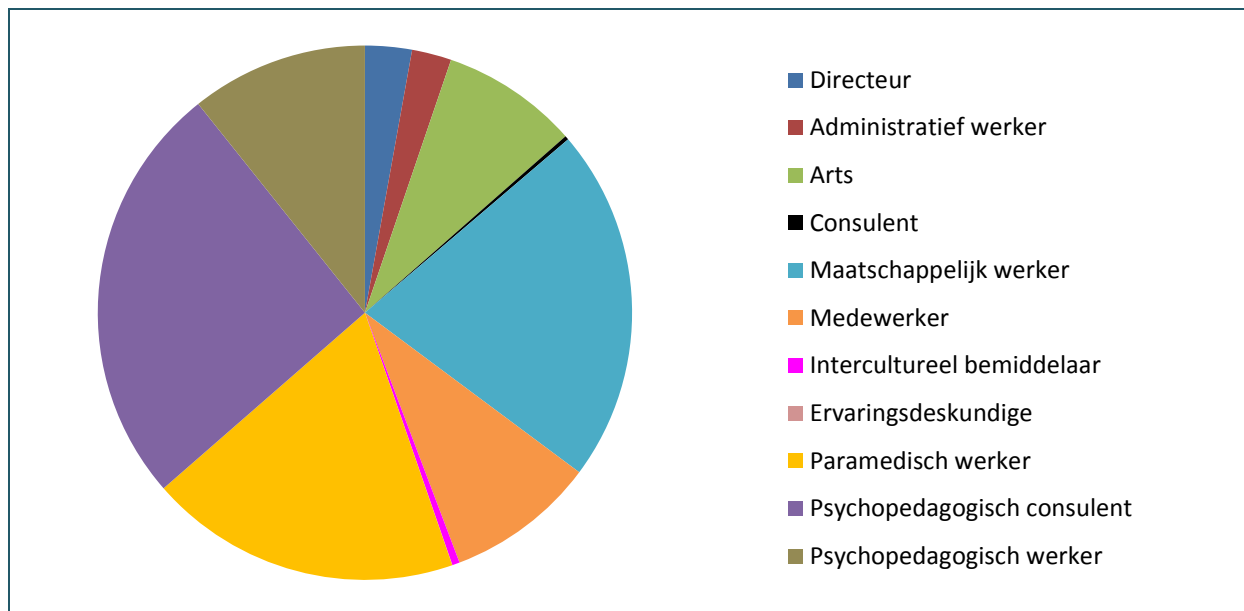
²² Deze basisformatie bestaat uit een (voltijdse) arts, directeur, 2 maatschappelijk werkers, 2 paramedisch werkers, 2 psycho-pedagogische consultants en 1 administratief werker of medewerker.

achtergrond. Zowel het auditrapport van PwC, als de wetenschappelijke review²³ die achteraf plaatsvond, vermelden dat de multidisciplinariteit van het CLB een van de sterktes is van de huidige werking.

De tabel op de volgende bladzijde toont aan op welke manier deze multidisciplinariteit wordt ingezet in de Centra voor Leerlingenbegeleiding.

Ambt	Aantal voltijdse personeelsleden
<i>Basisformatie</i>	
Directeur	72
Administratief werker	61
Medewerker	230,50
Arts	211,10
Maatschappelijk werker	545,35
Paramedisch werker	480,70
Psychopedagogisch consulent	653,75
<i>Aanvullende formatie</i>	
Consulent	6
Intercultureel bemiddelaar	11,50
Ervaringsdeskundige	0,20
Psychopedagogisch werker	273
Totaal	2545,1

Tabel 62 Overzicht voltijdse personeelsleden per ambt

Figuur 36 Verdeling omkadering per ambt

²³ Struyf et al (2015), *Leerlingenbegeleiding in een internationaal perspectief – een reviewstudie. Eindrapport 2015*. Universiteit Antwerpen, KU Leuven, Online raadpleegbaar via http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/rapporten/Review_Leerlingenbegeleiding_Eindrapport.pdf

Netoverstijgende samenwerking

De CLB's worden ingericht door 4 verschillende onderwijsnetten of -koepels, nl. het Gemeenschapsonderwijs (GO!), het Provinciaal Onderwijs (POV), het Onderwijs van Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) en de Vrije-CLB-koepel. Deze 4 verschillende inrichtende machten overleggen op regelmatige en structurele manier, zodat de leerlingenbegeleiding in Vlaanderen op eenzelfde manier benaderd wordt. Hiernaast worden er op netoverstijgend niveau een aantal projecten ingericht die enerzijds tegemoet komen aan de noden die leven bij medewerkers op het werkveld, en anderzijds bijdragen tot de uniformiteit en professionaliteit van de CLB-begeleiding.

Op beleidsniveau werd de ISC of Internettensamenwerkingscel in het leven geroepen. Binnen de ISC, die maandelijks samenkomt, worden gezamenlijke afspraken gemaakt, samenwerkingsverbanden met andere sectoren afgesloten en overleg gevoerd met diverse actoren en partners. Hiernaast staat de ISC in voor de aansturing van de netoverstijgende projecten.

Tijdens het schooljaar 2015-2016 werd vanuit de ISC ingezet op een aantal gezamenlijke projecten, waaronder de uitrol van CLBch@t. Thema's waaraan veel belang werd gehecht waren onder andere de verdere implementatie van het M-decreet, radicalisering, samen tegen schooluitval en de opvolging van de audit die in november 2015 werd gepubliceerd. De ISC stelde een netoverstijgende procedure op het voor het aanvragen van een second opinion. Een concreet voorbeeld van samenwerking tussen de ISC en de overheid is het draaiboek radicalisering dat werd opgesteld voor CLB-medewerkers.

Hiernaast werd een samenwerking opgezet met de Thomas More hogeschool waarbij 15 centra werden doorgelicht door studenten in het kader van hun informatieveiligheidsbeleid. Algemeen werd vastgesteld dat CLB's veel aandacht besteden aan informatieveiligheid. De centra die deelnamen aan dit onderzoek ontvingen eveneens concrete aandachtspunten voor hun informatieveiligheidsbeleid.

Netoverstijgende projecten

Naast gezamenlijke afspraken op beleids- en regionaal niveau, werken de CLB's netoverstijgend samen rond een aantal projecten die het ondersteunen van CLB-medewerkers in de dagelijkse praktijk tot doel hebben. Onderwijskiezer en CLBch@t kwamen reeds in een vorig hoofdstuk aan bod.

LARS

Een eerste project werd ingericht rond het elektronisch leerlingendossier LARS. De dagelijkse werking van LARS wordt opgevolgd door een implementatieteam, die o.a. met een helpdesk de CLB-medewerkers bijstaat in het dagelijks gebruik van LARS. Tijdens het schooljaar 2015-2016 werd voorbereidend werk geleverd rond de uitwisseling van het Kinddossier van Kind en Gezin naar het CLB en de implementatie van de nieuwe standaard gehoor (SPIN²⁴-test). Ook de implementatie van het M-decreet binnen het leerlingendossier werd opgevolgd.

²⁴ SPIN staat voor 'speech in noise' (spraak in ruis) en evalueert het spraak verstaan in rumoer.

Prodia

Ook voor het afnemen van diagnostiek en het doorlopen van een handelingsgericht diagnostisch proces, kunnen CLB-medewerkers gebruik maken van centraal ontwikkelde materialen en procedures. Hiervoor is het project Prodia (Prodiagnostiek) verantwoordelijk²⁵. Alle materialen die zij ontwikkelen, worden opgesteld i.s.m. universiteiten en hogescholen en volledig aangepast aan de onderwijscontext.

Tijdens het schooljaar 2015-2016 werd een vernieuwd protocol Lezen en Spellen gepubliceerd en werden de bestaande protocollen aangevuld vanuit het M-decreet. Bij het protocol Lezen en Spellen werd eveneens een toolkit ontwikkeld om met het protocol aan de slag te gaan.

Naast deze protocollen bevat de website van PRODIA eveneens een rijk aanbod aan materialen die de CLB's kunnen ondersteunen in het diagnostisch proces.

SID-in

Naar jaarlijkse gewoonte worden eveneens provinciale studie-informatiedagen ingericht, kortweg de SID-in's. Deze worden door de CLB's i.s.m. het Departement Onderwijs georganiseerd. De SID-in's bevatten talrijke informatiestanden van hogescholen, universiteiten, beroepssectoren en overheidsdiensten zoals CLB maar ook Onderwijskiezer.

De onderstaande tabel toont aan hoeveel bezoekers deze SID-in beurzen telden tijdens het schooljaar 2015-2016. Naast de bezoeken voor scholen (overdag), vindt er eveneens een nocturne en een zaterdagopening plaats.

Provincie	Totaal aantal bezoekende leerlingen met de school	Totaal aantal bezoekers
Antwerpen	8.057	13.798
Limburg	5.915	9.164
Oost-Vlaanderen	9.931	15.926
Vlaams-Brabant & Brussel	8.150	10.967
West-Vlaanderen	6.392	12.143
Totaal aantal bezoekers		61.998

Tabel 63 Aantal bezoekers SID-in per regio

Het aantal bezoekers aan de SID-in's ligt hoger dan in het schooljaar 2014-2015.

²⁵ Voor meer info, zie www.prodiagnostiek.be

De Vlaamse schoolbevolking

In dit laatste hoofdstuk wordt het Vlaamse schoollandschap kort toegelicht, aangezien dit een idee geeft over de omstandigheden waarin de CLB's werken.

Netgebonden organisatie

Een totaal van 1.156.790²⁶ leerlingen volgden tijdens het schooljaar 2015-2016 les in het Vlaamse basis- of secundair onderwijs. Deze leerlingen zijn verspreid over drie verschillende onderwijsnetten: het GO!-onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, het officieel gesubsidieerd onderwijs (OGO) en het vrij gesubsidieerd onderwijs (VGO).

	GO!	OGO	Vrij onderwijs
Aantal leerlingen	195.857	195.551	765.154

Tabel 64 Aantal leerlingen per onderwijsnet

Het *GO!* is het officieel onderwijs dat georganiseerd wordt in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap.

OGO omvat de scholen aangesloten bij OVSG (*Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap*) en bij POV (*Provinciaal Onderwijs Vlaanderen*). Concreet zijn dit de scholen georganiseerd door enerzijds de gemeentebesturen, en anderzijds de provinciebesturen.

Het *vrij gesubsidieerd onderwijs* ten slotte, wordt door een privépersoon of organisatie ingericht. Dit bestaat hoofdzakelijk uit katholieke scholen, die verenigd zijn in het VSKO (*Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs*). Ook andere confessionele scholen (protestantse, islamitische, joodse en orthodoxe scholen) en niet-confessionele scholen (niet aan een godsdienst gebonden, dit zijn voornamelijk methodescholen) behoren tot het vrij gesubsidieerd onderwijs.

Eerder werd al aangehaald dat deze leerlingen worden begeleid door CLB uit vrije verschillende centrumnetten (*GO!*, *OVSG*, *POV* en de *Vrije-CLB-koepel*). De CLB's van het *GO!* en de vrije CLB-centra die zijn aangesloten bij de *VCLB-Koepel* begeleiden - naast de scholen uit respectievelijk het *GO!* en het *VSKO* - ook leerlingen uit een aantal scholen ingericht door *OVSG* en *POV*.

2442 leerlingen volgden les in het huisonderwijs. Dat is mogelijk omdat er in Vlaanderen geen schoolplicht, maar wel leerplicht geldt. In vergelijking met het schooljaar 2005-2006 is het aantal leerlingen in huisonderwijs meer dan verdriedubbeld.

Kenmerken schoolbevolking⁹

De meerderheid van de Vlaamse leerlingen volgt les in het gewoon onderwijs. De laatste 10 schooljaren is de populatie in het buitengewoon onderwijs gestegen met 3 % (vorig jaar was dit nog 9 %).

²⁶ Bron: Statistisch jaarboek van het Vlaams Onderwijs – schooljaar 2015-2016, voorpublicatie. Te raadplegen via <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistiek/2015-2016/statistischjaarboek2015-2016/publicatiestatistischjaarboek2015-2016.htm> Voor het berekenen van de schoolpopulatie in dit jaarverslag wordt gebruik gemaakt van de schoolpopulatie zoals weergegeven in LARS. Het cijfer in LARS is meer correct, aangezien het cijfer uit het Statistisch Jaarboek o.a. ook leerlingen bevat die huisonderwijs volgen (en dus niet door CLB begeleid worden), en eveneens een aantal dubbele leerlingen bevat die in meerdere scholen werden ingeschreven.

Voor het eerst sinds 1992 stellen we vast dat zowel het aantal leerlingen in het buitengewoon basis als het aantal leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs, ten opzichte van het vorige schooljaar is gedaald.

Gewogen leerlingenaantal

Zoals werd aangetoond in het vorige hoofdstuk, ontvangen de CLB's omkadering o.b.v. het gewogen leerlingenaantal. Omwille van de gesloten enveloppefinanciering heeft dit als pervers effect dat enkel de CLB's met de grootste toename in leerlingenaantallen, ook effectief meer omkadering ontvangen.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van deze gewogen leerlingen over de afgelopen schooljaren. De referentiejaar in deze tabel hebben betrekking op de jaren waarin de CLB-omkadering werd berekend.

2000	2003	2006	2009	2012	2014
2.440.599	2.505.366	2.531.555	2.549.428	2.609.460	2.647.146

Tabel 65 Evolutie gewogen leerlingen

Bovenstaande tabel toont aan dat het aantal gewogen leerlingen in de periode 2000-2014 gestegen is met 206.547 gewogen leerlingen, of 8,5 %, en dit zonder het voorzien in extra omkadering voor de CLB's.

Op basis van het gewogen leerlingenaantal legt de overheid een zogenaamde omkaderingseenheid vast. Deze omkaderingseenheid bepaalt het aantal gewogen leerlingen die een CLB nodig heeft, om 1 omkaderingseenheid te verkrijgen²⁷. De onderstaande tabel schetst de evolutie van deze omkaderingseenheid:

2000	2003	2006	2009	2012	2014
952,26	977,53	987,75	994,72	1.018,15	1.032,85

Tabel 66 Evolutie omkaderingseenheid

Naar analogie met het gewogen leerlingenaantal, is ook de omkaderingseenheid gestegen met 8,5 %. Indien we dit cijfer hanteren binnen een open-endfinanciering, zoals die voor andere onderwijsinstellingen worden gehanteerd, hebben de CLB's recht op een totale omkaderingsenveloppe van 3145,25 omkaderingsgewichten in plaats van de huidige 2898,85 gewichten onder een gesloten enveloppe. Dat is een verschil van 246,40 omkaderingsgewichten.

Geïntegreerd onderwijs (GON)

De introductie van het M-decreet zet de beweging richting inclusief onderwijs verder. Met deze tendens wil het tegemoet komen aan het hoge aantal leerlingen die les volgen in het buitengewoon onderwijs, en meer leerlingen door middel van redelijke aanpassingen les laten volgen in het gewoon onderwijs.

Sinds 1 september 2015 hebben leerlingen nood aan een gemotiveerd verslag, uitgeschreven door het CLB, om toegang te krijgen tot GON. Momenteel wordt werk gemaakt van een nieuw kader

²⁷ Naast deze zgn. *lineaire* omkadering ontvangt het CLB eveneens een omkadering voor SES en densiteit.

betreffende GON en ION. De onderstaande tabel toont de evolutie het aantal leerlingen in het geïntegreerd onderwijs aan:

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
5.871	7.359	8.759	9.809	10.788	11.677	12.237	12.305	12.768	13.382	12.557

Tabel 67 Evolutie leerlingen geïntegreerd onderwijs

We stellen vast dat het aantal leerlingen in het geïntegreerd onderwijs, voor het eerst in lange jaren gedaald is. De daling doet zich zowel in het lager als in het secundair onderwijs voor.

Bijlage I: overzicht functies

Door het selecteren van een functie binnen een activiteit, duiden we aan wat de kerndoelstelling is van die specifieke activiteit. De hamvraag daarbij is 'Waarom doe ik wat ik aan het doen ben, in de totaliteit van een begeleidingstraject?', bv. 'Ik doe aan vraagverheldering op een huisbezoek.'

FUNCTIE	Verduidelijking
Onthaal	- is het voor het eerst beluisteren van een inhoudelijke vraag betr. de cliënt - leidt meestal tot vraagverheldering - impliceert verduidelijken van rechten & plichten van de cliënt; als dit door omstandigheden niet zou kunnen tijdens het onthaal (vb. bij crisistussenkomen, als het onthaal niet face-to-face met de cliënt gebeurt) kan het ook in een navolgend contact met de cliënt; moet in feite bij elk nieuw traject gebeuren, ook al is de cliënt door vorige contacten al vertrouwd met het CLB - in een traject kan slechts 1 keer de functie onthaal voorkomen
Vraagverheldering	- is het uitvoerig verkennen van problematiek en oplossingsalternatieven opdat zowel cliënt als hulpverlener beter inzicht verkrijgen: wie stelt de vraag, wat houdt de vraag in, op wie heeft de vraag betrekking, wat wenst de cliënt te bereiken. - kan in een traject enkel als er onthaal aan voorafgaat, of in één activiteit gecombineerd met onthaal - kan in eenzelfde traject meerdere keren voorkomen, in verschillende activiteiten, evt. met verschillende actoren (de cliënt, ouders, leerkracht...)
Informatieverstrekking	- is het aanbieden van informatie zonder bijkomende overwegingen of uitspraken over opportuniteit, haalbaarheid, alternatieven, ... en geeft meestal geen aanzet tot verdere begeleiding of opvolging. vb: opleidingsaanbod van hogeschool bezorgen aan leerling informatieavond overgang LO->SO voor oudergroep geven - kan in een traject enkel als er onthaal aan voorafgaat, of in één activiteit gecombineerd met onthaal
Advisering	- Heeft 2 betekenissen, te onderscheiden obv. actoren: 1.informer en handelingsgericht advies geven <u>aan cliënt of personen uit de leefomgeving</u> over keuzemogelijkheden en gedragalternatieven; evt. aanraden van bepaalde hulp 2.informer en handelingsgericht advies geven <u>aan leerkrachten</u> om hun draagkracht te versterken bij de opvang van een leerling met zorgvragen (zgn. 'consultatieve leerlingenbegeleiding') - kan in een traject enkel als er vraagverheldering aan voorafgaat
Diagnostiek – algemeen	In geval men een casus niet als HGD-traject benadert: - slaat op het gericht onderzoeken van inhoud en omvang van hulpvraag en ermee samenhangende factoren, bedoeld om op objectieve basis oplossingsalternatieven te formuleren - doorgaans gebruikt men specifieke methodieken (vb. gestructureerd vraaggesprek, analyse leerlingendossier, observatie in klas) of materiaal (test, apparaat, vragenlijst) en wint men informatie in bij school en/of externe diensten (vb. opvragen diagnostische gegevens) om tot een zo volledig mogelijk beeld van de cliënt te komen. - resulteert in een gemotiveerd oordeel over benodigde hulp (= indicatiestelling) - kan in een traject enkel als er vraagverheldering aan voorafgaat
Diagnostiek - HGD – intake	In geval men een casus expliciet als HGD-traject benadert: - is het scherp stellen van de vraag van de cliënt, de klacht en het probleem analyseren (negatief en positief, relevante kind-, school- en gezinskenmerken) en afstemming zoeken mbt. wensen en verwachtingen bij betrokkenen (leerling, gezin, school); - kan in een traject enkel als vraagverheldering eraan voorafgaat: als uit deze vraagverheldering blijkt dat diepgaander onderzoek nodig is, stappen we over naar diagnostisch traject, waarvan HGD-intake het startpunt is.
Diagnostiek - HGD – strategie	- Fase van reflectie: het CLB-team 'trekt zich terug' om gegevens uit de intakefase te ordenen, te objectiveren en te taxeren op ernst en om na te gaan of er bijkomend diagnostisch onderzoek nodig is om de hulpvraag te beantwoorden. In dat geval formuleert het CLB-team hypothesen met daaraan verbonden onderzoeksvragen. - Bevindingen en voorstellen worden voorgelegd aan en besproken met betrokkenen (leerling, ouders, school). - Kan in een traject enkel als er diagnostiek - HGD – intake aan voorafgaat

Diagnostiek - HGD – onderzoek	- Verzamelen van bijkomende informatie aan de hand van een breed spectrum aan onderzoeksinstrumenten (genormeerde diagnostische testen, observatie, vragenlijsten, ...) Naast CLB'ers kunnen leerlingen, ouders en leerkrachten fungeren als mede-onderzoekers. - Verwerken en beoordelen van de onderzoeksresultaten en de vooraf geformuleerde hypothesen er aan toetsen - Kan in een traject enkel als er diagnostiek - HGD – intake aan voorafgaat
Diagnostiek - HGD – indicering	- Fase van reflectie: het CLB-team integreert resultaten tot één geheel op basis waarvan, samen met het zorgteam van de school, wenselijke en haalbare veranderingen omschreven worden. - Dit vormt basis voor opvoedings-, onderwijs- en ondersteuningsbehoeften die het CLB-team in overleg met zorgteam, ouders en cliënt formuleert. - Tenslotte maakt het CLB-team, bij voorkeur in overleg met het zorgteam, een lijst van mogelijke maatregelen en aanbevelingen, met telkens argumenten voor en tegen. Ze worden gerangschikt van meest wenselijk naar minimaal noodzakelijk. - Kan in een traject enkel als er diagnostiek - HGD – intake aan voorafgaat
Diagnostiek - HGD – advies	- Het CLB-team informeert cliënt en ouders over de aanbevelingen, met argumenten pro en contra. - Alle betrokkenen overleggen over de aanbevelingen en er wordt een keuze uit gemaakt. De gekozen aanbeveling(en) krijg(t)en kracht van advies. - Het advies wordt neergeschreven in een verslag en er worden concrete afspraken gemaakt over uitvoering en evaluatie ervan. - Kan enkel als er in het traject er diagnostiek - HGD – intake aan voorafgaat
Formalisering attest/advies	- Dit is het formaliseren en neerschrijven in een attest of een gemotiveerd verslag, van een advies dat een "toegangsticket" inhoudt tot een keuze OLB, een voorziening in de hulpverlening, een specifieke zorg,... Zonder dit attest of verslag kan de cliënt reglementair geen toegang krijgen tot bepaalde keuzes, voorzieningen of zorg. (Vb. attest BuO, verslag POT, Multidisciplinair Verslag VAPH,...) - Kan enkel als er in het traject advisering of diagnostiek-hgd-advies aan voorafgaat. - Om verwarring met 'advisering' en/of 'diagnostiek-HGD-advies' te vermijden, gebruiken we 'Formalisering attest/advies' enkel in specifieke gevallen (zie punt 9 limitatieve lijst)
Kortdurende begeleiding	- Het bieden van professionele, multidisciplinaire ondersteuning, gericht op het samen met de cliënt zoeken naar antwoorden en oplossingen voor de problematische situatie. - Er is rechtstreeks contact met de actor (face tot face, per e-mail, telefoon, ...) of groep van actoren (vb. ADHD-groepjes, sociale vaardigheidstraining, ...). - Bestaat in principe uit een aanbod van twee tot acht sessies. - Kan enkel als er in het traject vraagverheldering aan voorafgaat.
Afsluiten van een traject	- Dit is de laatste activiteit van een traject, waarin samen met de cliënt nagegaan wordt of de hulp die het CLB geboden heeft voldoende was, m.a.w. of de cliënt verder kan. - Kan enkel als er in het traject vraagverheldering aan voorafgaat - Kan slechts eenmaal in het traject voorkomen. - Indien er zich een nieuwe vraag zou stellen op een later tijdstip dan is dit de start van een nieuw traject.
Samenwerking met netwerk	Slaat op de opdracht van CLB om te fungeren als draaischijf tussen onderwijs en hulpverlening, en omvat overleg met actoren in het hulpverleningsnetwerk - om haalbaarheid of zinvolheid van doorverwijzing te toetsen of om doorverwijzing te faciliteren en te realiseren (inclusief <i>opmaken</i> van een verslag tbv. de hulpverlener of de dienst waar men naar verwijst) - om informatie en inzichten van de externe hulpverlener te kunnen vertalen naar de schoolse context (inclusief <i>ontvangen en verwerken</i> van een opvolgingsverslag of een respons vanwege de hulpverlener of de dienst waar men naar verwezen heeft). - Kan enkel in het traject wanneer er onthaal aan voorafgaat.

Bijlage II: overzicht actoren

Een actor is een persoon, andere dan de CLB-medewerker, die per definitie aanwezig is bij de activiteit.

ACTOR	Verduidelijking
Leerling	leerling die aanwezig is op het moment van de tussenkomst
Klasgroep	alle leerlingen uit één bepaalde klas (in de groepsstructuur van LARS: een subgroep) binnen één bepaalde school
Leerlingengroep	verschillende leerlingen die geen klasgroep vormen; kunnen uit verschillende klassen of uit verschillende scholen/vestigingen komen
Leerlingen schoolpopulatie	alle leerlingen van één bepaalde school
Moeder	natuurlijke of adoptiemoeder
Vader	natuurlijke of adoptievader
Mee-ouder	bij lesbisch of homokoppel: de partner van de natuurlijke of adoptiemoeder resp. vader, die wettelijk ouderlijke rechten uitoefent
Voogd	persoon die officieel het ouderlijke gezag uitoefent, maar niet de moeder of vader of mee-ouder is
Ouders van klasgroep	ouders van alle leerlingen uit één bepaalde klas binnen één bepaalde school
Oudergroep	groep ouders van leerlingen die geen klasgroep vormen; kunnen uit verschillende klassen of uit verschillende scholen/vestigingen komen
Ouders schoolpopulatie	ouders van alle leerlingen van één bepaalde school
Leerkracht(en)	personeelslid van de school dat vanuit zijn individuele opdracht als lesgever aanwezig is bij de activiteit (dus niet in een structureel verband als MDO/cel lbgl, klassenraad, ...)
Zorgcoördinator / leerlingenbegeleider	personeelslid van de school dat instaat voor de interne leerlingenbegeleiding of is aangesteld als zorgcoördinator
Directie/directieteam	schooldirectie (NIET directeur van het CLB; die is eigenaar of deelnemer)
Klassenraad	vergadering van leerkrachten die aan eenzelfde klas lesgeven; selectie van deze actor impliceert aanwezigheid van directie gezien die voorzitter is van de klassenraad
Cel leerlingenbegeleiding / MDO	structureel overleg tussen een vast team van de school en het CLB met dubbele taak: individuele leerlingen opvolgen (= cliënt-type leerling) en vorm geven aan het zorgbeleid (= cliënttype school)

Schoolverwante begeleiders	personeelslid in schoolse context, dat geen leerkracht, zoco, ll-bgl of directeur is; bv. opvoeder, internaatsmedewerker, medewerker MPI, GON-begeleider, leertrajectbegeleider, secretariatsmedewerker, ...
Netwerkpartners en hulpverlening	professionele hulpverleners, niet verbonden aan school, CLB-medewerker(s) van een ander centrum.
Derden	andere dan de opgelijste personen die bij de activiteit aanwezig zijn Let op: - NIET interpreteren als 'buitenstaander' want er is geen verband met de mate van betrokkenheid op de problematiek of de begeleiding - stiefmoeder of -vader, oom of tante, grootouders, pleegouders, broers en zussen, vrienden van de leerling, ... zijn allemaal voorbeelden van derden !
Geen actor	te selecteren als niemand anders dan de CLB-medewerker(s) (van het eigen centrum) aanwezig is (zijn) bij de activiteit, bvb. een teamoverleg. Dit wordt ook aangeduid bij formalisering attest/ advies.
Opvoedingsverantwoordelijke	andere natuurlijke personen dan de ouders die de minderjarige op duurzame wijze in feite onder hun bewaring hebben of bij wie de minderjarige geplaatst is door bemiddeling of te laste van de openbare overheid. Voorbeelden zijn de grootouders, de stiefouder, de partner van één van de ouders, pleegouders of om het even welke derde die de minderjarige feitelijk opvoedt. Deze personen zijn geen titularis van het ouderlijk gezag maar staan zeer dicht bij de minderjarige